

INFOSFERA

DIN CUPRINS:

- *Strategiile și scenariile geopolitice - “grile” de lectură sau instrumente de (re)construcție a politicii internaționale?(I)*
- *Perspective strategice și operaționale după Summitul NATO de la Chicago (20 – 21.05.2012)*
- *Particularități ale informațiilor militare în operații bazate pe efecte*
- *Analiza mediului socio-cultural în conflictul asimetric*
- *Considerații juridice privind culegerea de informații în afara frontierei de stat*

Anul IV nr. 3 / 2012

INFOSFERA

Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare

Direcția Generală de Informații a Apărării

Academician Dan Berindei

Cercetător științific gr. I dr. Napoleon Pop

Prof. univ. dr. Ioan Mircea Pașcu

Gl. (r) prof. univ. dr. Sergiu Medar

Gl. lt. prof. univ. dr. Teodor Frunzeti

Gl. lt. dr. Ilie Botoș

Prof. univ. dr. Vasile Pușcaș

Prof. univ. dr. Ilie Bădescu

Prof. univ. dr. Vasile Secăreș

Gl. mr. (r) prof. univ. dr. Adrieian Pârlog

Prof. univ. dr. Teodor Repciuc

Col. (r) prof. univ. dr. Constantin Hlihor

Dr. Liviu Mureșan

Conf. univ. dr. Iulian Chifu

REDAȚIA

Director onorific: prof. univ. dr. Teodor REPCIUC

Redactor-șef: dr. Marius-Andrei DIAMESCU

Redactori: Cătălin ANDRONIC

Tatiana NEGARĂ

Anca Monica POPA

Aureliu RADU

Oana UNGUREANU

Adresa redacției

*Bulevardul Vasile Milea nr. 7B, cod 061342, sector 6,
București*

Tel. / fax: (+40) 021 316 58 05

E-mail: redactia.infosfera@agat.ro

*Revista poate fi consultată și on-line, pe site-ul Ministerului
Apărării Naționale, la rubrica Multimedia/Publicații,
www.mafn.ro/publicatii/index.php*

Strategiile și scenariile geopolitice - "grile" de lectură sau
instrumente de (re)construcție a politicii internaționale? (I).....3

Constantin HLIHOR

Perspective strategice și operaționale după Summitul NATO de la
Chicago (20-21.05.2012)11

Marian MARINESCU

Iulian ALISTAR

Afganistan post-2014. Posibile evoluții politice și de securitate.....19

Liviu IONIȚĂ

Silvia TOMA

Perspective asupra Tratatului privind Forțele Convenționale din
Europa.....29

Cristina APETROAIE

Particularități ale informațiilor militare în operații bazate pe
efecte35

Mircea MOCANU

Analiza mediului socio – cultural în conflictul asimetric43

Ionuț Sorin COTORCEANU

Gândire și cunoaștere strategică în activitatea de informații pentru
apărare.....51

Stelian TEODORESCU

Considerații juridice privind culegerea de informații în afara
frontierei de stat58

Jan ILIE

Mădălina CIOIULESCU

Avantajele utilizării UAV-urilor cu aripă rotativă69

Sorin-Liviu POSTOLACHE

Aspecte privind activitatea de analiză a Secției a II-a Informații
(iulie - august 1941)76

Alin SPÂNU

STRATEGIILE ȘI SCENARIILE GEOPOLITICE - "GRILE" DE LECTURĂ SAU INSTRUMENTE DE (RE)CONSTRUCȚIE A POLITICII INTERNAȚIONALE? (I)

*Prof. univ. dr. Constantin HLIHOR**

Abstract

The sustained rhythm of the changes in the contemporary world enhances more and more the political decision makers' need to have prognosis, scenarios and strategies concerning sensitive global problems, from the financial and economic difficulties, to the geopolitical dilemmas.

From an international politics perspective, we must answer the question if we assist at the "increasing power of the rest of the world" against the American hegemonic power, or if we enter a "post-western world", shaping a bipolar paradigm – with China and the United States as major geopolitical actors – or a multipolar paradigm – with more power centers, positioned in a variable geometry, and with multiple peripheries. A pertinent answer to these questions will absolutely need the support of the geopolitical analysis methods and techniques.

From all analysis instruments, two have a special importance: the scenario and the geopolitical strategies that the geopolitical actors assume as official policies, taking into account their short, medium or long term interests.

Keywords: *scenario, geopolitical strategies, international politics, Grand Strategy*

Accelerarea schimbărilor în lumea contemporană reclamă și mai mult nevoia oamenilor politici pentru prognoze, scenarii și strategii în legătură cu dosarul marilor probleme, de la cele economice și financiare până la cele de remodelare a ordinii mondiale¹.

Din punct de vedere al politicii internaționale, vom asista la o „ascensiune a restului”² împotriva puterii hegemonice americane și vom intra într-o „lume post-occidentală” (a post-western world)? Va fi o nouă ecuație a bipolarismului, cu China și SUA actori geopolitici majori, sau o lume multipolară cu centre de putere în geometrie variabilă și periferii multiple? Geopolitica va fi definitiv înlocuită de geoeconomie, geoinformație, geoecologie etc.? Va intra lumea într-o penurie de resurse și va începe o mare confruntare pentru energie, hrană și apă? Schimbările climatice și geofizice vor fi mai îngrijorătoare decât penuria resurselor? Șirul întrebărilor ar putea continua, iar răspunsurile ar necesita câte una sau chiar mai multe lucrări și tot nu am fi siguri că am putea găsi răspunsul care să ne

ofere o imagine apropiată a acestor evoluții. De un lucru, însă, suntem siguri: pentru a afla răspuns la aceste întrebări, din arsenalul metodelor și tehnicilor de analiză cele de ordin geopolitic nu pot lipsi.

Dintre aceste instrumente de analiză două au o importanță deosebită: *scenariul* și *strategiile geopolitice* (generale sau sectoriale)

pe care actorii le adoptă ca politici oficiale la un moment dat, în funcție de ce interese sunt pe agenda pe termen lung, mediu sau scurt³. Deși

*Constantin HLIHOR este decanul Facultății de Istorie din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”.

suntem convinși că atât scenariile, cât și strategiile au serioase limite și slăbiciuni, oamenii angajați în expertiză și în elaborarea politicilor internaționale nu pot face abstracție de acestea.

Strategiile geopolitice în politica internațională

Strategia națională, pentru actorul clasic, și *strategia sectorială/de obiectiv*, specifică unui actor non-clasic, sunt instrumente prin care actorii din mediul internațional își proiectează obiectivele de politică externă în funcție de amenințările și riscurile cu care se confruntă, de modalitățile prin care aceștia decid să le elimine și, nu în ultimul rând, de resursele de care dispun pentru a face acest lucru. Cele mai des întâlnite sunt strategiile naționale de securitate și strategiile de piață. Orice țară normală are propria sa geostrategie, în funcție de care își definește interesele geopolitice. Pornind de la realitatea geostrategică, sunt identificate atuurile geopolitice și strategia este pusă în funcțiune. Există însă autorități caracterizate de ambiții excesive, care își construiesc strategia în detrimentul intereselor vitale ale altor state⁴.

La începutul acestui secol, specialiștii americani atrăgeau atenția oamenilor politici, dar și opiniei publice, că SUA trebuie să dispună de o „mare strategie” (Grand Strategy)⁵. Rusia, după prăbușirea imperiului sovietic, și-a redefinit strategiile geopolitice în funcție de interesele pe care le-a avut la un moment dat⁶; la rândul ei, China și-a stabilit liniile de conduită strategică într-o lume în schimbare. Din perspectivă istorică, strategiile de securitate utilizate de-a lungul timpului de diferitele tipuri de regimuri care au condus China converg către o „mare strategie” cuprinzătoare, care a urmărit trei obiective: (1) controlul periferiei și înlăturarea amenințărilor la adresa regimului conducător; (2) menținerea ordinii și a bunăstării interne în condițiile apariției unor conflicte sociale; (3) atingerea și menținerea influenței geopolitice în calitate de actor major (sau chiar principal)⁷. Potrivit lui Uwe Nerlich, afirmarea pașnică este unul dintre elementele de bază ale strategiei naționale a Chinei, iar creșterea economică din ultimele decenii a fost realizată prin urmărirea modernizării a patru

domenii de activitate: agricultura, industria, știința și apărarea națională⁸.

Analistul Sven Biscop atrăgea atenția, în august 2009, asupra faptului că „este timpul pentru o mare strategie a Uniunii Europene”⁹. Un an mai târziu, un alt specialist, Jolyon Howorth, găsea că „există cinci motive pentru care o mare strategie a UE este urgentă și necesară. Primul este că, în lumea multipolară și instabilă în care am intrat, UE dispune de instrumente de acțiune din ce în ce mai reduse. Al doilea motiv constă în faptul că toți ceilalți actori majori din politica mondială acționează din perspectivă strategică. Al treilea motiv pentru o mare strategie pornește de la ideea că evenimentele istorice se desfășoară cu o viteză tot mai crescută, iar toți ceilalți actori globali negociază parteneriate strategice între ei (bazate pe interese percepute pe termen lung). Cel de-al patrulea, care este strict legat de domeniul securității, are în vedere faptul că lecțiile oferite de evoluțiile din ultimii zece ani sugerează că stabilitatea regională și guvernarea globală vor necesita o abordare mult mai cuprinzătoare, mai subtilă și mai coordonată față de focarele de instabilitate de pe glob decât cea urmată până acum. Ultimul motiv pornește de la realitatea că *apron-strings* nu mai sunt valabile (...)”¹⁰.

În ceea ce privește strategiile adoptate de actorii non-statali, acestea diferă foarte mult în funcție de rolul pe care îl joacă în politica internațională, de puterea de care dispun în raport cu actorii clasici, dar și de natura activității pe care o desfășoară. Unii specialiști geopoliticieni, analizând strategiile adoptate, spre exemplu, de un actor non-clasic cu o pondere extrem de mare în fluxurile de capital ajung la concluzia că „împrumuturile FMI, țara aleasă, mărimea împrumuturilor și nivelul de condiționare a acestora ar putea fi folosite de către creditorii pentru a controla sau pentru a-și însuși resursele strategice ale debitorului”¹¹. În domeniul energetic, deși analiștii încă operează cu rivalități naționale în diferite regiuni bogate în petrol, credem că vor predomina strategiile marilor companii din domeniu. În acest sens, o serie de date din anul 2007 sunt relevante pentru identificarea celor care își dispută interesele în cel mai nou câmp geopolitic - cel african. După cum se poate vedea, din tabelul de mai jos, doar câteva companii au resursele necesare să își

INFOSFERA

impună interesele în patru state producătoare de petrol¹².

caracteristici permite analiștilor geopoliticieni să prefigureze arhitectura regională sau globală.

Country (production in thousands of b/d)	National companies	Main foreign companies	Type of contract
Cameroon (82)	SNH	Total (70%). Perenco, Exxon Mobil, Pecten	PSC
Republic of Congo (Congo Brazzaville) (222)	SNPC	Total (70%). ENI, Zetah, CMS Nomenco, Congorep, Shell, Exxon Mobil, BP, Marathon Oil, Anadarko	Joint ventures PSC since 1994
Gabon (230)	SNPG	Shell (50.000 b/d). Total (85.000 b/d), Perenco (47.000 b/d) and small private companies (Marathon Oil 26.000 b/d). Vaalco (15.000 b/d), Addax (6000 b/d), Maurel & Prom, Tullow Oil)	Concession contract and PSC
Chad (144)	SHT	Exxon Mobil (40%), Chevron Texaco (25%), Petronas (35%)	PSC

SURSA: Philippe Hugon, "Cooperation: New Players in Africa", Revue internationale de politique de développement, <http://poldev.revues.org/138>, 28.11.2010

Interesele comerciale ale unor asemenea giganti ai petrolului au intrat în coliziune cu interesele politice ale unor lideri din țările producătoare de petrol, astfel că am asistat în unele situații, cum a fost cazul Libiei, la mutarea centrului de greutate în strategiile acestor actori de pe latura comercială pe cea politică. Potrivit unor analiști, printre cei care au ajutat populația să îl răstoarne de la putere pe liderul Moammar Gaddafi au fost și unele companii petroliere.

Strategiile geopolitice ale actorilor globali sau regionali vor determina (re)configurarea ordinii internaționale. La nivelul jucătorilor strategici, aceste strategii vor conduce la creșterea rivalităților în anumite spații, iar în altele la o colaborare. Anticiparea acestor

Este necesar, însă, să înțelegem de ce au devenit atât de importante și cum se construiesc strategiile geopolitice atât la nivelul actorilor clasici, cât și al celor non-statali.

Apariția și evoluția strategiei ca instrument de organizare și acțiune a actorilor în mediul internațional

Definițiile și modul de înțelegere, în general, a strategiei acoperă o gamă extrem de diversificată de aprecieri și percepții. Cuvântul vine din grecescul *strategos*, care însemna a conduce o armată (*stratos* - armată; *ago* - a conduce)¹³ și a evoluat, de-a lungul timpului, ca înțeles, interpretare, dar și ca practică, pe măsură ce strategia a fost utilizată și în alte domenii decât cele legate de armată și conflicte militare.

Dacă facem chiar și o sumară analiză a modului de gestionare a activității în cele mai diverse domenii – de la cel politic, economic, cultural, sportiv până la literatură și artă – astăzi pare de neconceput să se ia decizii fără să existe o *strategie*. Conceptul are astăzi, practic, o întrebuintare nelimitată, ceea ce a condus la proliferarea definițiilor cu impact asupra înțelegerii sensului care se dă strategiei. Nu a crescut gradul de limpezire, ci de confuzie pentru că definiția dată, de exemplu, în teoria militară nu mai are nici măcar același gen

proxim cu cea dată pentru sectorul economic, atunci când se elaborează strategia de întreprindere. S-a petrecut un lucru asemănător cu proliferarea conceptului de război în polemologie. Se operează astăzi cu termeni ca război economic, război electronic, război PSYOPS, război imagologic, război informațional etc., încât nu le mai putem deosebi de cuvântul clasic *război*. Astfel, a defini strategia presupune, mai întâi, a o distinge de o serie de concepte și discipline care îi sunt apropiate, dar cu care nu poate fi amestecată deoarece ar exista riscul de a se pierde din vedere tocmai propria sa semnificație și obiectul său de acțiune.

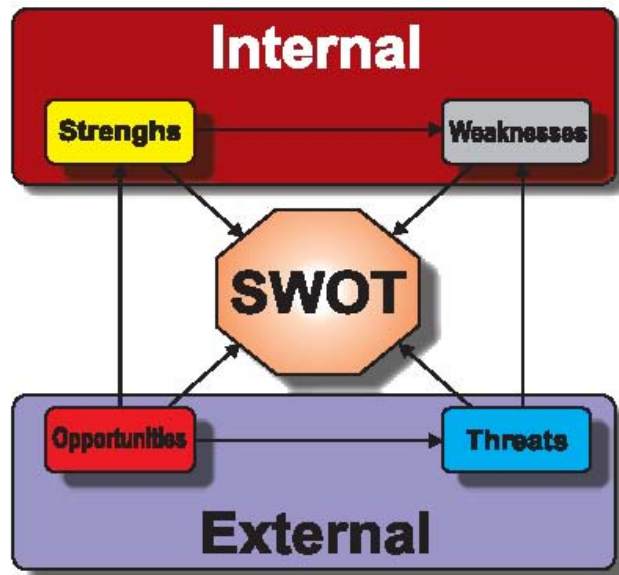
Din domeniul militar, strategia a trecut și a fost folosită în domeniul economic pentru un succes cât mai mare în afaceri, finanțe, iar ulterior s-a ajuns până la ceea ce unii specialiști numesc „strategia de întreprindere”¹⁴. Se pare că termenul a fost întrebuințat, pentru prima dată, în anul 1947, de către von Newman și Morgenstern care au folosit teoria jocurilor în proiectarea afacerilor¹⁵, iar un an mai târziu de către McDonald, cel ce avea să construiască un adevărat imperiu global în industria fast-food¹⁶.

Globalizarea și creșterea interdependențelor economice au condus nu numai la

*război economic*¹⁷ care pregătește specialiști în domeniul informațiilor economice și al elaborării de scenarii și strategii în cele mai diverse domenii. Viitorii strategi pregătiți în aceste instituții de învățământ vor fi „generalii” care vor comanda actori de tip non-statali ce își vor disputa interesele în diferite câmpuri geopolitice, iar miza confruntării va fi controlul resurselor de energie, apă și hrană, dar nu numai. Nu *planul de campanie* elaborat de statele majore ale diferitor armate, cum se întâmpla în secolele trecute, va stabili câștigătorul/perdantul în viitoarele confruntări, ci *analiza SWOT*. Aceasta a devenit un instrument comun pentru orice tip de management, nu numai din domeniul economiei, ci și al politicii din cele mai diferite sectoare ale societății¹⁸.

Strategia nu există în sine, ea se manifestă întotdeauna ca un raport între ceea ce doresc să obțină actorii, pe de o parte, și metodele pe care le utilizează și mijloacele de orice fel pentru atingerea scopului, pe de altă parte. Reprezintă arta de a ști cum trebuie să faci pentru a-și atinge scopurile. Din această perspectivă, strategia este legată de contextul istoric al societății în care se aplică. În spațiul euro-atlantic, strategia va avea un înțeles și un anumit mod de a se aplica și un cu totul altul în cel asiatic, sau chiar rusesc¹⁹. Din această perspectivă, reputatul specialist în strategii economice Henry Mintzberg identifică nu mai puțin de zece școli de gândire care abordează moduri și căi diferite de construire și aplicare a strategiilor. Fiecare dintre acestea consideră că punctul ei de vedere este idealul în construirea unei bune strategii. De altfel, chiar și Mintzberg definește strategia în cinci moduri diferite:

amplificarea studiilor și cercetărilor în domeniul aplicării strategiei la cele mai diverse tipuri de activitate, ci au determinat adoptarea și a altor metode și tehnici specifice în trecut doar domeniului militar. Așa a luat ființă în Franța, în anul 1995, după model american, o *Școală de*

strategia ca o *percepție*, prin care desemnează un curs prestabilit de acțiune, pentru a soluționa o situație; strategia ca o *schită* sau un *proiect*, ce constă într-o manevră menită să asigure depistarea unui contracurent sau oponent; strategia ca un *model*, ce stabilește o structură de acțiuni consistente în plan comportamental; strategia ca o *poziționare a firmei*, ce rezidă în mijloacele de identificare a locului pe care organizația îl are în mediu sau, cel mai frecvent, pe piață; strategia ca o *perspectivă* ce implică nu numai stabilirea unei poziții, dar și o anumită percepere a realității ce se reflectă în acțiunile sale, vizând piața, tehnologia²⁰. Din această definiție, rolul cel mai important pare să revină comportamentului, deoarece îl definește o caracteristică importantă, și anume consistența. Consistența exprimă de fapt strategia, lipsa consistenței implicând contrariul, adică lipsa strategiei, chiar dacă scriptic ea poate să existe în activitatea politică sau în orice alt domeniu. Andreas Martschitsch crede că, indiferent de definiția pe care o acceptăm pentru strategie, aceasta nu trebuie să se confunde cu planul și planificarea unei activități/acțiuni²¹. Referindu-se la acest aspect, Peter Drucker afirmă că „planificarea pe termen lung nu conține deciziile viitoare, ci doar semnaleză impactul viitor al deciziilor actuale”²². Aceasta deoarece strategia este, în fapt, un rezultat combinat al tuturor planurilor, deciziilor și acțiunilor realizate pentru a îndeplini un scop/obiectiv într-un domeniu sau altul.

Strategiile din domeniul politicilor promovate de un actor clasic sau non-clasic într-un câmp geopolitic sunt strâns legate de interesele care fixează scopurile în politica promovată în mediul internațional. *Politica* fixează obiectivele/scopurile urmărite la nivelul societății sau într-un domeniu anume, iar *strategia* recomandă mijloacele și modalitățile prin care se ajunge la ele.

Edward Luttwak, citat de Alexandre del Valle, sublinia că există, într-adevăr, o arhitectură pe cinci niveluri. Nivelul de bază este reprezentat de *tehnici* care implică definirea resurselor/mijloacelor existente și a metodelor de utilizare a spațiului. Al doilea nivel este cel al *tacticilor*, care combină mijloacele tehnice și umane pe un spațiu bine definit în fața unui adversar existent. Urmează, apoi, două niveluri intermediare: cel *operațional* (un termen foarte

cunoscut în limbajul militar), care presupune luarea în calcul a timpului și a distanței, și cel al *strategiei de teatru*, care combină nivelul operațional cu constantele și variabilele geografice și de spațiu (de unde și concordanța cu termenul „geostrategic”). În sfârșit, cel de-al cincilea nivel, al *marii strategii* care guvernează și care trebuie să pună în concordanță eforturile derulate în politica externă (din punct de vedere militar și/sau civil) cu deciziile puterii politice. Astfel, o „mare strategie” descrie cadrul real al scopurilor, idealurilor și priorităților care determină viziunea unei națiuni despre restul lumii. Pe scurt, o mare strategie reliefează interesele naționale ale unui stat, așa cum sunt ele percepute la nivelul liderilor acestuia, și prezintă ceea ce acel stat va dori să facă în scopul atingerii acestor interese. O mare strategie nu conține soluții detaliate pentru fiecare problemă, însă oferă unei națiuni puternice o schiță asupra modului în care va acționa și aduce la cunoștința restului lumii așteptările acelei națiuni.

Strategiile din domeniul politicilor pe care un stat le adoptă, iar oamenii politici le promovează, au și o anumită particularitate identificată și excelent prezentată de Henry Kissinger. „*Intelectualii* – afirmă acesta – *analizează funcționarea sistemelor internaționale; oamenii de stat le construiesc. Și există o mare diferență între perspectiva unui analist și cea a unui om de stat. Analistul poate alege problema pe care vrea să o studieze, în vreme ce omului de stat problemele îi sunt impuse. Analistul poate alocă oricât timp este nevoie pentru a ajunge la o concluzie clară; problema copleșitoare a omului de stat este presiunea timpului. Analistul nu lucrează cu niciun risc. Dacă se dovedește că a ajuns la concluzii*

greșite, el poate scrie un alt tratat. Omului de stat îi este îngăduit să încerce o singură dată; greșelile sale sunt iremediabile. Analistul dispune de toate faptele; el va fi judecat după forța lui intelectuală. Omul de stat trebuie să acționeze conform unor evaluări care nu pot fi probate în momentul în care le elaborează; el va fi judecat de istorie... ”²³. Acest fapt ne arată că nu pot exista strategii infailibile pentru nici un om politic/manager de multinațională, dar nici nu putem face abstracție de acestea dacă dorim ca acțiunea desfășurată să își atingă scopurile propuse.

Actorii non-statali care sunt tot mai prezenți în politica internațională elaborează, la rândul lor, strategii regionale sau chiar globale care se intersectează sau intră în coliziune cu cele ale actorului clasic – statul. De exemplu, un număr relativ redus de corporații multinaționale reprezintă cea mai mare parte a comerțului și investițiilor la nivel global. Astfel, cele mai importante 500 de companii multinaționale dețin peste 90% din totalul investițiilor directe externe și, în același timp, realizează aproape jumătate din comerțul mondial²⁴. Definițiile date strategiei în domeniul corporatismului sunt, ca și pentru actorii statali, foarte diferite de la un autor la altul, de la un domeniu la altul. De exemplu, Alfred Chandler definea strategia ca fiind demersul de „stabilire a scopurilor și obiectivelor principale, pe termen lung, ale unei întreprinderi și, apoi, aprobarea acelor cursuri de acțiune și alocarea resurselor necesare pentru atingerea scopurilor propuse”²⁵.

Pentru ca un actor clasic să poată realiza interesele naționale într-o anumită regiune geopolitică trebuie să dispună de o *mare strategie*, dar și de alte strategii sectoriale cum ar fi strategia de securitate energetică, strategia de protejare a mediului, strategia comercială, de securitate umană, etc.

Etape și pași în elaborarea strategiilor geopolitice

Modul în care se construiesc strategiile geopolitice, pașii care trebuie efectuați, modul cum se adoptă ca instrumente de politică externă sau management și marketing (în cazul actorilor non-statali) diferă de la o țară la alta. În general, pentru elaborarea unei strategii trebuie parcurse mai multe etape. Numărul acestora diferă de la o

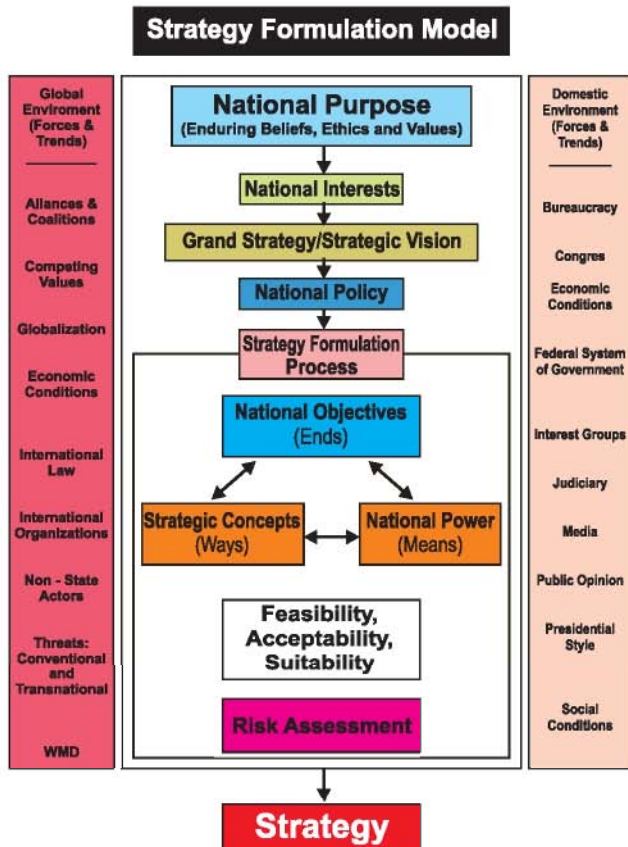
școală de gândire la alta sau chiar de la un analist la altul. Sarah Scalet apreciază că o bună strategie se poate construi în cinci pași²⁶, iar cunoscuții specialiști în domeniu James A. Baker III, de la Institute for Public Policy of Rice University, Edward L. Morse și Amy Myers Jaffe²⁷ cred că sunt suficienți patru asemenea pași. Alți specialiști consideră că în procesul de construire a unei strategii trebuie să fie date răspunsuri coerente la trei întrebări: Care sunt scopurile ce trebuie atinse? Care sunt mijloacele de care dispui și pe care poți să le utilizezi? Care sunt modalitățile prin care aceste resurse pot fi folosite?²⁸

Doi reputați specialiști americani, P. H. Liotta și Richmond M. Lloyd, ne prezintă o variantă în care etapele sunt construite în funcție de cum răspunde grupul de experți la cinci întrebări fundamentale: Ce vrem să facem? Cum facem? Ce resurse avem? Care sunt nepotrivirile? De ce vrem să facem acest lucru?²⁹

Analistul militar J.B. Bartholomees Jr. propune pentru construirea unei strategii naționale un model care presupune o analiză multinivel pe trei paliere: analiza mediului internațional, analiza mediului social intern și analiza fundamentelor pe care se construiesc strategiile³⁰. În ceea ce privește analiza mediului internațional, sunt analizate amenințările generate de o serie de fenomene și procese, de la cele care țin de globalizare până la armamentele nucleare și chimice. Factorii identificați prin cercetarea societății sunt de mare importanță deoarece sunt generați de analiza opiniei publice (orice strategie trebuie să se bucure de un larg sprijin popular pentru a avea legitimitate), actorii sociali-media, grupurile de interes, ONG-urile etc. care au impact în formarea percepțiilor și atitudinilor sociale față de problemele majore ale societății (teama de amenințarea teroristă; apărarea valorilor democrației liberale etc.), dar și de instituțiile statului cu atribuții în domeniul politicii externe.

Cel de-al treilea nivel este al pașilor concreți (trei la număr) care trebuie făcuți pentru construirea unei strategii. În primul pas se analizează: scopurile naționale (credințele, morala și valorile), interesele naționale, viziunea strategică și politica națională. După această

analiză se trece la cel de-al doilea pas, procesul de elaborare a strategiei naționale sau sectoriale, iar în cel de-al treilea pas la scrierea și supunerea spre aprobare a strategiei. Toate acestea sunt sintetizate în schema de mai jos.

SURSA: J.B. Bartholomees Jr., *Guide to National Security Policy and Strategy*, http://www.carlisle.army.mil/DIME/documents/592_07groh.pdf, 27.11.2010

În fapt, în aceste modele prezentate avem de-a face cu un ciclu în care etapele sunt determinate, în principal, de răspunsurile care se dau la întrebările: Care sunt obiectivele stabilite de guvern/actor non-statal prin politica pe care o urmărește? Cum se pot ele rezolva? Ce vulnerabilități, amenințări, dar și oportunități pot apărea? Ce modalități de acțiune sunt

adecvate (acțiuni de tip softpower/hardpower, coaliție de forțe și cooperare/acțiuni unilaterale etc.)? Care sunt riscurile și gradul de predictibilitate?

Răspunsul la aceste întrebări ne oferă un cadru pentru a alcătui o posibilă etapizare a procesului de elaborare a unei strategii geopolitice:

- a) Cercetarea și analiza idealurilor politice și a valorilor care stau la baza unui regim politic din societatea respectivă. Pe baza cunoașterii lor pot fi înțelese și operaționalizate interesele naționale și cele sectoriale pe care le promovează la un moment dat statul respectiv, dar mai ales prioritatea în care se acționează pentru realizarea lor;
- b) Analiza mediului intern și internațional în care un actor acționează pentru realizarea intereselor;
- c) Evaluarea sustenabilității obiectivelor strategice în raport de: resurse, căi de realizare și riscul pe care îl poate accepta actorul (statal/non-statal) în raport cu pierderile/câștigurile posibile;
- d) Editarea unui document programatic care să fie asumat de un for decizional și aprobarea sa de către Parlament.

Elaborarea unui proiect de strategie revine echipei de experți și analiști care a fost angajată în acest scop de către un factor de decizie cu atribuții în domeniu. Prezentarea sa pentru dezbateri publice și apoi supunerea spre aprobare forului legislativ revine instituției/actorului cu răspundere în domeniul securității. După aprobarea proiectului în forul legislativ se trece la materializarea în practică a prevederilor și la analiza periodică a modului de aplicare în practica socială. Cu acest prilej, se aduc și unele corectări și adaptări în conținutul scenariului și al alocării de resurse.

¹ George Friedman, *The Next 100 Years: A Forecast for the 21st Century*, Doubleday, 2009; Josh Levin, *How Is America Going To End?*, http://www.slate.com/articles/news_and_politics/the_end_of_america/2009/08/how_is_america_going_to_end_6.single.html, 23.11.2011; Uri Dadush, Bennett Stancil, *The World Order in 2050*, http://carnegieendowment.org/files/World_Order_in_2050.pdf, 23.11.2011, "20 predictions for the next 25 years", in *The Observer*, 02.01.2011, <http://www.guardian.co.uk/society/2011/jan/02/25-predictions-25-years>, 23.11.2011.

² Simon Serfaty, „Moving into Post-Western World”, in *The Washington Quarterly*, p. 7-23, http://www.twq.com/11spring/docs/11spring_Serfaty.pdf, 23 November 2011; Giovanni Grevi, „The interpolar world: a new scenario”, *Occasional Paper*, no. 79, European Union Institute for Security Studies, Paris, iunie 2009, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/op79.pdf>.

- ³ G. Wright, P. Goodwin, „Decision making and planning under low levels of predictability: enhancing the scenario method”, *International journal of forecasting*, 25 (4), 2009, p. 813-825, <http://dro.dur.ac.uk/6156/1/6156.pdf>, 24.11.2011.
- ⁴ Tariel Putkaradze, *Some Aspects of the Geopolitical Strategy of Georgia*, http://www.kas.de/upload/auslandshomepages/PolDi_suedkaukasus/Causes_of_War/Causes_of_War_georgia2.pdf, 26.11.2010.
- ⁵ „Thomas P.M. Barnett Interview: Conversations with History”; *Institute of International Studies*, UC Berkeley, <http://globetrotter.berkeley.edu/people5/Barnett/barnett-con4.html>, 26.11.2010.
- ⁶ Celeste A. Wallander, „Russia: The Domestic Sources of a Less-than-Grand Strategy”, în Ashley J. Tellis, Michael Wills, *Domestic Political Change and Grand Strategy*, eds., http://www.nbr.org/publications/strategic_asia/pdf/Preview/SA07/SA07_Russia_preview.pdf, 26.11.2010.
- ⁷ Rand Corporation, *Interpreting China's Grand Strategy*, http://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB61/index1.html, 28.11.2010.
- ⁸ Dr. Uwe Nerlich, *Geopolitics: China's phased approach to national strategy*, <http://www.geopolitical-info.com/en/article/1316596877569208900>, 28.11.2010.
- ⁹ Sven Biscop, *Time for a European Union grand strategy*, <http://europeangeostrategy.ideason europe.eu/2009/08/18/time-for-an-eu-grand-strategy/> 28.11.2010.
- ¹⁰ Jolyon Howorth, *What Europe badly needs is a “Grand Strategy”*, http://www.europesworld.org/NewEnglish/Home_old/Article/tabid/191/ArticleType/ArticleView/ArticleID/21474/WhatEuropebadlyneedsisaGrandStrategy.aspx, 28.11.2010.
- ¹¹ Julien Reynaud, Julien Vauday, *IMF Lending and Geopolitics*, Working Paper Series, no. 965, November, 2008, p. 11, http://ssrn.com/abstract_id=1292331, 28.11.2010.
- ¹² Apud, Philippe Hugon, „Cooperation: New Players in Africa”, în *Revue internationale de politique de développement*, <http://poldev.revues.org/138>, 28.11.2010.
- ¹³ A se vedea Herve Coutau-Begarie, *Tratat de strategie*, vol. I, Editura UNAp, „Carol I”, București, 2006, p. 41-74.
- ¹⁴ Herve Coutau-Begarie, *op. cit.*, p. 69.
- ¹⁵ Alain Desreumaux, *La stratégie*, Editions Dalloz, Paris 1994, p. 8.
- ¹⁶ Mc.Donald, *Strategy in Business, Pocket and War*, Norton, New York, 1948; apud Abdelkarim Moussa, *Cadre épistémologique de la stratégie d'entreprise et utilisations de la stratégie militaire dans le domaine des affaires*, <http://www.cpgc-cpa.ac.ma/cpa/francais/colloque/moussa2.htm>, 27.03.2010.
- ¹⁷ Interviu Christian Harbulot la *France Info*, <http://www.ege.fr/>, 27.03.2010.
- ¹⁸ *Analyse stratégique*, <http://www.businesspme.com/articles/strategie/8/analyse-strategique.html>, 27.03.2010.
- ¹⁹ Andreas Martschitsch, *What is Strategy?*, www.oblix.ch/admin/dbproxy.php?table=infofile&column=file_en&id=3&download=true, 27.03.2010.
- ²⁰ A se vedea și Ion Juvin, „Perspective teoretice și metodologice în studierea gândirii strategice”, *Revista de psihologie*, tomul 47, no.1-2, 2001.
- ²¹ Andreas Martschitsch, *op. cit.*, în *loc. cit.*
- ²² Apud col. conf. dr. Ion Voievozeanu, „Elemente definitorii în planul strategiilor militare”, în vol. *România membru al Alianței Nord-Atlantice*, Editura UNAp, București, 2004, p. 113-125; Peter Prevos, *Strategic Management and Business Performance*, <http://prevos.net/ola/performance.pdf>, 27.03.2010.
- ²³ Henry Kissinger, *Diplomația*, Editura All, București, 1994, p. 24.
- ²⁴ Alan M. Rugman Alain Verbeke, *Regional and Global Strategies of Multinational Enterprises* Kelley School of Business, Indiana University, <http://www.bus.indiana.edu/riharbau/RePEc/iuk/wpaper/bepp2004-19-rugman-verbeke.pdf>, 20.09.2010.
- ²⁵ Apud, prof. Thenmozhi, *Strategy Formulation: an Overview*, http://nptel.iitm.ac.in/courses/IIT-MADRAS/Management_Science_I/Pdfs/9_1.pdf, 23.11.2010.
- ²⁶ *An Alternative Strategy Process for Planning Government Space*, http://www.spacefuture.com/archive/an_alternative_strategy_process_for_planning_government_space_programs.shtml
- ²⁷ Edward L. Morse și Amy Myers Jaffe, *Strategic Energy Policy Challenges for the 21st Century*, <http://www.informationclearinghouse.info/article3535.htm>
- ²⁸ Daniel Biro, „Studiile strategice”, în vol., Luciana Alexandra Ghica, Marian Zulean, *Politica de securitate națională*, Ed. Polirom, București, 2007, p. 125.
- ²⁹ P. H. Liotta, Richmond M. Lloyd, *The Strategy and Force Planning Framework*, în *Naval War College Review*, Spring 2005, Vol. 58, No. 2, <http://www.nwc.navy.mil/press/Review/2005/spring/art5-sp05.htm>, 27.12.2010.
- ³⁰ J.B. Bartholomees Jr., *Guide to National Security Policy and Strategy*, http://www.carlisle.army.mil/DIME/documents/592_07groh.pdf, 27.12.2010.

PERSPECTIVE STRATEGICE ȘI OPERAȚIONALE DUPĂ SUMMITUL NATO DE LA CHICAGO (20 – 21.05.2012)

Marian MARINESCU
Dr. Iulian ALISTAR*

Abstract

The NATO Summit from Chicago has strengthened the Euro-Atlantic's bonds, has paved the way for future cooperation inside NATO, between NATO and its major allied namely the EU, and has opened a process of reflection on how the Alliance should look like in the perspective of the 2020 horizon and beyond.

At Chicago, NATO member states have been trying to shape a new paradigm on defence by showing political will to further implement the „Smart Defence” concept. As NATO and its member states were lately facing serious budgetary cuts, provoked by the harsh effects of the global economic crisis, the „smart defence” concept is proposing a way through which the Alliance should be able to put in common resources and exploit cooperation opportunities in order to enhance defence capabilities.

The Chicago Summit was focused to clarify the future strategy of getting the Alliance up to the ambitious goals agreed by NATO Heads of State in Lisbon (2010) into the new Strategic concept, which has identified the development of partnerships as a key security task for the organisation. However, in Chicago the allies revealed no appetite for the enlargement discussion, albeit potential candidates have been evaluated on their progress on the road to accession. Even, apparently, NATO approach to enlargement was not perceived as a priority, on the issue of cooperative security there are signs of shifting the traditional approach to worldwide operational partnerships, as it was the recent operation in Libya, which may be viewed as a new form of advancing the Alliance interests to augment the cooperation with non-NATO member states and other organizations, with the aim of tackling security issues outside the existing partnership frameworks.

Keywords: *smart defence, operational partnership, geostrategy*

Summit-ul NATO de la Chicago a constituit un moment de importanță majoră pentru Alianța Nord-Atlantică, cu atât mai important cu cât acesta s-a desfășurat pe fondul acumulării unor tensiuni între aliați, urmare a efectelor generate de criza economică globală și a reducerilor operate la nivelul bugetelor pentru apărare. Reuniunea șefilor de stat și de guvern de la Chicago a redefinit, într-un moment de criză economică, prioritățile Alianței, a stabilit gradul de încredere necesar continuării și dezvoltării unor proiecte majore inițiate de NATO pe linie de apărare și a conturat un mod de acțiune în viitor al NATO, dar și al statelor membre luate în mod individual, în problemele curente legate de procesul de transformare militară¹ și cu privire la unitatea de efort și sinergia necesară pentru abordarea unor probleme de securitate euro-atlantică și globală.

În cadrul summit-ului, șefii de stat și de guvern și-au reafirmat angajamentul față de legătura transatlantică, față de continuarea operațiunilor din Afganistan, Kosovo și din alte

*Autorii sunt experți în probleme de securitate națională în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

regiuni, precum și în raport cu necesitatea ca NATO să beneficieze de capacitățile de care are nevoie pentru a gestiona eficient situațiile de securitate în perspectiva anului 2020 și dincolo de acesta.

Pe timpul lucrărilor, statele aliate și-au reafirmat angajamentul față de Tratatul de la Washington și principiile Cartei ONU, pentru întărirea parteneriatelor încheiate de Alianță cu diferite state și organizații și acțiunea în comun în spiritul păcii și stabilității. În acest sens a fost subliniat faptul că *„pe baza principiului solidarității, coeziunii Alianței și caracterului indivizibil al securității noastre, NATO rămâne cadrul transatlantic pentru apărare colectivă fermă și forum esențial pentru consultări și decizii între aliați”*² și că se va acționa în continuare planificat, coordonat și sinergic pentru a se implementa și dezvolta liniile directoare ale noului Concept Strategic al Alianței, aprobat în 2010, la Lisabona, respectiv pentru a se asigura apărarea colectivă, eficiența în managementul situațiilor de criză și dezvoltarea securității prin cooperare.

Astfel, apărarea colectivă a fost abordată din două perspective diferite, dar complementare, care împreună generează imaginea unui subiect complex, de maximă actualitate și care va genera în viitor acțiuni concrete, cu implicații majore în conturarea profilului militar al Alianței în următorul deceniu. Analiza posturii de apărare și descurajare a NATO³ a comunicat faptul că Alianța este decisă să mențină actuala configurație de forțe și mijloace, aceasta asigurând un echilibru între capacitățile militare convenționale și cele nucleare, însă, în raport cu noile provocări și tendințele din mediul internațional de securitate, NATO va continua să-și ajusteze strategia de apărare, să-și îmbunătățească capacitățile militare de reacție, dezvoltând noi sisteme și capacități. Dacă armele nucleare rămân garanția supremă a securității și componenta cheie a capacităților de descurajare ale NATO, acestea fiind oferite în continuare de forțele nucleare strategice ale SUA și, complementar, de cele ale Marii Britanii și Franței⁴, în același timp, s-a formulat concluzia că forțele convenționale sunt indispensabile și reprezintă o contribuție majoră în cadrul acțiunilor de descurajare a unui spectru mai larg

de amenințări, fapt pentru care acestea sunt esențiale în asigurarea securității colective și, în mod necesar, trebuie a fi modernizate și re tehnologizate, adaptate viitoarelor confruntări și riscuri securitare. În această perspectivă, șefii de stat și de guvern au convenit la Chicago și au aprobat *Pachetul privind Apărarea (Defence Package)*⁵, document care conturează o viziune și o direcție clară către îndeplinirea obiectivului privind ridicarea capacității militare a Alianței în perspectiva anului 2020 (*NATO Force 2020*).

Prin prisma forțelor convenționale, documentul adoptat la Chicago a evidențiat că principalele atribute ale acestora trebuie să fie legate de creșterea gradului de specializare multirol, flexibilitatea, interoperabilitatea și de capacitatea acestora de a desfășura acțiuni în circumstanțe variate, inclusiv în teatre de operații unde se conduc acțiuni de luptă de mare intensitate. În condițiile actuale, în care totalitatea capacităților convenționale, disponibile și viitoare ale NATO sunt practic oferite de aliați în mod individual și în condițiile în care există probleme financiare care împiedică asigurarea de resurse adecvate pentru modernizarea forțelor militare ale statelor membre, obiectivul modernizării devine unul ambițios și dificil de realizat. Sub aceste auspicii și sub presiunea exercitată de imperativul necesității susținerii obiectivelor strategice ale Alianței, șefii de stat și de guvern au exprimat voința politică de a implementa și finaliza proiectele militare inițiate în lumina conceptului de „Smart Defence”. Astfel, pachetul de măsuri pentru apărare, adoptat de șefii de state și de guverne la Summit, introduce și are intenția de a materializa în practică o serie

de concepte lansate de Alianță după lucrările Summit-ului de la Lisabona, precum *Smart Defence* și *Connected Forces*⁶ (prin care se realizează proiecția forței militare viitoare a Alianței și o nouă manieră de a acționa în problemele de securitate și apărare comună). Într-o nouă abordare conceptuală, „Smart Defence” presupune și se axează pe identificarea și urmărirea priorităților pe linie de securitate și apărare, punerea în comun de resurse și cooperarea între state pentru dezvoltarea capacităților militare. Apărarea inteligentă poate fi descrisă prin acțiuni multiple, prin intensificarea eforturilor privind interoperabilitatea forțelor, prin antrenarea în comun sau utilizarea în comun a unor facilități, echipamente și/sau sisteme militare și reprezintă în esență nevoia de a găsi soluții pentru apărare într-o formulă de parteneriat, prin contribuții individuale și individualizate la proiecte comune, în condiții de austeritate bugetară.

Pe de altă parte, conceptul de „*Connected Forces*” este asociat apărării inteligente și vine să genereze noi acțiuni pentru întărirea cooperării dintre structurile de comandă și control ale NATO și comandamentele naționale, identificarea unor modalități noi de cooperare pentru definirea nevoilor prioritare și convenirea asupra schimbărilor în planurile de apărare comune, îmbunătățirea cooperării multinaționale și dezvoltarea cooperării în domeniul informațiilor.

Pe subiectul apărării comune, reținem în concluzie faptul că NATO a reiterat că își menține capacitățile nucleare ca un element de bază al descurajării și își va păstra în consecință caracterul unei alianțe nucleare atât timp cât vor exista arme nucleare. De asemenea, dezvoltarea forțelor convenționale prin cooperare va continua să reprezinte o prioritate a Alianței.

În strategia comună de apărare, NATO introduce și un nou element, unul controversat dar asupra căruia s-au exprimat opinii ferme privind utilitatea și susținerea proiectului de finalizare a acestuia. Apărarea antirachetă și elementele scutului antirachetă în Europa vor completa în acest sens efortul aliat pe linie de securitate și apărare, în pofida divergențelor și obiecțiilor formulate de F. Rusă.

Poate cel mai controversat și discutat subiect, înainte, pe timpul și după Summit, a

fost apărarea antirachetă. Decisă la Lisabona, crearea unui sistem antirachetă al NATO în Europa a fost reiterată la Chicago, unde s-a declarat atingerea nivelului interimar de operaționalizare a acestui sistem. În viziunea aliată, apărarea antirachetă completează rolul armamentului nuclear în procesul de descurajare, fără să-l substituie, această

capabilitate fiind pur defensivă și fără a fi orientată împotriva potențialului militar nuclear strategic al F. Ruse. În pofida disponibilității Alianței de a coopera activ cu partea rusă în acest domeniu, în prezent nu s-au realizat succese notabile și continuă politica de tatonare și negociere desfășurată de ambele părți. Având în vedere interesele comune cu F. Rusă, Alianța a reiterat angajamentul referitor la cooperarea privind apărarea antirachetă, propunând dezvoltarea unui regim de transparență bazat pe un schimb regulat de informații privind actualele capacități de apărare antirachetă ale NATO, respectiv ale F. Ruse, și înființarea unui *Centru comun de analiză a datelor* și a unui *Centru comun de planificare a operațiilor*⁷.

Cooperarea în materie de securitate reprezintă un alt obiectiv strategic al NATO, iar la Chicago a fost evidențiată și accentuată semnificația parteneriatului strategic dintre Alianță și UE, precum și rolul important al parteneriatelor NATO, în general. Vorbind despre relația dintre cele două organizații, NATO și UE, s-a subliniat necesitatea consolidării acțiunilor de cooperare, demers de

importanță majoră în mediul actual de criză și austeritate și a fost relevată importanța pe care NATO o acordă creării unei apărări europene mai puternice, mai capabile, pentru a face față provocărilor comune la adresa securității. NATO a declarat că va colabora strâns cu UE pentru a se asigura că „*smart defence*” și inițiativele de utilizare în comun a capacităților militare sunt complementare cu inițiativele similare dezvoltate de UE („*pooling and sharing*”), pentru ca în plan operațional acestea să se susțină reciproc, evitându-se redundanțele și duplicarea eforturilor pe linie de apărare. NATO a reafirmat dorința de cooperare mai strânsă cu UE pe segmentul de apărare, iar liderii aliați au apreciat că menținerea unei industrii de apărare puternice a NATO și UE și o mai bună utilizare a potențialului oferit de cooperarea industrială în acest domeniu reprezintă condiția esențială pentru crearea capacităților necesare la orizontul anului 2020. S-a apreciat, totodată, că dezvoltarea de capacități militare europene va întări legătura transatlantică, va consolida securitatea aliaților și va încuraja o împărțire echitabilă a sarcinilor, avantajelor și responsabilităților între statele membre.

Tema cooperării pe linie de securitate a ocupat un loc aparte pe timpul lucrărilor de la Chicago, unde s-a analizat și posibilitatea sporirii eficienței parteneriatelor NATO și consolidarea Consiliului Parteneriatului Euroatlantic, Dialogului Mediteranean și Inițiativei de Cooperare de la Istanbul. Alianța Nord-Atlantice și-a exprimat interesul pentru evoluția situației din regiunea Mării Mediterane, Orientului Mijlociu și Nordului Africii și a reafirmat nevoia de rezolvare a crizelor politice din aceste regiuni prin mijloace pașnice. De exemplu, se va lua în considerare interesul Libiei de a-și aprofunda relațiile cu NATO, Alianța fiind pregătită să considere Libia drept partener și să-i ofere asistență în domeniul securității și se va urmări evoluția crizei siriene, față de care Alianța sprijină eforturile ONU și ale Ligii Arabe pentru identificarea unei soluții politice.

Un aspect esențial al discuțiilor liderilor aliați l-a reprezentat și cooperarea cu Rusia. În cadrul discuțiilor a fost reiterată decizia de continuare a colaborării cu partea rusă pentru o

pace durabilă și cuprinzătoare în zona euroatlantică, context în care a fost subliniată și preocuparea față de consolidarea prezenței militare ruse în Georgia, făcându-se apel la autoritățile ruse de a asigura accesul liber pentru observatorii internaționali și organizațiile umanitare în regiune.

Pentru a sublinia interesul față de un climat de pace și securitate pe continentul european, liderii aliați au reafirmat sprijinul față de soluționarea „conflictelor înghețate” din R. Moldova, Armenia - Azerbaidjan și Georgia, în primul rând cu privire la menținerea integrității teritoriale, independenței și suveranității acestor state. Șefii de stat și de guvern din statele membre NATO au salutat reluarea dialogului în formatul „5+2” privind Transnistria și au solicitat tuturor părților să se angajeze în mod constructiv și cu disponibilitate politică sporită în vederea soluționării pe cale pașnică a conflictului.

S-a reiterat în context și importanța regiunii Mării Negre pentru securitatea euroatlantică, NATO angajându-se că va susține în continuare eforturile bazate pe prioritățile regionale, precum și dialogul și cooperarea între statele din regiune.

Legat de problematica operațiilor curente și perspectivele de evoluție în cadrul acestora, statele membre au reiterat determinarea pentru crearea unui Afganistan stabil și sigur, care să nu redevină un refugiu pentru teroriști și au salutat anunțul președintelui afgan, Hamid Karzai, privind cea de a treia etapă de provincii în care va începe procesul de tranziție, ceea ce reprezintă 75% din teritoriul afgan în care Forțele de Securitate Afgane (FSA) preiau conducerea misiunii de asigurare a stabilității și securității. Astfel, pe viitor, FSA vor deveni

responsabile pentru securitatea țării, iar ISAF își va transfera atenția de la misiuni de luptă către misiuni de instruire, consiliere și asistență. În acest context este planificată reducerea forțelor NATO în Afganistan, lucru care trebuie să se execute gradual și responsabil astfel încât misiunea ISAF să se finalizeze până la sfârșitul anului 2014. Strategia privind Afganistanul a fost aprobată încă de la Summit-ul de la Lisabona, astfel că, pe timpul reuniunii de la Chicago, NATO a confirmat că misiunea ISAF se va încheia, dar națiunile contribuatoare vor continua să sprijine statul afgan în drumul său spre obținerea independenței, asigurarea propriei securități și guvernării, a dezvoltării economice și sociale.

În contextul parteneriatului și sprijinului pe care NATO îl va acorda Afganistanului în etapa de tranziție și, în special în etapa post-2014, au fost stabilite o serie de principii generale care cuprind obligații ale statului afgan, angajamentele NATO, ale statelor contribuatoare la ISAF, precum și angajamente ale comunității internaționale. Pe această linie, guvernul de la Kabul trebuie să implementeze construcția unei societăți democratice și să conducă un proces cuprinzător de reconciliere și reintegrare, aceste elemente reprezentând cheia pentru un Afganistan pașnic și stabil. Reconcilierea trebuie să conțină reafirmarea unui stat afgan suveran, stabil și unit, renunțarea la violență și ruperea legăturilor cu terorismul internațional. În plan intern, alegerile în Afganistan trebuie să se desfășoare conform Constituției, transparența și credibilitatea acestora reprezentând aspecte care contribuie la încurajarea națiunilor ISAF să continue în a acorda sprijin Afganistanului post - 2014. În același timp, Alianța se angajează ca după încheierea tranziției să continue sprijinul pentru stabilitatea și dezvoltarea Afganistanului, iar relațiile cu autoritățile afgane se vor dezvolta în continuare în baza Parteneriatul durabil NATO-Afganistan, semnat la Lisabona în anul 2010, în toate dimensiunile sale, până în anul 2014 și după acesta, inclusiv prin dezvoltarea unor programe comune de reconstrucție. În perspectivă, misiunea ISAF se va termina, dar NATO, la cererea guvernului afgan și în baza unei rezoluții a CS al ONU, ar putea desfășura o nouă misiune în acest stat, în care va trece de la

acțiunile de luptă la cele de instruire, consiliere și asistență.

Celelalte națiuni ISAF și-au reafirmat angajamentul pentru securitatea afgană după anul 2014, o parte dintre acestea încheind deja acorduri de parteneriat bilateral cu guvernul afgan, acorduri care reprezintă baza cooperării și prieteniei dintre un stat independent, suveran, și democratic – Afganistan - și acele state, pe baza egalității și intereselor reciproce. O valoare importantă în acest sens o are decizia Conferinței Internaționale de la Bonn, desfășurată pe 05.12.2011, care stipulează acordarea de sprijin pentru instruirea, echiparea, finanțarea și dezvoltarea capacităților FSA, după încheierea perioadei de tranziție. Comunitatea internațională și guvernul afgan au definit un model preliminar pentru o dimensiune viitoare a FSA, în cadrul căruia se preconizează un total de 228.500 de membri, cu un buget anual estimat la 4,1 miliarde dolari, efective care vor fi revizuite cu regularitate în raport cu evoluția mediului de securitate. Comunitatea internațională va dezvolta corect, coerent și eficient mecanisme flexibile și transparente de finanțare pentru toate elementele FSA, care vor include măsuri împotriva corupției. În contextul în care economia afgană și veniturile guvernului de la Kabul cresc, contribuția anuală a Afganistanului va spori progresiv, de la cel puțin 500 milioane dolari în anul 2015, până la a-și asigura deplina responsabilitate financiară pentru propriile forțe de securitate, obiectiv asumat în perspectiva anului 2024⁸.

Referitor la regiunea Balcanilor, zonă apreciată ca fiind de mare importanță din punct de vedere strategic, Alianța a reiterat angajamentul deplin față de stabilitatea și securitatea regiunii și și-a reafirmat sprijinul pentru misiunea aliată din Kosovo (KFOR). KFOR va continua să contribuie la menținerea libertății de mișcare și la asigurarea unui climat stabil pentru întreaga populație din provincie, în cooperare cu toți actorii relevanți, inclusiv cu misiunea Uniunii Europene (EULEX), Reprezentantul Special al UE și autoritățile kosovare. KFOR se va menține sub forma unei capacități robuste și credibile pentru executarea misiunii, concomitent cu susținerea angajamentului față de impunerea unei prezențe de descurajare, mai reduse și mai flexibile, însă

doar după ce condițiile de securitate vor permite. Aliații au apreciat totodată progresele în dezvoltarea Forței de Securitate a Kosovo și s-au angajat să identifice noi oportunități pentru dezvoltarea rolului curent al NATO în relația cu Forța de Securitate a Kosovo.

Referitor la celelalte operațiuni derulate de aliați, NATO a apreciat că extinderea mandatului misiunii de contracarare a pirateriei în Cornul Africii, operația „*Ocean Shield*”, până în 2014 reprezintă o reafirmare a angajamentului de susținere a eforturilor pe această linie, inclusiv prin conlucrarea cu operațiunea „*Atalanta*” a UE, Combined Task Force 151 și alte forțe navale, precum și prin participarea în cadrul Grupului de Contact privind pirateria în largul coastelor Somaliei.

De asemenea, s-au analizat opțiunile strategice pentru viitorul operației „*Active Endeavour*”, destinată luptei împotriva terorismului în Marea Mediterană, iar în privința misiunii Uniunii Africane (UA) din Somalia (AMISOM) Alianța a convenit asupra extinderii sprijinului în domeniul transportului strategic maritim și aerian și a subliniat că susține dezvoltarea capacităților de menținere a păcii pe termen lung ale UA, inclusiv a Forței Africane de Intervenție.

Summit-ul de la Chicago a oferit Alianței Nord-Atlantice posibilitatea de a discuta lecțiile învățate din cooperarea dintre statele membre și de a face schimb de opinii privind provocările la adresa securității. S-a convenit că executarea unor exerciții și instruirea în comun va fi esențială în menținerea interoperabilității și interconectării cu forțele partenere pentru a putea răspunde în mod eficient în situații de criză. Privind operațiunea aliată din Libia, s-a subliniat succesul acesteia, precum și sprijinul Ligii Arabe. NATO a apreciat că operațiunea „*Unified Protector*” a reprezentat o etapă în cadrul căreia Alianța a stabilit noi standarde privind consultările și cooperarea practică, pe de-o parte, cu state partenere care au participat/contribuit la operație și, pe de altă parte, cu organizații internaționale și regionale. În acest context, Alianța a demonstrat capacitatea de a derula rapid și eficient operații complexe în sprijinul comunității internaționale.

Deși Summit-ul nu și-a propus să fie unul al extinderii, liderii statelor membre au

reafirmat menținerea politicii „ușilor deschise” pentru toate democrațiile europene care împărtășesc valorile Alianței, care sunt dispuse și capabile să își asume responsabilitățile și obligațiile pe care le presupune statutul de membru, care se află în postura de a promova principiile Tratatului Atlanticului de Nord și a căror participare poate contribui la securitatea comună. Pentru partenerii care aspiră la aderare, Alianța va monitoriza în continuare progresul pe linia reformelor și implementării principiilor democratice, precum și rezolvarea disputelor de natură să creeze situații de insecuritate. Astfel, Macedonia poate adera la Alianță după ce va soluționa problema numelui statului. De asemenea, au fost apreciate contribuția și progresele Bosniei și Herțegovina, Muntenegrului și Georgiei, subliniindu-se necesitatea îndeplinirii condițiilor stipulate în Planurile de Acțiune pentru Aderare, aflate în diferite etape.

Alianța a subliniat importanța integrității și suveranității teritoriale a Georgiei în interiorul granițelor sale recunoscute la nivel internațional. Cu această ocazie, liderii aliați au făcut apel la F. Rusă pentru a reveni asupra deciziei privind recunoașterea regiunilor georgiene Osetia de Sud și Abhazia ca state independente și au încurajat participanții la convorbirile de la Geneva să adopte o atitudine constructivă și să conlucreze îndeaproape cu OSCE, ONU și UE pentru a identifica o soluție pașnică a conflictului din teritoriul recunoscut la nivel internațional al Georgiei.

Nu a fost neglijată nici problema sârbă, context în care s-a exprimat sprijinul pentru integrarea Serbiei în zona euro-atlantică și dorința de intensificare a dialogului politic și cooperării practice cu autoritățile de la Belgrad, concomitent cu apelul de a sprijini eforturile viitoare pentru consolidarea păcii și stabilității în Kosovo, în cooperare cu KFOR și EULEX.

Evoluțiile din Ucraina au reprezentat o temă separată, Alianța evidențiind că este în măsură să continue dezvoltarea cooperării cu Kievul și să sprijine implementarea reformelor în cadrul Comisiei NATO-Ucraina și a Programului Național Anual, prin care acest stat se angajează să îndeplinească o serie de standarde cerute de NATO.

Securitatea aliată a fost abordată și sub aspectul protecției împotriva atacurilor cibernetice, subliniată fiind necesitatea de a se identifica și furniza capacități naționale de apărare împotriva atacurilor cibernetice care să consolideze colaborarea și interoperabilitatea NATO, precum și dezvoltarea de abilități pentru a preveni, detecta și a asigura protecția împotriva atacurilor cibernetice. Din perspectiva NATO, atingerea acestor obiective presupune cooperarea cu națiuni partenere relevante și cu diferitele organizații internaționale.

În același context, liderii aliați au reiterat preocuparea față de proliferarea armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă, precum și a vectorilor de transport la țintă ai acestora, solicitând Iranului și Coreei de Nord respectarea în totalitate a obligațiilor internaționale, inclusiv a prevederilor Tratatului de Neproliferare Nucleară și cooperarea cu comunitatea internațională. Alianța a condamnat vehement lansarea efectuată, în luna aprilie, de către RPD Coreeană, utilizând tehnologia rachetelor balistice.

Problema terorismului a fost luată, de asemenea, în discuție, Alianța reafirmându-și angajamentul de a lupta împotriva terorismului conform legislației internaționale și principiilor Cartei ONU. Cu acest prilej, au fost aprobate liniile directoare ale Politicii NATO privind Contracurarea Terorismului, ocazie cu care Consiliul Nord-Atlantic a fost însărcinat să pregătească un plan de acțiune pentru a întări capacitatea Alianței de a preveni, descuraja și reacționa față de terorism.

Un alt aspect important analizat pe timpul Summit-ului a fost cel al securității energetice.

Din această perspectivă, NATO a apreciat că securitatea energetică reprezintă un element de

maximă importanță, iar furnizarea în mod stabil și sigur a energiei, diversificarea rutelor, furnizorilor și resurselor energetice, precum și interconectivitatea rețelelor sunt esențiale. De altfel, prin prisma principiilor convenite la Summit-ul de la București și a directivei din Conceptul Strategic de la Lisabona, Consiliul Nord-Atlantic a fost însărcinat să îmbunătățească rolul NATO în domeniul securității energetice.

În concluzie, Summit-ul a constituit un moment adecvat pentru angajarea NATO în problemele de securitate curente și de perspectivă, iar prin abordările și deciziile adoptate a hotărât ca procesul de transformare a Alianței să continue. NATO trebuie acum să se adapteze și să acționeze în conformitate cu actualele realități politice, economice, financiare, sociale și militare din Europa și din lume, iar angajamentul politic al șefilor de stat și de guvern la Chicago oferă garanția că Alianța își menține vocația, statutul și nivelul de ambiție în fața provocărilor viitorului.

Deși Summit-ul de la Chicago nu a prezentat elemente de noutate absolută și nu a produs idei care să-l definească, în mod evident, ca un moment de cotitură în istoria Alianței, prin implicațiile deciziilor adoptate credem că acesta a deschis calea spre un proces subtil de redefinire a NATO și a pavat drumul spre o nouă abordare geopolitică a organizației. Faptul că la Chicago au avut loc discuții cu 13 parteneri operaționali și a fost accentuat „rolul crucial” al parteneriatului în managementul crizelor și conflictelor în contemporaneitate (a se vedea situația din Libia), faptul că discuțiile legate de extinderea NATO nu au constituit o prioritate și că, în prezent, Alianța urmărește și

manifestă o deschidere crescută pentru a consolida relații bilaterale cu state, în afara intenției acestora de aderare la Alianță (Australia, Japonia, China sau India), ne face să credem că Alianța renunță în prezent la strategia de asigurare a securității prin includerea de noi membri, în favoarea dezvoltării și diversificării relațiilor bilaterale, de parteneriat. Acest lucru satisface, pe de o parte, F. Rusă, care a criticat în mod constant procesul de extindere a NATO,

iar, pe de altă parte, are darul de a răspunde temerilor manifeste din interiorul Alianței legate de scăderea gradului de coeziune, urmare a includerii de noi membri. În același timp, parteneriatele operaționale dau posibilitatea satisfacerii unor interese punctuale ale NATO, dar și conjuncturale ale statelor membre, care în mod diferențiat se pot implica sau nu în acțiuni concrete de susținere a acestora.

¹ Transformarea militară a fost abordată prin Conceptul Strategic aprobat la Lisabona, în 2010, iar reformarea structurii de comandă a Alianței a început să fie implementată. Practic, la Chicago, NATO a prezentat etapele reformei, precizând că prima fază intră în vigoare în iulie 2012, urmând ca finalizarea procesului de reformă să aibă ca termen anul 2015. În acest context, s-a subliniat că deja au fost restructurate Statul Major Internațional și Statul Major Militar Internațional.

² *Chicago Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Chicago*, 20 mai 2012, art. 2.

³ A se vedea *Deterrence and Defence Posture Review*, NATO Press Release (2012) 063, Chicago, 20 mai 2012.

⁴ *Idem*, cap. II.

⁵ *Summit Declaration on Defence Capabilities: Toward NATO Forces 2020*, NATO Press Release (2012) 064, Chicago, 20 mai 2012, art.12.

⁶ Concepte introduse de Secretarul general al NATO, Andres Fogh Rasmussen, cu ocazia participării la lucrările Conferinței de securitate de la München, din februarie 2011 (*Smart Defence*), respectiv februarie 2012 (*Connected Forces*).

⁷ A se vedea *Chicago Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government*, *op. cit.*, art. 62.

⁸ A se vedea *Chicago Summit Declaration on Afghanistan*, Chicago, 20 mai 2012.

comunist, Babrak Karmal, care a anulat măsurile nepopulare anterioare și și-a declarat adevărul față de Islam, prezența trupelor străine pe teritoriul afgan a declanșat o revoltă la nivel național. Afganistanul devenise un câmp de luptă, dar și de confruntare a două superputeri, URSS și SUA³, ultima acționând în sprijinul grupărilor islamice prin intermediul serviciului pakistanez de informații. În sprijinul mujahedinilor au mai intervenit Marea Britanie, Arabia Saudită și Egiptul.

Războiul anti-sovietic a lăsat în urmă un stat devastat și o populație sever afectată fizic, moral și social⁴. În pofida retragerii trupelor sovietice (15 februarie 1989) și a sistării livrărilor de armament părților implicate în conflict (printr-un acord încheiat la 1 ianuarie 1992 între Rusia și SUA, sub medierea ONU), milițiile mujahedine preiau controlul Kabulului și proclamă Afganistanul stat islamic (28 aprilie 1992). Instaurarea regimului mujahedin a fost momentul acutizării diferențelor între partidele mujahedine⁵, care formaseră, la Peshawar (Pakistan, 1989) guvernul interimar afgan. Controversele capătă un aspect etnic mai pronunțat și, în pofida formării unui guvern de coaliție, conflictul escaladează în vara anului 1994⁶.

Formarea Mișcării Taliban, între 1993 și 1994, care alătura studenți și clerici religioși, de etnie majoritar paștună, foști participanți la războiul ruso-afgan, modifică substanțial raportul de forțe. Mișcarea a cuprins din ce în ce mai mulți adepți și în septembrie 1996, în urma disputelor cu trupele guvernamentale, talibanii au reușit să intre în Kabul și să controleze majoritatea teritoriului, cu excepția nordului extrem al țării, dominat de uzbeki și tadjici. În 1998, talibanii controlau 90% din teritoriul afgan, supus unui regim de respectare strictă a legii islamice „sharia” sub toate aspectele vieții sociale⁷. Noile autorități, care proclamă la 26 octombrie 1997 „Emiratul Islamic Afganistan”, sunt recunoscute de Pakistan, Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite. Implicarea SUA și ONU în situația din Afganistan se rezumă la impunerea unor sancțiuni politice și economice regimului taliban și lansarea unor atacuri cu rachete de croazieră asupra locațiilor din estul acestui stat, unde se credea că se află bin Laden⁸. La 9 septembrie 2001, Alianța Nordului

suferă o lovitură majoră, prin asasinarea, de către al Qaeda, a liderului său Ahmad Shah Massoud, unul din cei mai importanți strategii ai războiului anti-sovietic, iar la 11 septembrie 2001, cele două metropole americane, New York și Washington, sunt ținta unor atacuri teroriste de amploare.

Evoluția conflictului după 2001

La 7 octombrie 2001, taberele talibane și al Qaeda de pe teritoriul afgan au fost supuse atacurilor aeriene ale SUA și M. Britanii, urmate de intervenția terestră cu trupe speciale, moment al declanșării operației „Enduring Freedom” împotriva terorismului în Afganistan⁹. Intervenția americană a dus la înlăturarea regimului taliban de la conducerea Afganistanului, Alianța Nordului preluând conducerea, în scurt timp, pe tot cuprinsul acestui stat.

În ianuarie 2002, și-a început activitatea, la Kabul, misiunea ONU de menținere a păcii - Forța Internațională de Asistență și Securitate (ISAF) - sub conducerea Marii Britanii. Considerat inițial un război care va fi finalizat în termen scurt (în mai 2003, secretarul apărării Donald Rumsfeld anunța încheierea acțiunilor majore de luptă), războiul anti-insurgent din Afganistan a devenit un război de uzură, marcat de o extraordinară rezistență, adaptabilitate și strategie din partea insurgenței afgane.

După preluarea de către NATO/ISAF a responsabilității asigurării securității, în perioada 2005 – 2006 violențele au crescut exponențial în sudul și estul țării, regiuni predominant paștune. Absența autorităților și a forțelor de securitate din multe zone rurale, lipsa oricăror perspective de dezvoltare în majoritatea zonelor rurale sau existența așa-numitelor “safe-

heavens”¹⁰ din Pakistan au constituit principalele motive ale acestei evoluții. Între 2006 și 2008, acțiunile NATO pentru contracararea insurgenței au vizat districtele cheie ale insurgenților din zonele paștune, însă nu au putut preveni reînfiltrarea acestora în zonele eliberate, fără o prezență semnificativă a guvernării. Succesul acțiunilor punctuale derulate din anul 2008 pentru anihilarea liderilor importanți pentru insurgența afgană a făcut ca această tactică să devină mai frecventă în ultimii ani, cu obținerea unor succese semnificative. Uciderea lui Osama bin Laden (1 mai 2011) a reprezentat cea mai importantă lovitură dată moralului și coeziunii al Qaeda și mișcării jihadiste globale, iar implicațiile asupra conflictului afgan, deși indirecte, sunt semnificative. Teama datorată atacurilor cu drone și necesitatea intensificării măsurilor de securitate au afectat comunicațiile strategice de la și către mulahul Omar, liderul suprem al talibanilor, precum și între liderii superiori talibani (shurele militare).

În prezent, contrar unor declarații oficiale optimiste, există un sentiment general de dezamăgire față de capacitatea Alianței de a produce schimbări în sensul unei securități sporite. Situația din țară este îngrijorătoare, atât Alianța, cât și forțele de securitate afgane suferind în continuare pierderi umane și materiale, iar autoritățile afgane sunt prea slabe structural și afectate de corupție pentru a-și îndeplini atribuțiile naționale: asigurarea stabilității interne și a păcii.

Deși desfășurate la peste 20 de ani diferență, între forțe inegale ca număr, tehnică, sau echipamente, războiul ruso-afgan (1979 - 1989) și conflictul actual din Afganistan evidențiază existența unor similarități, inclusiv repetarea unor greșeli majore¹¹:

- obținerea unui succes inițial rapid, urmat de înfrângeri tactice;
- subestimarea naturii și a valorii adversarului, adept al unor tactici de gherilă;
- ducerea unui război nepopular împotriva unei forțe care dispune de sprijin semnificativ în rândul populației, bazată pe valori ideologice, religioase sau patriotice;
- supremația aeriană este mult mai puțin relevantă în condițiile specifice teritoriului afgan;

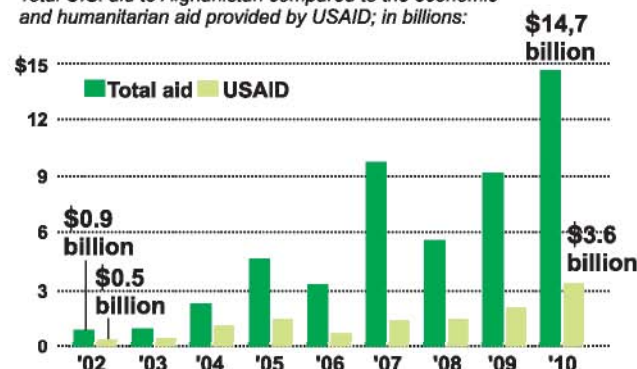
- retragerea forțelor militare lasă în urmă un guvern instabil și forțe de securitate vulnerabile.

2. Stabilizarea Afganistanului – o mare provocare pentru comunitatea internațională

Încă de la începutul conflictului din Afganistan, ajutorul internațional a reprezentat un element constant al prezenței internaționale în această țară, însă marea parte a acestuia se pierde prin importuri, plata bunurilor și serviciilor, profiturile contractorilor etc.¹².

U.S. aid to Afghanistan rises

Total U.S. aid to Afghanistan compared to the economic and humanitarian aid provided by USAID; in billions:

Source: U.S. Agency for International Development, Congressional Research Service, McClatchy Washington Bureau

Graphic: Judy Treible

© 2011 MCT

Progresele înregistrate după căderea regimului taliban, privind reinstaurarea păcii și stabilității și a reconstruirii Afganistanului sunt semnificative, dar nu suficiente pentru asigurarea unei dezvoltări durabile și stabile a statului afgan. Afganistanul continuă să se confrunte cu probleme grave, de la instabilitatea politică și corupția existentă în toate domeniile și la toate nivelurile, lipsa dezvoltării economice, sărăcia generalizată sau lipsa infrastructurii, la sustenabilitatea insurgenței, producția și traficul de droguri și de ființe umane. Caracteristicile dominante ale peisajului politic afgan sunt marcate de interese etnico-religioase divergente, corupția generalizată și de procesul lent de creare a unor instituții democratice funcționale. Deoarece majoritatea statelor și-au canalizat proiectele de dezvoltare în funcție de necesitățile forțelor proprii, dezvoltarea a devenit condiționată de securitate. Pe de altă parte, concentrarea proiectelor de dezvoltare în zone cu prezență insurgentă a determinat un sentiment de frustrare a populației în zonele având un climat de securitate stabil.

Declanșarea procesului de tranziție¹³, la mijlocul anului 2011, presupune transferul responsabilităților pentru *securitate, guvernare și dezvoltare* către guvernul afgan. Prin extinderea treptată a procesului la nivel național,

capabilă să desfășoare operații fără dependența de capacitățile NATO; o dezvoltare sustenabilă socio-economică, cu reducerea decalajelor enorme de dezvoltare între capitalele provinciale și restul zonelor; securizarea

forțele de securitate afgane (FSA) vor prelua treptat de la ISAF responsabilitățile privind asigurarea securității, astfel încât, până la sfârșitul anului 2014, să poată executa operații militare în mod independent, fără sprijinul ISAF. Procesul de tranziție este ireversibil, ceea ce face ca principala preocupare să fie securitatea. Stabilirea anului 2014 ca moment al finalizării tranziției a generat, în rândul opiniei publice, sentimentul temerii recăderii Afganistanului într-o situație similară celei de după retragerea sovietică.

Un guvern afgan capabil să preia responsabilitatea asigurării securității Afganistanului în 2014 și după acest moment presupune nu numai dezorganizarea insurgenței, ci și o multitudine de alți factori, precum: impunerea unei guvernări eficiente, în special la nivel sub-național, care să controleze mecanismele securității interne și securitatea națională; marginalizarea baronilor locali și a rețelelor criminale; o forță de securitate profesionalizată,

frontierelor statului etc.

Din 2011, negocierile cu insurgenții pentru un compromis politic sunt aduse în discuție din ce în ce mai des, însă lipsa de transparență și de încredere în proces împiedică obținerea unor rezultate relevante. Lipsa unor semnale clare din partea Pakistanului privind accesul insurgenților la zonele sigure de la granița cu Afganistanul, cuplată cu retragerea ISAF și perspectiva unor forțe afgane de securitate incapabile, la acest moment, să asigure securitatea pe întreg teritoriul afgan sunt principalele motive care dictează atitudinea insurgenților față de orice încercare de reconciliere. Indiferent de menținerea în Afganistan, după anul 2014, a unor forțe NATO cu misiuni specifice, modul în care Mișcarea Talibană și gruparea Haqqani¹⁴ vor accepta un compromis politic cu celelalte părți implicate în negocierile de pace va fi vectorul care va modela evoluțiile din Afganistan. Forțele militante de opoziție¹⁵ au capacitatea și dispun

de capabilități pentru a influența securitatea și dezvoltarea țării, utilizând tactici și strategii adaptate continuu, pe baza experiențelor acumulate în conflictele și luptele anterioare. Deși baza populară de recrutare a talibanilor s-a restrâns foarte mult, iar viziunea unui nou Afganistan câștigă teren în zonele mai îndepărtate de centrele urbane, există un sentiment de dezamăgire și abandon în rândul populației față de o stare de fapt care durează de prea mult timp, lăsând loc manipulării. Insurgenții sunt pe deplin conștienți de importanța sprijinului populației, motiv pentru care acțiunile din ultimii ani vizează evitarea pierderilor civile în urma acțiunilor proprii și subminarea guvernării centrale, inclusiv prin structuri paralele de putere.

Limitarea fenomenului drogurilor este esențial în stabilizarea țării. Relația grupărilor insurgente afgane cu elementele implicate în traficul de droguri s-a dezvoltat pe baza necesității părților de a limita sau împiedica

controlul guvernului în zonele proprii de acțiune. Legăturile au forme diferite, de la intermediere, protecție, transport și taxe până la trafic direct, toate realizate pentru finanțarea acțiunilor teroriste. Eforturile de a limita acest fenomen au eșuat, iar Afganistanul rămâne, în continuare, principalul producător mondial de opiu¹⁶. Rețele extinse de crimă organizată controlează traficul de droguri din Afganistan, din statele vecine acestuia și, mai departe, din Federația Rusă și statele Europei Occidentale.

În prezent, comunitatea internațională sprijină evoluția instituțiilor administrative afgane spre o situație în care: pe termen scurt și mediu, guvernul afgan să fie capabil să își exercite autoritatea pe întreg teritoriul afgan; pe termen lung și ulterior finalizării cu succes a

tranziției, să se observe un progres clar în domeniul statului de drept și administrației publice, dezvoltării economice și sociale și asigurării serviciilor publice, cooperării regionale și reconcilierii politice sub control afgan, în conformitate cu prevederile Constituției afgane.

3. Afganistan post - 2014

La Conferința Internațională privind Afganistanul (Bonn, decembrie 2011), comunitatea internațională și-a asumat

angajamentul de a sprijini acest stat după anul 2014, pe parcursul unui „Deceniu de transformare”. NATO va participa, alături de alți actori regionali și internaționali, la constituirea unor forțe de securitate afgane eficiente și sustenabile, capabile să devină garanți ai securității în Afganistan. În același ton, Acordul de Parteneriat Strategic¹⁷ încheiat între SUA și Afganistan (2 mai 2012) asigură menținerea forțelor americane pe teritoriul afgan după anul 2014 și specifică faptul că SUA nu doresc să stabilească aici baze militare permanente sau o prezență de forțe care ar putea constitui o amenințare pentru statele vecine acestuia.

La Summitul NATO de la Chicago (20-21 mai 2012), participanții și-au exprimat sprijinul pentru ca Afganistanul să își poată continua drumul spre un stat stabil și sigur, fără riscul de a redeveni un centru pentru terorismul internațional. Evenimentul a constituit și o reiterare a principalelor repere temporale ale tranziției și misiunii NATO¹⁸:

- până la mijlocul anului 2013, când cea de-a cincea tranșă de provincii va iniția tranziția,

FSA vor răspunde de securitatea întregii națiuni afgane;

- până la sfârșitul anului 2014, când autoritățile afgane vor avea responsabilitatea completă asupra securității, misiunea de luptă a NATO va fi finalizată;

- NATO este pregătită – la cererea guvernului afgan – să aibă o misiune post-2014, de o natură diferită; aceasta nu va fi o misiune de luptă;

- profilul misiunii NATO post-ISAF va fi foarte diferit de cel actual, ca mărime, structură, misiuni și va consta în: susținerea, instruirea și îndrumarea FSA, ca element cheie al unei soluții pe termen lung pentru securitatea și stabilitatea internă a Afganistanului; furnizarea sprijinului politic și practic instituțiilor de securitate afgane, prin consilierea și asistarea acestora; asistarea FSA pentru a-și exercita în mod eficient responsabilitățile în materie de securitate pe întreg teritoriul afgan.

Posibile evoluții politice post-2014

Conform Constituției Afganistanului, președintele Hamid Karzai, aflat la finalul celui de-al doilea mandat, nu poate candida pentru încă unul la alegerile prezidențiale din anul 2014. La momentul actual, nu este clar cine îi va succeda lui H. Karzai sau de ce mijloace va uza acesta pentru a rămâne în viața politică afgană după 2014. Popularitatea sa în scădere, creșterea numărului adversarilor politici, tensionarea relației sale cu Occidentul, acuzațiile de corupție nu fac decât să accentueze instabilitatea politică și de securitate din Afganistan.

În prezent, în mediile politice internaționale se vehiculează o serie de ipoteze, mai mult sau mai puțin plauzibile, privind posibile evoluții politice:

- amânarea alegerilor prezidențiale după anul 2014, pe motive de securitate, în contextul în care se așteaptă o înrăutățire, cel puțin temporară, a situației de securitate din Afganistan după retragerea ISAF;

- devansarea alegerilor prezidențiale, pe motivul ca procesul să fie sprijinit de ISAF, așa cum a fost și în anii 2005, 2009 și 2010. Propunerea ar reduce intervalul de timp pe care Comisia Electorală îl are la dispoziție pentru adoptarea și implementarea măsurilor de reformă electorală, facilitând astfel controlarea procesului și a rezultatelor scrutinului de către H. Karzai;

- instituirea unei funcții onorifice pentru actualul președinte; H. Karzai ar putea propune înființarea funcției de prim-ministru (care, actualmente, nu este reglementată de Constituția afgană), mai ales că și opoziția dorește acest lucru;

- renunțarea de către președintele H. Karzai la viața politică. O astfel de ipoteză ar fi condiționată de susținerea, de către actualul președinte, a unui candidat care să îl protejeze ulterior de eventuale acuzații de orice natură, nu doar de corupție;

- alternativa de modificare a Constituției, de către H. Karzai, pentru a mai candida pentru încă un mandat prezidențial, rămâne puțin viabilă, în contextul sprijinului redus de care acesta dispune la nivelul Parlamentului afgan.

Indiferent de varianta care s-ar concretiza în cadrul procesului electoral afgan, scena politică internă va rămâne divizată, în funcție de interesele diverșilor lideri de grup. Oficialii din guvern vor continua să-și promoveze interesele proprii prin o serie de metode alternative în cadrul legislativ legal. Acțiunile de combatere a corupției generalizate vor fi limitate la nivel local, fără înlăturarea sau trimiterea în justiție pentru acuzații de corupție a unor oficiali de rang înalt.

Reconcilierea cu talibanii, deși considerată o alternativă viabilă de către comunitatea internațională, se dovedește greu de „digerat” de către clasa politică afgană. Toate părțile implicate în proces au agende diferite și divergente, iar factori precum lipsa de claritate a negocierilor sau absența unui plan de acțiune al reintegrării nu fac decât să adâncească temerile și să împiedice realizarea oricărui progres. O realiniere a forțelor politice aflate în opoziție¹⁹ ar putea determina o polarizare etnică și ar exacerba instabilitatea politică, în cazul integrării unor talibani în guvernul central.

Viitorul incert al forțelor afgane de securitate post-2014

Invazia sovietică a demonstrat faptul că sustenabilitatea pe termen lung a FSA este esențială. Necesitatea formării unor forțe de securitate eficiente și de calitate implică intensificarea eforturilor de instruire a acestora, însă această evoluție are loc în contextul reducerii resurselor financiare internaționale și a

forțelor militare (SUA și ISAF). În prezent, marea parte a forțelor afgane nu are capacitatea și capacitățile de a acționa independent și de a gestiona eficient situația de securitate fără sprijinul substanțial al ISAF. Nivelul de încadrare cu personal, gradul de înzestrare cu tehnică militară, amploarea dezertărilor și gradul redus de instruire (afectat de rata ridicată a absenteismului și analfabetismului) reprezintă, în continuare, factori care limitează îndeplinirea acestui obiectiv.

În pofida campaniei antiteroriste, desfășurate pe parcursul a peste 10 ani, insurgența nu a fost înfrântă. Ulterior retragerii ISAF, este destul de probabil ca nucleul dur insurgent să încerce să-și impună controlul prin violență, riscul unei astfel de evoluții fiind cel mai ridicat în zonele unde aceștia au influență, mai ales în sudul și estul Afganistanului. Orice strategie care ar fi adoptată de autorități pentru a contracara o asemenea evoluție ar determina, probabil, un răspuns tactic al insurgenților, bazat pe lecții învățate și pe o adaptabilitate deosebită. Elementul central al campaniei insurgente va viza unitățile afgane nou formate, însă izolate, precum și infiltrarea în cadrul acestor instituții.

Posibile evoluții ale forțelor militante de opoziție din Afganistan

Până în prezent, forțele militante de opoziție din Afganistan își păstrează imaginea de unitate și, în condițiile retragerii forțelor internaționale după anul 2014, obiectivele strategice de preluare a conducerii țării și creare

a unui stat islamic, bazat pe respectarea strictă a legilor islamice. Anunțata retragere a forțelor internaționale, până la finalul lui 2014, va lăsa în urmă un guvern divizat și forțe de securitate

mult mai vulnerabile. În acest context, conducerea insurgentă pleacă de la premisa că o

înțelegere politică urmată de o retragere a forțelor internaționale va duce, după un „interval decent”, la un regim dominat de talibani.

Deși evoluțiile din ultimii ani au evidențiat, în mod clar, că insurgența afgană nu poate fi înfrântă numai prin mijloace militare, derularea unor negocieri sau încheierea unor acorduri greșite ar putea constitui, la fel de bine, o cale spre eșec. În același timp, în pofida sincopelor financiare, reducerii resurselor și pierderii multor luptători și lideri, după anul 2014 insurgenții se vor confrunta cu forțe reduse numeric (NATO și forțe de securitate afgane), deci vor dispune de resurse și efective suficiente pentru a încerca o extindere a zonelor pe care le controlează. Probabilitatea ca insurgenții să mențină un acces constant la resurse financiare este foarte mare, ceea ce ridică temeri în ceea ce privește sustenabilitatea finanțării FSA. Rămâne de văzut ce vectori vor determina strategia finală a talibanilor, însă sprijinul în rândul populației este vital pentru menținerea sau neutralizarea insurgenței afgane.

Desfășurarea unui proces de negocieri care să permită obținerea unei păci reale (chiar cu posibilitatea unui acord de încetare a focului) ar constitui cel mai bun rezultat pentru conflictul care durează de peste 11 ani. Totuși, există temerea că interesele proprii ale părților implicate în negocieri ar putea transforma întregul proces într-un paravan al unui conflict și într-o „armă” aflată în mâinile celei mai abile dintre părți. Modul în care guvernul afgan, SUA

și aliații săi, Pakistan, ONU și UE vor aborda procesul va modela decisiv evoluțiile ulterioare.

Rolul țărilor din regiune și al organizațiilor internaționale

După anul 2014, interesele și obiectivele principalilor actori din regiune (China, Iran, India, Pakistan, F. Rusă, statele central-asiatice) privind Afganistanul și modul de punere în practică a acestora vor determina o reșezare a balanței de putere în regiune.

Dintre toți vecinii Afganistanului, Pakistanul are cele mai mari interese în a influența viitorul statului afgan. Pentru Pakistan, Afganistanul rămâne un aliat care trebuie să se afle în sfera sa de influență în scopul protejării intereselor sale strategice în regiune, în special a celor legate de contracararea influenței regionale în ascensiune a Indiei. Numeroase probleme care afectează regiunea își au rădăcinile în Pakistan ca urmare a existenței unui guvern civil slab, a numeroaselor fricțiuni între guvern și o Armată foarte puternică, a situației interne instabile (insurgența internă, mai ales), a granițelor poroase, a stării dificile economice și a relațiilor instabile cu vecinii și cu SUA. Pakistanul își va menține obiectivul de recâștigare a supremației ca manager al securității regiunii.

Unul dintre obiectivele importante ale politicii externe a Indiei îl reprezintă menținerea unei relații constante cu Afganistanul, atât pentru a avea o cale deschisă spre țările bogate în hidrocarburi din regiune (Iran, Turkmenistan, Kazahstan), cât și pentru a se asigura că politica externă promovată de Kabul nu capătă o orientare pro-pakistaneză.

China, în prezent unul dintre cei mai mari investitori regionali, va depune eforturi semnificative pentru a controla resursele energetice din zonă, după retragerea forțelor internaționale. În acest sens, probabil va insista pe relația cu Pakistanul, ca aliat apropiat²⁰. Poziția de „jucător” important în Afganistan va fi un factor motivant pentru China în efortul de a-și armoniza interesele cu cele ale aliaților privind problematica afgană.

Politica generală a Federației Ruse față de Afganistan va continua să oscileze între cooperare și competiție, cu scopul de a nu permite întoarcerea talibanilor la guvernare sau

transformarea acestui stat într-un bastion al influenței occidentale în regiune. În general, Moscova dorește stabilitate în Afganistan pentru a preveni extinderea extremismului islamic și a traficului cu narcotice pe teritoriul său.

Țările Asiei Centrale rămân interesate de un Afganistan stabil, aspect vital pentru securitatea lor națională. În general, guvernele statelor central-asiatice sunt îngrijorate de faptul că Afganistanul poate reprezenta o bază logistică pentru elementele extremiste, care au ca scop destabilizarea regimurilor actuale, precum și un punct de plecare pentru traficul de droguri.

Iranul își menține prioritățile de politică externă privind Golful Persic și lumea arabă. După 2014, acest stat va fi preocupat mai mult de reducerea influenței SUA în regiune și mai puțin de cine va prelua puterea politică la Kabul. Problema traficului cu droguri din Afganistan, deși importantă pentru Teheran, nu va fi una presantă.

Organizațiile internaționale vor încerca să își asume roluri din ce în ce mai semnificative în Afganistan, în lumina intereselor puterilor regionale și internaționale. Statele Organizației de Cooperare de la Shanghai, în cadrul căreia Afganistanul a fost admis ca observator, se vor implica în sprijinul reconstrucției și constituirii instituțiilor administrației centrale afgane. Deși își vor urmări interesele de a obține un cât mai mare control asupra resurselor afgane, problematica securității acestui stat va rămâne primordială.

Cooperarea NATO - Organizația Tratatului de Securitate Colectivă s-ar putea consolida în problematica afgană. Indiferent de faptul că atât F. Rusă, cât și China nu agreează o prezență importantă a NATO în regiune,

necesitatea asigurării securității, inclusiv a investițiilor va fi factorul motrice în acest sens.

Cu peste 1,8 miliarde euro investite în Afganistan începând din 2002, în asistență de dezvoltare și umanitară, UE se va implica și după anul 2014 în acest stat, în cadrul unui parteneriat pe termen lung²¹ care vizează: impunerea statului de drept, consolidarea sectorului civil, dezvoltarea economică, consolidarea dinamicii regionale. UE susține în Afganistan o strategie pe termen lung sub coordonare și control afgan și necesitatea unei abordări integrate a tranziției militare cu eforturile civile.

Gestionarea necorespunzătoare a problemei afgane de către comunitatea internațională poate genera, în perioada post-2014, evoluții nedorite care vor menține Afganistanul în situația de stat neguvernabil, cu o populație din ce în ce mai săracă, expusă influențelor

extremismului religios și activităților ilegale. Totul depinde de menținerea sprijinului extern la un nivel care să faciliteze funcționarea instituțiilor de bază ale statului afgan pentru a nu permite intensificarea insurgenței și reversibilitatea progreselor obținute pe timpul campaniei ISAF.

Bibliografie

1. www.fas.org
2. www.publicintelligence.net
3. <http://rumaniamilitary.wordpress.com>
4. http://www.adevarul.ro/international/foreign_policy
5. <http://www.opendemocracy.net>
6. <http://siteresources.worldbank.org>
7. www.icdt.hu
8. www.un.org
9. www.whitehouse.gov

¹ Proces demarat în prima jumătate a anului 2011, care presupune transferul total al responsabilităților pentru securitate, guvernare și dezvoltare către guvernul afgan.

² International Security Assistance Force (Forța Internațională de Asistență și Securitate).

³ Ajutorul economic și militar acordat de SUA mujahedinilor, între 1980 și 1989, s-a ridicat la 3 miliarde USD (Kenneth Katzman, *Afghanistan: Post-taliban Governance, Security and US Policy*, www.fas.org).

⁴ Până la mijlocul anilor '80, peste cinci milioane de afgani au emigrat în Pakistan, Iran și în alte țări. În zece ani de conflict și-au pierdut viața 15.000 de soldați sovietici și 1,5 mil. afgani.

⁵ Mișcarea Islamică Revoluționară din Afganistan (lider Mohammad Nabi Mohammadi); Frontul Național de Eliberare (lider Sibghatullah Mojaddedi); Hezb-i-Islami Gulbuddin, Partidul Islamic - facțiunea Gulbuddin (lider Gulbuddin Hekmatyar); Jamiat Islami, Societatea Islamică (lider Burhanuddin Rabbani, asasinat la 20.09.2011); Hezb-i-Islam (Yunus Khalis); Ittihad Islami, Uniunea Islamică pentru Eliberarea Afganistanului (lider Abd-i-Rab Rasul Sayyaf); Frontul Național Islamic (lider Pir Gaylani).

⁶ Între 1992 și 1996, războiul civil face alte 40.000 de victime.

⁷ Sunt interzise televiziunea, muzica occidentală, dansul, se închid școlile pentru femei, portul vălului este obligatoriu, se extind școlile religioase. Teroarea și pedepsele aspre, inclusiv execuțiile, sunt la ordinea zilei.

⁸ Ulterior atacurilor cu bombă ale al Qaeda împotriva ambasadelor SUA din Kenya și Tanzania (7 august 1998).

⁹ Rezoluția 1368 a Consiliului de Securitate al ONU (12 septembrie 2001) autorizează „adoptarea tuturor măsurilor necesare, inclusiv cu utilizarea forței, pentru a răspunde atacurilor din 11 septembrie”.

¹⁰ Zone unde terenul frământat restricționează sever accesul forțelor de securitate și unde insurgenții dispun de facilități de instruire și de sprijinul populației.

¹¹ CIA, „Afghanistan: Lessons of the Soviet War”, 27 March 2009, *Open Source Works*, www.publicintelligence.net.

¹² World Bank Report, „Afghanistan in Transition. Looking beyond 2014”, vol. 1 - Overview, mai 2012, <http://siteresources.worldbank.org>.

¹³ La summit-ul de la Lisabona (20 noiembrie 2011), guvernul afgan și NATO au agreeat asupra declanșării tranziției, însă primele discuții și etape în pregătirea acestui proces începuseră în iulie 2010, la Conferința de la Kabul, când comunitatea internațională și-a manifestat sprijinul pentru o tranziție etapizată a responsabilității asigurării securității către guvernul afgan. JANIB (Joint Afghan – Intequal Board) este organismul central care are rolul de a supraveghea programul transferării responsabilităților pentru securitate și guvernare către autoritățile afgane (Intequal = tranziție).

¹⁴ Apreciată ca fiind una din cele mai potente organizații teroriste afgane, care acționează, în special din anul 2011, ca „multiplicator de forță” pentru talibani.

¹⁵ Numărul acestora era estimat, în octombrie 2011, la nivelul ISAF, la mai puțin de 25.000 (Kenneth Katzman, *Afghanistan: Post-taliban Governance, Security and US Policy*, www.fas.org, 2012).

¹⁶ Opiu și variantele prelucrate, morfină și heroină.

¹⁷ Enduring Strategic Partnership Agreement between the United States and the Islamic Republic of Afghanistan, www.whitehouse.gov.

¹⁸ Declarația finală a summit-ului NATO, <http://rumaniamilitary.wordpress.com>, http://www.adevarul.ro/international/foreign_policy., adrese accesate la 29.07.2012.

¹⁹ Coaliția „Schimbare și Speranță” (lider: Abdullah Abdullah, fostul contracandidat al președintelui la alegerile prezidențiale din 2010) și Coaliția „Frontul Național” (lider: Ahmad Zia Massoud).

²⁰ În domeniul tehnologiei nucleare, rachetelor balistice, comerț.

²¹ Semnat la Conferința Internațională de la Bonn, din decembrie 2011.

PERSPECTIVE ASUPRA TRATATULUI PRIVIND FORȚELE CONVENȚIONALE DIN EUROPA

*Cristina APETROAIE**

Abstract

The lack of success in revitalizing the CFE Treaty continues to be a problem, seemingly without solution in the relations between NATO states and Russian Federation. The Russian suspension of the CFE Treaty implementation and the last event on the international political arena has a tendency to complicate the process of negotiations further.

Prospects for positive evolutions in this field are not so much about finding new technical approaches but about regaining the political will and feeling of trust between the Parties, the same trust that generated the negotiation and adoption of this Agreement in the 1990s.

The paradox of the conventional arms control regime in Europe is that CFE is at the same time the problem and the solution of the process of resetting the relations between NATO states and Russian Federation.

Although it is not desirable, maybe only the risks caused by the collapse of the CFE Treaty could create enough political pressure to urge political actors involved in this field to return to the negotiations table and give a new chance to this stability instrument, considered for more than 20 years „the cornerstone of European security”.

But this process can not start from the idea that national interests of some State Parties are more important than those of others.

Keywords: *Conventional Armed Forces in Europe Treaty, flank regime, limitations, missile defense*

La aproape cinci ani de la aplicarea Moratoriului Federației Ruse (decembrie 2007) asupra implementării Tratatului privind Forțele Convenționale din Europa (TCFE), dialogul părților implicate în negocierile de reconciliere în acest domeniu s-a dovedit incapabil să conducă la eliminarea blocajului și a fost întrerupt.

Decizia F. Ruse de a nu implementa prevederile TCFE a condus la scăderea nivelului de transparență și predictibilitate asupra evoluțiilor din domeniul militar și a contribuit la erodarea încrederii între statele-părți la Tratat. În aceste condiții, TCFE, considerat „piatra de temelie a securității europene”, a pierdut continuu din relevanță, lucru acceptat aparent cu pasivitate de F. Rusă și cu îngrijorare de statele aflate în zona de flanc¹.

Motivele care stau la baza actualei situații sunt diverse și țin atât de interesele și voința politică a principalilor actori politici implicați în

negocierile privind regimul de control al armamentelor convenționale, cât și de conjunctura politică internațională a acestor ani.

Astfel, dacă în 2008 impunerea Moratoriului (a cărui legalitate a fost contestată de către statele NATO) a permis F. Ruse redisolocarea forțelor sale convenționale pe teritoriul național și intervenția din Georgia (august 2008), în prezent, același Moratoriu îi permite libertate deplină în reconfigurarea și reforma forțelor sale convenționale. În consecință, menținerea blocajului din domeniul controlului forțelor convenționale avantajează F. Rusă, cu atât mai mult cu cât celelalte state-părți la TCFE continuă să implementeze în totalitate prevederile acestuia, inclusiv în ceea ce privește menținerea plafoanelor de armament convențional și restricțiile de dislocare în zona de flanc.

Dacă F. Rusă a fost și este favorizată de actualul statu-quo din domeniul regimului de

**Cristina APETROAIE este expert în probleme de securitate națională în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

control al forțelor convenționale, nu același lucru este valabil și pentru celelalte state-părți la TCFE, care sunt confruntate cu o intensificare a demonstrațiilor de forță ale F. Ruse în regiunea Mării Negre și a Mării Baltice.

Acceptarea acestei situații de către statele NATO care sunt parte la TCFE se explică mai ales prin prisma conjuncturii politice internaționale. Astfel, într-o primă etapă, conflictul ruso-georgian din 2008 a condus la înrăutățirea fără precedent (pentru perioada post-Război-Rece) a relațiilor F. Ruse cu Occidentul, dialogul în cadrul Consiliului NATO-Rusia fiind practic întrerupt. Această etapă a fost urmată de o perioadă de expectativă, acceptată de celelalte state-părți în vederea înțelegerii implicațiilor deciziei unilaterale a F. Ruse de impunere a Moratoriului asupra implementării TCFE. Ulterior, evoluțiile politice internaționale (necesitatea cooperării cu F. Rusă în Afganistan, negocierile privind Tratatul START² etc.) au impus resetarea relațiilor cu F. Rusă, constând în esență în evitarea abordării aspectelor divergente și focalizarea pe elemente de interes comun în dialogul cu Moscova. Procesul de resetare a relațiilor cu F. Rusă (care a provocat temeri de securitate îndeosebi statelor NATO din zona de

flanc) s-a concretizat în domeniul TCFE în lansarea inițiativei statelor NATO (iunie 2010) de a defini elementele de bază ale cadrului de negociere pentru întărirea și modernizarea regimului de control al forțelor convenționale în Europa, venind astfel în întâmpinarea preocupărilor F. Ruse.

Discuțiile, desfășurate în „format 36^{m3}” (la solicitarea F. Ruse), au fost întrerupte în luna mai 2011 fără vreun rezultat notabil, în principal din cauza pozițiilor divergente cu privire la menținerea principiului acordului statului gazdă pentru staționarea trupelor străine pe teritoriul național și a neacceptării de către Moscova a solicitării statelor NATO de a relua implementarea TCFE pe timpul negocierilor de modernizare a regimului de control al armamentelor convenționale. Delegația rusă a considerat inacceptabilă formularea principiului acordului țării gazdă pentru dislocarea de forțe convenționale străine „în cadrul frontierelor recunoscute internațional” ale teritoriului național, considerând că aceasta ar reprezenta o acceptare a granițelor Georgiei din 1999, care includ Abhazia și Osetia de Sud⁴.

Conferința de revizuire a TCFE (29 septembrie 2011) nu a făcut decât să evidențieze și mai mult diferențele de opinie dintre F. Rusă

și statele NATO cu privire la regimul de control al armamentelor convenționale în Europa. În această situație, în luna noiembrie 2011, statele NATO din TCFE, cărora li s-au alăturat Georgia și R. Moldova, au decis încetarea implementării prevederilor Tratatului în relația cu F. Rusă⁵.

Ulterior, pe fondul planurilor SUA și NATO de instalare a unor elemente ale scutului antirachetă american în Europa (pe care F. Rusă le consideră o amenințare la adresa potențialului său de descurajare nucleară) și a refuzului administrației Obama de a oferi garanții juridice Moscovei sau de a coopera cu aceasta în crearea unui sistem antirachetă comun, relațiile Occidentului cu F. Rusă s-au răcit considerabil. Este posibil ca disputa privind scutul antirachetă să complice negocierile privind controlul armamentelor convenționale, în condițiile în care în mediul de specialitate există opinii conform cărora problematica CFE ar trebui să fie abordată într-un cadru mai amplu de securitate, care să includă eventual și armamentul nuclear substrategic și apărarea antirachetă. Negocierea „la pachet” a aspectelor care țin de controlul forțelor convenționale și a celor referitoare la sistemul de apărare antirachetă ar putea constitui un atu pentru diplomația rusă în dialogul cu administrația americană pe linia apărării antirachetă, ca urmare a presiunii generate de interesul statelor europene ca F. Rusă să reia implementarea TCFE.

În cazul acceptării unei asemenea abordări, negocierile privind regimul de control al armamentelor convenționale capătă o cu totul altă miză și implică un orizont de timp mult mai îndelungat. Acest lucru generează preocupări de securitate statelor din zona de flanc care sunt interesate de implementarea TCFE în întreaga zonă de aplicare a acestuia.

Noi abordări în problematica controlului armamentelor convenționale

În prezent, marea majoritate a statelor-părți la TCFE conștientizează necesitatea adaptării regimului de control al forțelor convenționale la evoluțiile actuale din domeniul militar și manifestă deschidere față de ideea unor noi inițiative în acest sens.

Se remarcă o serie de abordări noi cu privire la modul de implementare a măsurilor de

control al forțelor convenționale pentru a răspunde mai eficient provocărilor din mediul de securitate european.

O primă abordare pornește de la aplicarea diferențiată a regimului de control al forțelor convenționale în funcție de riscurile de securitate existente în diferite zone din aria de aplicare a TCFE⁶.

Astfel, pornind de la constatarea că regimul CFE s-a dovedit ineficient în soluționarea conflictelor înghețate (care prezintă un risc ridicat de insecuritate) și în asigurarea stabilității subregionale și că menținerea legăturii dintre cele două aspecte (conflictele subregionale și TCFE) va constitui un obstacol în calea viitorului oricărui regim de control al armamentelor convenționale, specialiștii în domeniu propun o aplicare diferențiată a TCFE prin crearea unor „zone asimetrice de siguranță”⁷ (cum ar fi în regiunea Caucazului), în care potențialul militar convențional va fi redus sau chiar nu vor fi permise dislocări de armament convențional. De exemplu, obligațiile asumate de F. Rusă cu prilejul summit-ului OSCE de la Istanbul, din anul 1999, în virtutea cărora aceasta se obligă să nu disloce „forțe substanțiale de luptă”⁸ în regiunile Kaliningrad și Pskov, ar putea fi extinse în Abhazia și Osetia de Sud, ca parte a procesului de reconstrucție a regimului de control al armamentelor convenționale, cu condiția stabilirii unui „cadru special de tipul statutului de neutralitate” în aceste zone. În opinia susținătorilor acestei idei, prin abordarea diferențiată, regimul de control al armamentelor convenționale ar contribui la stabilitatea subregională, putând consolida relația între un stat puternic din punct de vedere militar și state cu un potențial convențional mai redus. În plus, abordarea diferențiată ar conduce la diminuarea tendințelor de dislocare a trupelor și elementelor de infrastructură străine în subregiunile cu probleme.

În opinia promotorilor acestei abordări, *regimul de flanc ar putea fi înlocuit în acest fel cu „zone de siguranță”, situate de o parte și de alta a regiunilor de graniță, și reglementate prin acorduri bilaterale încheiate „într-o manieră mult mai flexibilă decât zona de flanc”*⁹.

Aplicarea diferențiată a regimului de control al armamentelor convenționale în funcție

de riscurile de securitate specifice anumitor subregiuni din aria de aplicare nu este privită favorabil deoarece implică acceptarea unor limitări și măsuri suplimentare de transparență de către statele-părți la Tratat aflate în zonele cu risc mare de securitate. Acest lucru ar induce percepția că menținerea regimului de control al armamentelor convenționale se realizează prin sacrificarea intereselor de securitate ale statelor-părți care se află în zonele sensibile și ar avea efecte negative în planul solidarității statelor europene.

O altă abordare care urmărește eficientizarea măsurilor de control al forțelor convenționale în Europa promovează aspectul calitativ în detrimentul celui cantitativ, considerat anacronic. Pornind de la ideea că avansul tehnologic înregistrat în ultimii 20 de ani în domeniul militar a redus semnificativ relevanța aspectului numeric, cumulativ, al armamentelor convenționale, unii specialiști în domeniu pledează pentru renunțarea la principiul limitărilor de forțe convenționale, specifice TCFE, în favoarea unei abordări calitative¹⁰, constând în includerea în lista echipamentelor care fac obiectul Tratatului a tipurilor moderne de armament convențional și implementarea unor măsuri suplimentare de transparență (inspecții, verificări, schimb de informații), care ar conferi un plus de predictibilitate fenomenului militar.

Problema în implementarea acestei abordări este că multe din noile categorii de armament sunt de natură strategică și depășesc sfera unui regim de control al armamentelor convenționale la nivel regional, de tipul TCFE¹¹.

Perspectivă ale Tratatului privind Forțele Convenționale din Europa

Există în prezent mai multe scenarii de evoluție a TCFE, care diferă în funcție de voința politică a statelor-părți de a accepta transformarea și modernizarea TCFE¹², pornind de la varianta minimă, a *menținerii actualei stări de fapt*, urmată de *opțiunea transformării moderate* și în final a *transformării totale a TCFE*, care ar consta, în esență, în îndeplinirea tuturor solicitărilor F. Ruse.

Menținerea actualei stări de fapt nu este cea mai recomandabilă variantă deoarece ar conduce, mai devreme sau mai târziu, la

colapsul TCFE. Statele din zona de flanc, de exemplu, ar putea considera că, în condițiile continuării moratoriului rusesc, suportarea restricțiilor specifice Tratatului contravine intereselor lor naționale, iar o eventuală neimplementare a acestuia de către Moscova ar fi catalogată drept „eveniment extraordinar”, ceea ce poate constitui un motiv întemeiat pentru retragerea din acord.

Varianta transformării moderate a TCFE ar presupune stabilirea de comun acord și implementarea unor măsuri simultane atât de către statele NATO, cât și de către F. Rusă, în genul „Planului Paralel” promovat de statele NATO în 2008, care prevedea ratificarea „TCFE Adaptat” de către statele NATO concomitent cu îndeplinirea de către F. Rusă a obligațiilor de la Istanbul¹³. Șansele reduse ale punerii în aplicare a unui asemenea scenariu

sunt generate în prezent de nivelul scăzut de încredere și de transparență dintre statele-părți la TCFE în ceea ce privește domeniul militar.

Principalele obstacole în derularea unui astfel de scenariu sunt reprezentate de măsurile pe care statele NATO ar trebui să le implementeze pentru a răspunde solicitărilor F. Ruse (printre care renunțarea la regimul de flanc pentru F. Rusă simultan cu reducerea plafoanelor de armament convențional al statelor Alianței și definirea termenului de „forțe substanțiale de luptă”), precum și de respectarea principiului acordului țării gazdă pentru staționarea trupelor străine pe teritoriul național care se va lovi de refuzul F. Ruse de a reveni asupra declarației de recunoaștere a independenței Abhaziei și a Osetiei de Sud și de a-și retrage trupele de pe teritoriul național al Georgiei.

Acceptarea de către statele NATO a renunțării la restricțiile de flanc de pe teritoriul

F. Ruse, concomitent cu reducerea plafoanelor de echipament și armament convențional ale statelor NATO ar trebui să fie însoțite de garanții extrem de solide obținute de statele cuprinse în această zonă, care să includă o protecție sporită prin intermediul scutului antirachetă al NATO.

În aceeași măsură, ultimele două scenarii ar presupune aplicarea diferențiată a TCFE în zone precum Georgia. Acest lucru ar fi posibil numai cu acceptul acestei țări, negociat la un nivel foarte înalt și implicând garanții trainice de securitate care să permită Georgiei alegerea propriilor aranjamente de securitate. Istoria recentă (conflictul din Georgia din 2008) a demonstrat că nici Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și nici altă organizație nu dispune de instrumentele necesare și nu are destulă autoritate pentru prevenirea sau contracararea unor evenimente de acest gen care ar putea apărea în Europa.

Concluzii

În actualul context de securitate, restaurarea viabilității regimului de control al armamentelor convenționale pare să devină un deziderat din ce în ce mai îndepărtat.

O cale de reconciliere în acest domeniu nu va fi găsită prea curând, cu atât mai mult cu cât evoluțiile actuale și viitoare de pe scena politică internațională (criza datoriilor suverane din Europa, evenimentele din Orientul Mijlociu, alegerile din SUA) captează atenția actorilor politici implicați în negocierile privind regimul de control al armamentelor convenționale, reducând simțitor șansele reluării într-un timp scurt a discuțiilor în „format 36”.

Renunțarea la TCFE ar reprezenta o soluție extremă care ar putea mobiliza voința politică și flexibiliza pozițiile părților implicate, dar aceasta reprezintă o soluție care ar conduce la un vacuum în domeniul regimului de control al armamentelor convenționale și ar întoarce în timp Europa, într-o eră a „Războiului Rece”, cel puțin în unele sub-regiuni ale continentului.

Chiar dacă renunțarea la TCFE nu va declanșa obligatoriu o nouă cursă a înarmărilor la nivel european, cu siguranță absența acestui instrument important pentru securitatea europeană ar putea conduce la un regres în domeniul securității și stabilității continentului,

ceea ce ar avea impact asupra tuturor actorilor politici implicați, chiar și a celor pentru care, aparent, mizele legate de TCFE nu sunt așa de mari.

Aparenta pasivitate a Moscovei față de reluarea implementării TCFE nu înseamnă că F. Rusă ar accepta cu ușurință dispariția regimului de control al armamentelor convenționale. Chiar dacă unele state europene din NATO se confruntă în prezent cu o perioadă de austeritate bugetară, potențialul armamentului convențional al acestora este, conform opiniei specialiștilor din domeniu, superior celui rusesc, fie și numai dacă luăm în calcul aspectul uzurii morale. Prin urmare, în situația colapsului regimului de control al forțelor convenționale din Europa, F. Rusă ar avea semnificativ de pierdut.

În același timp, nici statele occidentale nu ar avea nimic de câștigat în urma unui asemenea scenariu. În mediul de specialitate se apreciază că renunțarea la TCFE ar putea determina F. Rusă să se bazeze mai mult pe potențialul său tactic nuclear, în încercarea de a contrabalansa superioritatea potențialului convențional al NATO. Mai mult, colapsul TCFE ar putea afecta și celelalte acorduri care se circumscriu domeniului de control al armamentelor convenționale (cum ar fi „Documentul de la Viena de creștere a măsurilor de încredere și securitate”, „Tratatul Cer Deschis” etc.) și ar putea avea un impact negativ în relațiile de nivel strategic dintre Occident și F. Rusă, subminând conceptul de asigurare a securității prin cooperare, în general, și activitatea Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, în special¹⁴.

În plan sub-regional, lipsa unor restricții în domeniul armamentului convențional va conduce la o intensificare a achizițiilor de armament, de exemplu în regiunea Caucazului, cu implicații asupra șanselor de soluționare a conflictelor înghețate (de exemplu, Nagorno-Karabach) și implicit asupra stabilității europene.

Contribuția esențială a TCFE, începând cu anii 90, la stabilitatea și securitatea euro-atlantică, precum și implicațiile extrem de negative ale unei posibile renunțări la controlul forțelor convenționale conduc spre concluzia că eforturile de salvare a regimului de control al

armamentelor convenționale din Europa trebuie să continue.

Pentru Europa, și mai ales pentru statele-părți din zona de flanc, negocierile de deblocare a impasului actual din domeniul controlului armamentelor convenționale pot deveni din ce mai dificile și mai costisitoare din punct de vedere politic. Din această perspectivă, reluarea negocierilor privind regimul de control al armamentelor convenționale va presupune noi abordări de implementare a TCFE, ceea ce va impune modificarea pozițiilor anterior susținute de o serie de state-părți.

Bibliografie

1. http://www.acus.org/new_atlanticist/russian-missile-kaliningrad-defense-crisis
2. http://www.novinite.com/view_news.php?id=134161
3. http://www.armscontrol.org/act/2009_09/Zellner
4. http://www.armscontrol.org/2011_09/CFE_Treaty_Talks_Stall
5. http://www.armscontrol.org/act/2012_03/Conventional_Arms_Control_in_Europe_Is_There_a_Last_Chance
6. http://www.spacewar.com/reports/Russia_Eyes_Intermediate_Range_Nuclear_Forces_Treaty_As_Next_Pullout_999.html
7. <http://books.sipri.org/files/misc/SIPRIPB0901.pdf>
8. http://eng.globalaffairs.ru/number/CFE:_Overcoming_the_Impasse-14892
9. <http://www.ewi.info/euro-atlantic-security>

¹ Zona de flanc prevede restricții speciale pentru anumite sectoare din aria de aplicare a TCFE, respectiv în partea de nord a acesteia (Norvegia, districtul Leningrad) și de sud (Bulgaria, Grecia, România, Turcia, Ucraina și Caucazul de Nord).

² Noul Tratat dintre SUA și F. Rusă privind măsurile de reducere și limitare în continuare a armelor strategice ofensive - START - a fost semnat la data de 08.04.2010, la Praga, și a intrat în vigoare la 05.02.2011.

³ 30 de state-părți la TCFE la care s-au adăugat cele șase noi state NATO care nu sunt parte din Tratat, respectiv Albania, Croația, Slovenia, Estonia, Letonia, Lituania.

⁴ Conflictul ruso-georgian din 2008 și urmările acestuia au rezolvat, conform opiniei rusești, problema obligațiilor asumate de F. Rusă la Istanbul (1999) în ceea ce privește Georgia. Moscova a recunoscut oficial independența Abhaziei și Osetiei de Sud iar acordurile bilaterale încheiate cu acestea în baza cărora trupele rusești staționează pe teritoriul lor, răspund, în opinia F. Ruse, solicitării statelor NATO de respectare a principiului acceptului statului gazdă cu privire la staționarea trupelor străine pe teritoriul național.

⁵ Articolele 13 și 14 din TCFE privind transmiterea Schimbului Anual de Informații și desfășurarea de inspecții CFE.

⁶ Termenul „zonă de aplicare” înseamnă întregul teritoriu de uscat al statelor-părți în Europa, de la Oceanul Atlantic la Munții Urali, care include teritoriile europene insulare ale statelor-părți, inclusiv Insulele Feroe ale Regatului Danemarcei, Svalbard, inclusiv Insula Ursului a Regatului Norvegiei, Insulele Azore și Madeira ale Republicii Portugheze, Insulele Canare ale Regatului Spaniei, Franz Iosif și Novaia Zemlea ale fostei Uniuni a Republicilor Sovietice Socialiste. În cazul Republicii Turcia, zona de aplicare include teritoriul Republicii Turcia la Nord și Vest de o linie care pornește de la punctul de intersecție al frontierei turcești cu paralela 39 spre Muradiye, Patnos, Karayazi, Iekman, Kemaliye, Feke, Ceyhan, Dogankent, Gozne și apoi spre mare.

⁷ Internet, http://www.armscontrol.org/2011_09/CFE_Treaty_Talks_Stall, Wolfgang Zellner.

⁸ Termenul de „forțe substanțiale de luptă” urmează să fie definit.

⁹ http://www.armscontrol.org/2011_09/CFE_Treaty_Talks_Stall, Wolfgang Zellner.

¹⁰ Această abordare eludează de exemplu faptul că, în cel de-al Doilea Război Mondial, tancurile germane superioare calitativ celor ale Aliaților au fost covârșite „cantitativ” de cele sovietice și anglo-americane.

¹¹ http://www.armscontrol.org/act/2012_03/Conventional_Arms_Control_in_Europe_Is_There_a_Last_Chance.

¹² Draga Stojanovski, *Euro-Atlantic Security: One Vision, Three Paths*, EastWest Institute, iunie 2009.

¹³ Constând, în esență, în retragerea trupelor rusești dislocate în Georgia și R. Moldova.

¹⁴ http://www.armscontrol.org/act/2012_03/Conventional_Arms_Control_in_Europe_Is_There_a_Last_Chance.

PARTICULARITĂȚI ALE INFORMAȚIILOR MILITARE ÎN OPERAȚII BAZATE PE EFECTE

*Mircea MOCANU**

Motto: „Dacă apar întotdeauna ca fiind pregătit este pentru că, înainte de a mă angaja într-o acțiune, am meditat îndelung și am prevăzut ceea ce mi se poate întâmpla”.

Napoleon Bonaparte, 1831

Abstract

During the planning of Effects Based Operations, viewed as a comprehensive response to hybrid threats, intelligence has to monitor an exhaustive range of risks and threats and target primarily the behaviour of all actors in the operational environment (the cognitive domain), with expeditionary mindset. Intelligence significantly supports all the contributions of the Network Centric Warfare to Effects Based Operations (options, agility, coordination and knowledge mobilisation) and becomes generator of knowledge and expertise, using extended collection networks, extended analysis networks and providing actionable information. Intelligence can do this job only in Network Centric Warfare format, speeding up the action-reaction cycle, and in an integrated action with the consumers of intelligence products.

Keywords: *comprehensive approach, effects based operations, intelligence operations, network centric warfare*

1. Alianța Nord-Atlantică și amenințările hibride

În decursul istoriei, unele puteri agresoare au recurs la acțiuni neconvenționale, în completarea operațiilor convenționale, pentru a asigura efectul psihologic menit să întregască rezultatele luptei armate. Între aceste acțiuni se înscriu atacurile teroriste și chiar genocidul. Astfel, oștile lui Timur Lenk exterminau populația orașelor după încheierea luptei cu apărătorii acestora, hitleriștii au executat civili pentru atacurile partizanilor și au bombardat orașele engleze cu aviația sau rachetele balistice V1 și V2, chiar aviația aliată, în cursul celui de-al Doilea Război Mondial, a bombardat Dresda fără să aibă un obiectiv militar valid, iar Japonia a ieșit din același război în urma a două atacuri cu arme de distrugere în masă.

Această angajare complementară a capacităților convenționale alături de cele neconvenționale de folosire a forței, cât și adaptarea continuă a pârgھیilor de natură nemilitară (politice, economice, sociale, religioase, informaționale, diplomatice) pentru

atingerea scopurilor propuse, a căpătat numele de „război hibrid”, de unde familia de noțiuni de „conflict hibrid”, „amenințări hibride”, iar în viziunea teoreticienilor chinezi - „război nerestricționat”.

Astfel, conflictele hibride nu sunt noi, iar în cadrul Alianței Nord-Atlantice conceptul este definit astfel: „*amenințările hibride sunt cele generate de adversari care au abilitatea de a desfășura simultan mijloace convenționale și neconvenționale, în mod adaptiv, în urmărirea obiectivelor lor*”¹.

De asemenea, NATO a elaborat Conceptul privind „*Contribuția Militară pentru Contracararea Amenințărilor Hibride*”² în cadrul căruia, între exemplele de contribuție militară, se numără „*evaluări detaliate de intelligence privind potențialii agresori și cursurile de acțiune ale acestora, eforturi vizibile de urmărire și localizare a materialelor CBRN (chimice, biologice, radiologice și nucleare)... parteneriate strânse cu alți furnizori de securitate și părți interesate relevante*”³.

**Mircea MOCANU este analist în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

Caracteristicile amenințărilor hibride includ⁴:

- complexitatea – definită prin diversitatea, ritmul și neliniaritatea proceselor generatoare de riscuri de securitate;
- vulnerabilitatea scăzută a agresorului, generată de incertitudinile privind conturul inamicului, disiparea centrului de greutate al acestuia și cauzalitatea pericolelor;
- complementaritatea acțiunilor în generarea unui impact care depășește suma efectelor acțiunilor considerate individual;
- adaptabilitate ridicată și continuă prin fructificarea creativității asigurate de descentralizarea deciziei și fluidizarea lanțului de comandă;
- letalitatea crescută raportată la folosirea mijloacelor letale, prin selectarea acestora cu eludarea limitărilor impuse de dreptul internațional.

Soluția proiectată pentru contracararea acestei combinații de amenințări prevede că „Alianța trebuie să își îmbunătățească abilitatea de a participa la o abordare comprehensivă pentru contracararea amenințărilor hibride”⁵.

Pentru a realiza adaptarea forțelor militare de tip clasic la complexitatea noilor cerințe se disting două direcții principale de efort:

dezvoltarea capacităților de cooperare în mediul multinațional, într-o abordare multidimensională, și participarea intensă a informațiilor militare la decizia operațională și la acțiune în sine, în operații ghidate de intelligence.

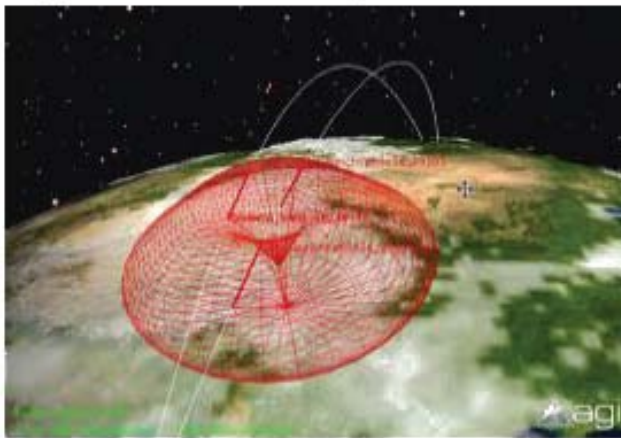
2. Rolul activității de intelligence în abordarea comprehensivă a conflictelor hibride

Particularitățile operațiilor militare duse pentru contracararea amenințărilor neconvenționale scot în evidență necesitatea imperioasă de răspuns multidimensional la amenințările multidimensionale, cum sunt amenințările hibride. Această necesitate a generat conceptul de abordare comprehensivă, menit să formalizeze angajarea elementelor nemilitare de putere a statului, alături de forțele armate, în contracararea amenințărilor – să spunem, în general – hibride.

În afară de caracteristicile amenințărilor hibride, prezentate mai sus, răspunsul comprehensiv al statului agresat trebuie să țină cont și de alte particularități ale problemei, cum ar fi⁶:

- soluția trebuie să angreneze instituții și organisme diverse, cu mentalități, culturi și proceduri eterogene;

- eforturile diferitelor componente pot fi asigurate cu resurse în mod inegal sau inconstant;
- problemele nu sunt statice și evoluează puțin predictibil;
- sprijinul popular pentru efortul comprehensiv nu este constant, poate alterna de la entuziasm la apatie;
- componentele efortului comprehensiv pot învăța singure să se adapteze la amenințările hibride, dar în ritm diferențiat;
- soluțiile vor impune unele compromisuri pentru care nu există nici precedent, nici proceduri standard de aplicare.

Participarea instituțiilor civile în contracararea amenințărilor hibride poate include componente financiare, economice, umanitare, informaționale, de intelligence, culturale, diplomatice - în principiu de orice natură. Toate aceste eforturi multidisciplinare trebuie însă integrate judicios, inclusiv în plan internațional, pentru a genera sinergia menită să ducă la atingerea obiectivelor strategice ale statului sau coaliției angajate în contracararea amenințării respective.

Demersul trebuie proiectat să depășească provocările esențiale⁷ ridicate de amenințările hibride, și anume:

- înțelegerea mediului de securitate, în care "cuplajul strâns între mijloace și efecte nu mai există"⁸;
- câștigarea bătăliei în planul percepțiilor, prin dominarea informațională și psihologică;
- adaptarea și agilitatea actorilor, caracterul lor evaziv;
- accesul la tehnologii avansate (prin proliferare, sprijin statal și disponibilitate legală);

- amenințarea securității sistemelor cibernetice (războiul informațional).

În acest context, latura militară nu își desfășoară operațiile militare neconturbate de noul mediu de securitate și de noua configurație de putere angajată împotriva unui adversar care aplică o abordare hibridă, ci trebuie să participe cu acțiuni armonizate la efortul general.

Componenta de intelligence se situează în avangarda acestei armonizări, prin redefinirea riscurilor și amenințărilor potențiale, ordonate pragmatic, după gravitatea consecințelor asupra intereselor de securitate națională sau asupra propriului dispozitiv operațional. Aceste consecințe pot varia de la *impact izolat și limitat* până la *evenimente de proporții catastrofice la adresa intereselor de stat*. Este specific amenințărilor hibride faptul că riscurile și amenințările potențiale prezintă o complexitate sporită, iar impactul complet nu este evident. De aceea, structurile de intelligence trebuie să constituie registre de riscuri și amenințări într-un spectru exhaustiv, pe care să le detalieze până la nivel tactic și să le actualizeze periodic, pe măsura identificării tendințelor și capacităților adverse, prin logica procedurilor de indicii și avertizări (*I&W - Indications and Warnings*).

Deoarece datorită complexității și extinderii transfrontaliere a amenințărilor hibride, prin componenta lor neconvențională, managementul amenințărilor efectuat de către structurile de informații trebuie să recurgă la beneficiile conceptului „războiului bazat pe rețea” (RBR), în condițiile menționate mai sus, având în vedere o cooperare atât în plan interdepartamental, cât și internațional.

3. Operațiile bazate pe efecte ca soluție de abordare comprehensivă

În aceste condiții, forțele armate participă la efortul comprehensiv prin acțiuni tipic militare concepute într-un context mai larg, iar obiectivele acestor acțiuni constituie componente ale unui efect mai important, realizat prin sinergia eforturilor multidimensionale. Astfel, planificarea operațiilor militare trebuie să se realizeze în cooperare cu alți actori relevanți din teatrul de operații extins și va porni de la efectul global necesar a fi realizat și nu de la obiective militare tradiționale, cum ar fi înfrângerea inamicului prin forță, distrugerea infrastructurii utilizate de acesta, ocuparea unor zone strategice, anihilarea centrului de greutate al inamicului. Acest raționament a dus la generarea conceptului de "operații bazate pe efecte" (OBE), valabil atât în defensivă, cât și în ofensivă. Altfel spus, planificarea OBE urmărește realizarea unei situații de securitate / strategice / operative / tactice favorabile de durată, nu neapărat distrugerea inamicului.

Accepțiunea termenului de "efect" capătă, în acest caz, un sens larg, pentru a include manifestări / decizii ale comandantului advers

de naturi diferite: "Un efect este un rezultat creat prin aplicarea puterii militare sau de altă natură"⁹. O definiție atât de succintă este valoroasă prin generalitatea pe care o oferă pe trei planuri: tipul de putere care generează aceste efecte, tipul de actori care întreprind aceste elemente de putere (prin omiterea precizării actorilor) și chiar tipul de efecte (prin folosirea termenului general de „rezultat”).

În esență, operațiile bazate pe efecte nu sunt noi, ele reflectă principiul economiei de forțe și mijloace, au fost realizate de multe ori de către comandanți și au fost menționate încă

de Sun Tzi, care arăta că „cel ce sunt experți în arta războiului supun armata inamică fără luptă”¹⁰.

Având în vedere efectul final dorit, OBE se fundamentează pe intenția comandantului¹¹, cheia de boltă care asigură coeziunea, și unitatea de efort ce permite descentralizarea execuției și inițiativa subordonaților, cu menținerea subordonării decizionale față de efectul final dorit.

În cazul OBE, mai ales la nivel strategic și operațional în operații multinaționale, RBR implică o deplasare de la ideea de „intenție a comandantului” la ideea de „intenție a comenzii”, pentru a reflecta multitudinea de considerente de care trebuie să țină cont executanții, în condițiile complexe ale intervențiilor militare împotriva unor amenințări neconvenționale sau în operații în sprijinul păcii, printre care și cerințele unor actori suverani, angajați în coaliție sau neangajați în efortul strict militar, cum sunt organizațiile neguvernamentale sau cele internaționale prezente în teatrele de operații. Această tendință reflectă esența RBR și recunoașterea faptului că operațiile de astăzi sunt preponderent de coaliție și ating o asemenea complexitate încât însuși sensul profund al misiunii derivă de la mai mult decât un singur individ, și anume de la intenția conjugată a mai multor factori decizionali¹².

Ca și operațiile militare clasice, OBE presupune activități de planificare, execuție și evaluare a rezultatelor¹³. Datorită accelerării realizării ciclului acțiune-reacție în condițiile RBR, aceste activități tind să își diminueze caracterul secvențial și să se suprapună într-un continuum. Unele tipuri de acțiuni, mai recent introduse în panoplia războiului, dar specifice conflictelor moderne (acțiunile psihologice, de intelligence sau cele de război electronic), sunt văzute de unii autori ca fiind anterioare planificării¹⁴. Consider însă că ele sunt planificate și preced acțiunile cinetice, așa cum pregătirea de artilerie preceda acțiunea infanteriei în perioada războaielor specifice Erei industriale.

Unii teoreticieni au abordat¹⁵ OBE din următoarele șase perspective:

- a. strategie de planificare integrată, care dispune operaționalizarea de legături și subliniază caracterul decisiv al operației

- preconizate, ceea ce strage după sine rapiditate și continuitate;
- b. optimizare a managementului țintelor pentru a servi efectul superior, nu obișnuitele obiective ale eșalonului care face planificarea operației; în acest fel, forța inamicului este evaluată ca sistem interconectat și nu este izbită direct, ci mai mult redirecționată pentru a deveni irelevantă, conform principiilor artelor marșiale;
 - c. conjugare a elementelor de putere militare și nemilitare, în abordare comprehensivă;
 - d. câștigare a supremației cu rapiditate, în principal prin manevra dominantă, pentru a sublinia caracterul decisiv al efectului realizat;
 - e. interacțiune și cooperare la toate nivelurile și cu toți actorii relevanți, militari sau civili, indiferent de dimensiunea și subordonarea acestora, pentru a depăși incertitudinea generată de un adversar complex și adaptiv;
 - f. aplicare a conceptului RBR, pentru a asigura sinergia în format extins și eficient, prin exploatarea auto-sincronizării și a capacităților distribuite.

Această ultimă abordare tratează inamicul tot ca pe un sistem complex și adaptiv, iar conflictul ca o ciocnire între astfel de sisteme, care evoluează și se adaptează la mediu în mod neliniar, ceea ce le face foarte greu predictibile¹⁶.

Înainte de explicarea proceselor de planificare și execuție a operațiilor, OBE pot fi descrise ca fiind „seturi coordonate de acțiuni direcționate către modelarea comportării amicilor, inamicilor și actorilor neutri în timp de pace, criză și război”¹⁷. În acest context, RBR constituie un mijloc și nu un scop, impactul depinzând de modul de aplicare a

conceptului în cadrul OBE¹⁸ - care nu constituie o noutate. Gândirea specifică RBR și tehnologiile erei informaționale oferă șansa aplicării paradigmei rețelelor de capacități ca multiplicator de forță, pentru a obține succesul prin modificarea comportamentului și nu prin distrugerea sau epuizarea adversarului. Astfel, RBR înlocuiește consumul de resurse materiale costisitoare cu întrebuințarea inteligenței și transferă confruntarea în domeniul cognitiv, unde actorii operaționali reacționează la stimuli, își formează percepții pe care le relaționează cu propriile interese, își construiesc o înțelegere a situației în care includ riscurile, amenințările și propriile vulnerabilități și iau decizii asupra unui răspuns. În același timp, OBE vizează dimensiunea umană a războiului într-o abordare neliniară, prin țintirea comportamentului factorilor de decizie (domeniul cognitiv) ca obiectiv prioritar față de nimicirea forțelor armate și provocarea de distrugerii materiale, care constituiau cauzalități liniare.

Efectele preconizate de OBE manifestă următoarele caracteristici¹⁹:

- se aplică *erga omnes*, adică afectează nu numai factorii de decizie inamici, dar și trupele proprii și observatorii neutri, datorită dimensiunii umane, care operează în sistem deschis;
- pot opera simultan la nivel militar strategic, operativ și tactic;
- pot opera simultan în domeniile geo-strategic, economic și politic (stăit intern, cât și extern);
- sunt inter-relaționate și cumulative;
- sunt simultan fizice și psihologice.

Merită precizat aici faptul că rezultatul OBE în domeniul non-fizic, în general, constituie efectul psihologic, realizat asupra tuturor, în timp ce efectul cognitiv este considerat impactul asupra factorilor de decizie,

cu urmări imediate în acțiunile entităților din spațiul de luptă, ceea ce corespunde nivelului cognitiv al RBR și devine efectul global vizat de OBE²⁰.

Astfel, mecanismul OBE presupune o cunoaștere profundă a tuturor actorilor / observatorilor din spațiul conflictului, care constituie ținte ale acțiunilor bazate pe efecte, ce vizează percepția acestor actori / observatori asupra situației de securitate. Asociația intereselor proprii, percepția asupra riscurilor, amenințărilor și oportunităților conduce la conturarea intenției probabile, cea mai valoroasă informație de nivel strategic pe care o pot oferi serviciile de informații despre inamic. Astfel, rolul structurilor de intelligence este esențial pentru a asigura în timp real stăt realismul fixării efectelor urmărite de OBE, cât și dinamismul ajustării acestor efecte pentru a urma schimbările survenite în situația operațională.

Caracteristicile menționate mai sus (și, în special, faptul că OBE afectează și forțele proprii) aduc în atenție transformările survenite în psihologia militarilor de toate gradele. În acest sens, noul mediu de securitate a generat o „stare de spirit expediționară”, pentru care au fost identificate²¹ următoarele cerințe:

- a. să fie pregătiți mental să fie dislocați în scurt timp oriunde în lume;
- b. să dispună de abilitățile de gândire critică necesare pentru adaptarea rapidă la un mediu operațional în schimbare;
- c. să fie în măsură să lucreze în cooperare cu membrii unei echipe cu o compoziție diversificată;
- d. să posede cunoștințe privind cultura populației din zona de intervenție;
- e. să fie în măsură să utilizeze cu succes tehnologia centrată pe rețea.

Observăm că două dintre aceste cerințe (b și d) implică operarea în domeniul intelligence,

în timp ce una vizează capacitatea de cooperare, iar două se referă la raportarea militarului la timp, spațiu și tehnologie. Edificarea unei noi mentalități, expediționare, constituie pregătirea psihologică proprie pentru a genera efecte psihologice asupra celorlalți actori din spațiul de confruntare și include cunoașterea capacității proprii de a acționa eficient în condiții expediționare.

Adaptarea Forțelor armate ale României la cerințele OBE și RBR, mai ales în condițiile participării la misiuni multinaționale, impune eforturi de formare a unei mentalități expediționare a militarilor români, începând cu cercetașii, forțele speciale și unitățile desemnate să acționeze în coaliții conduse de NATO sau de Uniunea Europeană.

4. Rolul informațiilor militare în operațiile bazate pe efecte

Ca mijloc de realizare a operațiilor bazate pe efecte, războiul bazat pe rețea contribuie cu patru ingrediente²² la succesul acestora: opțiuni, agilitate, coordonare și mobilizare a cunoașterii, examinate în continuare.

Opțiunile operaționale (care pot fi manevre, prezență sau lovire²³) se concretizează în cursuri de acțiune concepute pentru a realiza efectele vizate, iar informațiile militare furnizează produse informative referitoare la mediu, inamic și neutri, inclusiv cursurile de

acțiune ale inamicului și neutrilor (cele mai periculoase, cele mai probabile și cursuri de acțiune alternative), pe baza cărora comandanții decid cursurile de acțiune ale forțelor proprii. Planificarea operațională în abordare RBR oferă stăt produse informative mai bine fundamentate referitoare la cursurile de acțiune ale inamicilor și neutrilor (datorită abordării multidimensionale și participării multiple la efortul de elaborare, prin cooperarea în rețele analitice

extinse), cât și un număr mai mare de opțiuni comandanților proprii.

Agilitatea favorizată de RBR în cadrul OBE permite răspunsul rapid al forțelor proprii la acțiunile unui inamic inteligent prin adaptarea continuă la dinamica spațiului de luptă. Acest lucru devine posibil datorită exploatarea unei *cunoașteri comune asupra spațiului de luptă (shared awareness)*, concretizată în *imaginea operațională comună (COP – Common Operating Picture)* și vitezei luării deciziilor²⁴. Mai mult chiar, agilitatea astfel obținută trebuie să permită menținerea sau ajustarea efectului vizat de OBE și a cursurilor de acțiune multidimensionale menite să asigure realizarea acelui efect strategic în cadrul interacțiunii între sisteme adaptive complexe²⁵. Rolul informațiilor militare este de a întocmi și menține în permanență documentul de lucru numit „Situția inamicului”, parte a imaginii comune asupra spațiului de luptă și sprijin esențial în asigurarea rapidității comenzii, prin calitatea informațiilor acționale furnizate comandanților.

Coordonarea este o cerință evidentă în cazul OBE și implică proceduri și acțiuni extinse de cooperare atât în exploatarea COP, cât și împărtășirea și înțelegerea intenției comandanților diferitelor eșaloane participante la operație²⁶, cât și a intențiilor și acțiunilor celorlalți actori cu care se cooperează, fie aceștia actori guvernamentali sau nu. RBR contribuie cu beneficiile conceptuale și tehnologice ale rețelelor extinse de cooperare și capacitățile de autosincronizare și asigură, în acest fel, posibilitatea de a trata complexitatea OBE de o manieră rutinieră²⁷. Rolul informațiilor militare se referă din nou la COP și include, de această dată, atât propria cooperare în rețea, inclusiv la nivelul analizei, pentru realizarea și menținerea COP, cât și cooperarea în exploatarea COP, de o manieră integrată cu planificatorii din compartimentele de operații.

Mobilizarea cunoașterii și a expertizei, ultima dintre cele patru ingrediente furnizate de RBR, este cea mai importantă, constituind sprijinul oportun și relevant asigurat comandanților de la toate nivelurile²⁸. Termenul de „mobilizare” exprimă însăși esența conceptului RBR, de exploatare extinsă a

rețelelor de capacități operaționale, în acest caz a rețelelor informative extinse (atât de culegere, cât și de analiză). Astfel, informațiile militare funcționând în format RBR sunt generatoare de cunoaștere și expertiză, prin rețelele extinse de culegere, prin rețelele extinse de analiză și prin informațiile acționale puse la dispoziție în mod oportun comandanților și planificatorilor din teatrul de operații.

Se poate concluziona că activitatea de intelligence participă la constituirea tuturor acestor contribuții ale *războiului bazat pe rețea* la desfășurarea *operațiilor bazate pe efecte* și se confruntă cu provocarea de a asigura menținerea inițiativei într-un spațiu ostil, multidimensional, complex și dinamic. Pentru aceasta, structurile de informații militare trebuie să asigure o viteză mai mare de urmărire a ciclului acțiune-reație și o legătură strânsă cu beneficiarul (comandantul, ofițerii de planificare a operațiilor curente, parteneri de coaliție). Considerăm că, în cadrul operațiilor bazate pe efecte, informațiile militare pot atinge o astfel de performanță numai în formatul războiului bazat pe rețea și în acțiune integrată cu beneficiarii, la toate nivelurile.

Bibliografie

1. Alberts, David S., *Defense Information Warfare*, Institutul de Studii Naționale Strategice al Universității Naționale de Apărare a SUA, NDU Press, Washington DC, 1996
2. Anghel, Gabriel, „Particularități ale conflictelor viitoare. Amenințări hibride. Război / conflict hibrid”, revista *Infosfera*, anul III, nr. 1/2011
3. Calopăreanu, Gheorghe, *Planificarea operațiilor bazate pe efecte în coalițiile militare actuale*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei (CTEA), București, 2008
4. Ho, Joshua, *The Advent of A New Way of War: Theory and Practice of Effects-based Operations*, Institutul de Apărare și Studii Strategice Singapore, decembrie 2003, publicat la adresa <http://www.rsis.edu.sg/publications/WorkingPapers/WP57.pdf>, accesată la 09.05.2012
5. Shields, Patricia M., *21st Century Expeditionary Mindset and Core Values: A Review of the Literature*, Departamentul de Științe Politice al Universității San Marcos a Statului Texas, 2009, publicată la adresa <http://ecommons.txstate.edu/polsfacp/53>, accesată la 06.05.2012, p. 9 – 22
6. Smith, Edward A. Jr., *Effects Based Operations: Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis,*

- and War, Seria CCRP, Departamentul Apărării al SUA, Washington, DC, noiembrie 2002
7. Sun Tzi, *Arta războiului*, Editura Antet, Oradea, 2004
8. * * * *Bi-SC Input to A New NATO Capstone Concept for the Military Contribution to Countering Hybrid Threats*, anexă la 1500/CPPCAM/FCR/10-270038, Cartierul General al NATO, Bruxelles, Belgia, 2010

¹ * * * *Bi-SC Input to A New NATO Capstone Concept for the Military Contribution to Countering Hybrid Threats*, Anexa la 1500/CPPCAM/FCR/10-270038, Cartierul General al NATO, Bruxelles, Belgia, 2010, p. 1 – 2.

² *Apud* * * * *Bi-SC Input to A New NATO Capstone Concept for the Military Contribution to Countering Hybrid Threats*, citată, 2010, p. 1 – 2.

³ *Idem*, p. 7.

⁴ *Apud* Gabriel Anghel, „Particularități ale conflictelor viitoare. Amenințări hibride. Război / conflict hibrid”, revista *Infosfera*, anul III, nr. 1/2011, p. 58 - 59.

⁵ *Ibidem*, * * * *Bi-SC Input to A New NATO Capstone Concept for the Military Contribution to Countering Hybrid Threats*, p. 5.

⁶ *Apud*, David S. Alberts, *Defense Information Warfare*, Institutul de Studii Naționale Strategice al Universității Naționale de Apărare a SUA, NDU Press, Washington DC, 1996, p. 8.

⁷ *Apud*, Gabriel Anghel, *op. cit.*, p. 59 – 60.

⁸ David S. Alberts în *Prefața* la Edward A. Smith Jr., *Effects Based Operations: Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis, and War*, Seria CCRP, Departamentul Apărării al SUA, Washington, DC, noiembrie 2002, p. x.

⁹ Edward A. Smith Jr., *Effects Based Operations: Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis, and War*, Seria CCRP, Departamentul american al Apărării, Washington, DC, noiembrie 2002, p. 111.

¹⁰ Sun Tzi, *Arta războiului*, Editura Antet, Oradea, 2004, p. 24.

¹¹ Gheorghe Calopăreanu (col. dr.), *Planificarea operațiilor bazate pe efecte în coalițiile militare actuale*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei (CTEA), București, 2008, p. 44.

¹² *Apud*, David S. Alberts, *Information Age Transformation. Getting to a 21st Century Military*, Seria CCRP, Departamentul american al Apărării, Washington, DC, 2003, p. 23.

¹³ *Apud*, Gheorghe Calopăreanu, *op.cit.*, p. 44.

¹⁴ *Idem*.

¹⁵ Joshua Ho: *The Advent of A New Way of War: Theory and Practice of Effects-based Operations*, Institutul de Apărare și Studii Strategice Singapore, decembrie 2003, publicat la adresa <http://www.rsis.edu.sg/publications/WorkingPapers/WP57.pdf>, accesată la 09.05.2012, p. 9 – 13.

¹⁶ Edward A. Smith Jr., *op.cit.*, p. 26.

¹⁷ *Idem*, p. 108.

¹⁸ *Apud*, Edward A. Smith Jr., *op.cit.*, p. xiv.

¹⁹ *Idem*, p. xv.

²⁰ *Idem*, p. 152.

²¹ Patricia M. Shields, *21st Century Expeditionary Mindset and Core Values: A Review of the Literature*, Departamentul de Științe Politice al Universității San Marcos a Statului Texas, 2009, publicată la adresa <http://ecommons.txstate.edu/polsfacp/53>, accesată la 06.05.2012, p. 9 – 22.

²² *Apud* Edward A. Smith Jr., *op.cit.*, p. 530 - 540.

²³ Edward A. Smith Jr., *op.cit.*, p. 532.

²⁴ *Apud* Edward A. Smith Jr., *op.cit.*, p. xix, 535.

²⁵ *Idem*, p. 533 – 534.

²⁶ *Idem*, p. xix.

²⁷ *Idem*, p. xix, 536.

²⁸ *Idem*, p. xix, 536.

ANALIZA MEDIULUI SOCIO-CULTURAL ÎN CONFLICTUL ASIMETRIC

*Ionuț Sorin COTORCEANU**

Abstract

The human dimension is the essence of irregular warfare environments. In the current security environment, understanding local cultural, political, social, economic, and religious factors has become an operational priority, being crucial to successful counterinsurgency and stability operations, and ultimately, to success in the war on terror. Cultural understanding is necessary both to defeat adversaries and to work successfully with allies; during the stability operations and the irregular warfare, the human aspect of the environment becomes central to mission success.

Keywords: *Intelligence Preparation of the Battle space, Human Terrain, cultural influences, cultural variations, cultural manifestations, Wasta*

1. Aspecte generale

Apariția unor noi tipuri de conflicte asimetrice și extinderea zonelor locuite contrabalansează, deseori, superioritatea tehnică și procedurală, punând serviciile de informații în fața unor provocări complexe. Rezidenții zonelor populate îngreunează extrem de mult procesele de analiză a riscurilor și a amenințărilor și de identificare a țintelor, activitățile normale, cotidiene ale acestor "actori", animați de o varietate de intenții și interese, suprapunându-se în mod evident celorlalte componente ale mediului operațional. Cunoașterea grupurilor umane care trăiesc într-o anumită zonă de interes informațional, a relațiilor care există între acestea și a modului în care fiecare răspunde diferitelor acțiuni militare constituie condiții critice ale succesului operațional dar, în același timp, generează aspecte deosebit de dificil de descifrat. Amenințările pot fi multiple și variate. Fiecare dintre ele poate avea la bază tehnici, tactici și proceduri cel mai adesea „invizibile”, ca urmare a existenței infrastructurii urbane și sociale existente.

Pregătirea informativă a spațiului de luptă (*Intelligence Preparation of the Battlespace - IPB*), proces de organizare și analiză a datelor și informațiilor despre teren, vreme și amenințări

în cadrul unei zone de operații și, implicit, a zonei de interes informativ, este utilizată de către statul major, printr-o abordare sistematică, algoritmică, pentru a prognoza cum va acționa adversarul în funcție de caracteristicile factorilor enumerați mai sus și a altor condiții contextuale. De asemenea, fiind un instrument analitic, IPB ajută la adaptarea planului de colectare a nevoilor operaționale, în funcție de tipul și nivelul operației.

În mod tradițional, IPB se concentra asupra operațiilor îndreptate împotriva unui adversar bine delimitat, într-o zonă geografică cu o densitate redusă a populației. Analiza amenințărilor și terenului era, în consecință, subiect de interpretare directă a tacticilor adversarului, adaptate condițiilor de teren.

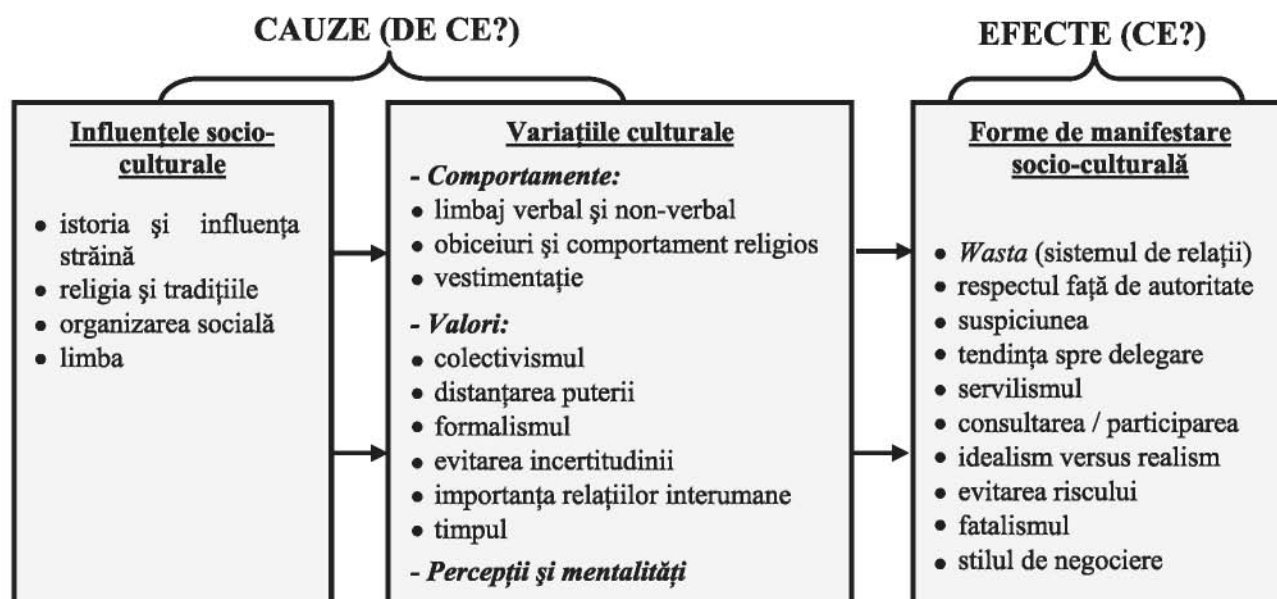
*Autorul este expert în informații pentru apărare în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

În cazul unui mediu socio-cultural diferit, IPB devine mult mai puțin exact delimitat. Prezența populației civile adaugă o dimensiune crucială procesului de analiză, necesitând o atentă considerare a tuturor potențialelor efecte. Prezența militară în interiorul comunităților civile locale solicită o atentă pregătire socio-culturală, indispensabilă menținerii legitimității misiunii. Pe de altă parte, numărul și diversitatea populației din zona de operații estompează delimitarea amenințărilor și identificarea țintelor.

Informațiile cu privire la interesele, liderii și ideologiile grupurilor sociale, motivațiile comportamentului individual sau de grup sunt strict necesare în conducerea și

Dacă abordarea clasică asupra câmpului de luptă lua în considerare exclusiv dimensiunile fizice ale acestuia, în prezent, ca urmare a experienței acumulate și a modificărilor doctrinare de analiză a conflictelor asimetrice, dimensiunea umană, socio-culturală, capătă o importanță din ce în ce mai mare.

Pentru înțelegerea fenomenului socio-cultural, Departamentul Apărării al SUA a dezvoltat un model de analiză ce evidențiază trei elemente definitorii de bază: *influențele socio-culturale*, *variațiile culturale* și *formele de manifestare socio-culturală*¹, a căror ilustrare particularizată la specificul societăților islamice este prezentată mai jos.

desfășurarea cu succes a operațiilor contrainsurgente. Cercetările în domeniul științelor sociale referitoare la națiunea-gazdă și populația sa constituie baza de date extrem de utilă denumită „*Human Terrain*”, acea componentă socio-culturală, politică și economică a spațiului de luptă.

2. Definirea mediului socio-cultural – studiu de caz asupra lumii islamice

Definirea mediului de luptă constituie unul dintre aspectele primordiale ale procesului IPB; ea caracterizează spațiul de luptă sub toate aspectele sale determinante în înțelegerea influenței sale asupra operațiilor, identificarea amenințărilor și stabilirea cursului optim de acțiune.

2.1. Influențele socio-culturale

Influențele socio-culturale sunt factori sociali sau instituționali majori care grupează laolaltă oamenii, cum ar fi moștenirea istorică, religia, tradițiile și limba. O importanță particulară o are moștenirea istorică, aceasta fiind decisivă în definirea identității culturale etnice și naționale.

Natura credințelor religioase reflectă și determină, de asemenea, structurile sociale și valorile culturale.

De notat faptul că aceste influențe nu sunt absolute, ci mai degrabă reflectă tendințe la nivel cultural. Aceste caracteristici sunt generalizări ce nu sunt aplicabile tuturor membrilor comunității dar, cu toate acestea, pot influența modul de gândire și comportamentul oamenilor.

Astfel, referindu-ne la cultura statelor islamice, un rol deosebit de important în determinarea sa îl au: istoria și influența străină, tradiția și religia islamică, organizarea socială – tribalismul, limba arabă.

Istoria și influența străină. Războaiele și conflictele pot juca un rol decisiv în identitatea culturală. Istoria este hotărâtoare atât pentru identitatea etnică, cât și pentru cea națională; cel mai important, însă, nu este faptul istoric în sine, ci modul specific de interpretare a istoriei și memoria colectivă a trecutului. Datorită influenței diferitelor imperii asupra identității culturale a popoarelor din lumea islamică, atitudinea acestora asupra ocupației străine este importantă pentru a înțelege cultura.

Majoritatea regiunilor locuite de arabi au fost parte a Imperiului otoman până în perioada modernă. Mai târziu, prezența ocupației franceze, italiene și britanice în teritoriile arabe a condus la diferențe majore între state. De exemplu, înfrângerea Califatului Arab și includerea sa în Imperiul otoman (1412 – 1918) a condus la instituționalizarea autocrației. În Orientul Mijlociu, în timpul guvernării franceze și britanice, diferite părți ale fostului Imperiu Arab au fost izolate unele de altele, ducând la *atitudini de clan și mentalități familiale*².

Tradiția și religia. Islamul este perceput ca element unificator al mai multor popoare și națiuni, depășind frontiere naționale sau regionale. Datorită rolului central al religiei în societate, mulți musulmani tind să nu perceapă nicio demarcație între instituția religioasă și stat. Mahomed, fondatorul Islamului, a fost în același timp profet, conducător, războinic, om de stat,

învățător și lider spiritual. Această puternică încredere în Islam, credința în Allah și înțelegerea puterii sale se pot manifesta prin sentimentul de fatalitate, de convingere că lucrurile depind de voința divinității și, prin urmare, oamenii nu pot și nu trebuie să încerce să le controleze.

Deoarece Islamul joacă un rol dominant în țările a căror religie este, înțelegerea bazelor doctrinare ale acestuia este esențială. Islamul nu este atât o religie, cât un stil de viață; el constituie punctul focal al societății și oferă un model pentru comportamentul personal și social al membrilor săi. Cei mai mulți dintre musulmani acceptă faptul că regulile și normele Coranului sunt rezultatul revelațiilor divine ale profetului Mahomed și, de aceea, sunt privite ca sacre și recunoscute ca legi absolute.

Organizarea socială. Alături de religie, tribalismul reprezintă o altă dominantă covârșitoare a culturilor islamice. Interesul social precede celui particular, obligațiile membrilor grupului unul față de celălalt fiind deosebit de accentuate și căpătând valoare de lege. Tribalismul a devenit, alături de religie, un ingredient major al identității islamice.

Înțelegerea organizării tribale și religioase este esențială deoarece ea este adesea în competiție cu alte structuri administrative și de guvernământ, cum ar fi consiliile orașenești sau poliția locală. Într-un oraș pot coexista multiple forme ale autorității, incluzând șefi de triburi, consilii alese prin vot și cetățeni de vază, alături de foști și actuali lideri numiți în funcție și conducători religioși.

La nivel local, autoritatea tribală joacă de cele mai multe ori rolul cel mai important. Liderii tribali vor să păstreze un statut social ridicat pentru ei înșiși și pentru triburile lor, bazat pe noblețe, putere, reputație sau avere. Uneori, aceștia tind să fie dominați de interese proprii și, în consecință, eșuează în reprezentarea intereselor propriilor oameni.

Guvernatorii, primarii și poliția au o influență modestă în cadrul comunității. Deseori, administrația politică și oficialii aleși prin vot sunt priviți ca simpli funcționari în slujba cetățenilor, fără a se bucura de imaginea unor lideri zonali.

Limba. Pentru țările arabe și din Orientul Mijlociu, dar nu numai, limba arabă întărește

identitatea culturală și este atât simbolul, cât și fondul coeziunii sociale. Ea influențează modul în care individul percepe lumea înconjurătoare și exprimă realitatea. Limba arabă este una dintre cele patru limbi principale utilizate astăzi în Orientul Mijlociu, celelalte fiind turca, farsi și engleza, aceasta din urmă înlocuind franceza ca limbă a elitelor.

Deși limba arabă poate lua diferite forme (scrisă, vorbită, dialecte regionale), ea constituie o forță unificatoare care servește la consolidarea identității culturale dincolo de granițe. Limba arabă este atât simbol, cât și substanță a coeziunii de grup, pentru că, în primul rând, limba arabă este limba Coranului. Musulmanii cred că ea a fost aleasă de Allah și, în consecință, este superioară altor limbi. În loc să adopte un alt tip de simbol religios (de ex. crucea sau steaua lui David), Islamul folosește cuvântul lui Allah scris într-o formă caligrafiată ca simbol al religiei.

2.2. Variațiile culturale

Specialiștii în științe sociale au identificat un set de trăsături universale care pot defini variațiile din interiorul unei culturi, clasificându-le în trei categorii: comportamente, valori sociale și percepții³.

Comportamentele sunt artefactele exterioare, observabile ale unei culturi. Ele constau în limbaje, reguli sociale, obiceiuri, organizări și instituții ale unei culturi date și includ: limbajul verbal și non-verbal, obiceiurile și comportamentul religios, vestimentația.

Valorile sociale sunt principiile pe care membrii societății le utilizează pentru a evalua alternativele sau consecințele în luarea unor decizii și care stabilesc baza judecăților despre bine și rău în cadrul unei culturi.

Colectivismul. În societate, fiecare individ aparține unui anumit grup. Acest grup își protejează membrii și așteaptă în schimb de la aceștia loialitate. Societățile islamice sunt colectiviste. Astfel, în loc de a-și susține separatismul și intimitatea ca indivizi independenți, musulmanii tind să interacționeze ca membri ai unui grup, fie el familie, clan, sat, cartier sau trib. Normele grupului ghidează comportamentul individual și, în general, musulmanii manifestă o nevoie crescută de aprobare socială. Originalitatea și independența

în gândire nu sunt atât de apreciate precum efortul de grup. Rușinea constituie instrumentul principal prin care societatea musulmană impune conformarea indivizilor la regulile sale. Grupul este cel care determină, adesea, identitatea unei persoane, statutul și perspectivele sale de reușită în viață. Drept rezultat, musulmanii sunt supuși unei presiuni imense din partea familiei și a comunității și, adesea, sunt dispuși să sacrifice câțiva membri din cadrul acestora pentru binele colectiv. Influența colectivismului poate ajuta la explicarea disponibilității multora dintre musulmani de a-și da viața pentru binele grupului.

Distanțarea puterii caracterizează măsura în care cei mai slabi membri ai societății acceptă și se așteaptă la o distribuție inegală a puterii⁴. În cultura societăților tradiționale islamice, oamenii tind să accepte inegalitățile privind statusul social, puterea și autoritatea. Datorită faptului că musulmanii acceptă inegalitatea socială ca pe un dat, cei de la baza ierarhiei nu manifestă prea multă inițiativă în a-și schimba soarta, în timp ce liderii împiedică opiniile progresiste ale supușilor.

Formalismul. Cultura afacerilor este formală în majoritatea țărilor lumii islamice. Respectul și seriozitatea în afaceri sunt importante, chiar și atunci când este vorba despre un adversar. Ospitalitatea dictează ca, atunci când un dușman este invitat în casa cuiva, gazda să fie răspunzătoare de siguranța sa. Trebuie să se manifeste o atitudine de decență și bună cuviință în orice situație. Contactele oficiale cu persoane publice, autorități locale sau, cu atât mai mult, cu lideri religioși sau tribali, trebuie să se desfășoare respectându-se statutul social al interlocutorului și subliniind permanent poziția dominantă a acestuia.

Evitarea incertitudinii. Musulmanii au tendința de a evita situațiile de risc și incertitudine în activitățile cotidiene; acest lucru se realizează prin reguli și legi stricte, măsuri de siguranță și, în plan filozofic și religios, prin credința în adevărul absolut. Într-o astfel de cultură, conceptul de *onoare* este deosebit de important; pentru un musulman este dificil să refuze o cerere deoarece acest lucru ar fi nepolitic. Astfel, un „da” din partea unui musulman înseamnă mai degrabă „Te înțeleg

perfect decât „*Sunt de acord cu tine*”. Din această cauză, este deosebit de importantă înțelegerea faptului că, uneori, ceea ce este nespus poate fi cel puțin la fel de important cu ceea ce se spune într-un anumit context.

Timpul. În lumea islamică, timpul are o valoare diferită față de standardele occidentale. Musulmanii obișnuiesc să execute mai multe

asupra organelor de simț, imaginile care rezultă din această reflectare⁵.

Concepția musulmanilor asupra realității și adevărului poate fi extrem de diferită față de cea occidentală. Aceasta influențează coeziunea socială, viziunea asupra conflictului și a iertării, a dragostei față de semenii, a confortului material, capacitatea de a suferi și chiar de a se

lucruri în același timp, fără însă a putea fi constrânși de anumite termene. Timpul este subordonat relațiilor interpersonale, care privesc întotdeauna. Limba arabă, de exemplu, este mai orientată spre timpul trecut și permite foarte puține structuri de exprimare lingvistică la viitor, considerând aceasta un atribut divin, incontrolabil omului. Spre exemplu, occidentali sunt foarte conștienți în ceea ce privește timpul și se caracterizează într-o mare măsură prin punctualitate. În timp ce musulmanii sunt mult mai puțin preocupați de aceasta. Dacă un musulman stabilește o întâlnire la o anumită oră, cel mai probabil va întârzia fără a-și face procese de conștiință.

Percepțiile. Modul de gândire sau, altfel spus, *percepțiile* (mentalitățile) se referă la formele de reflectare nemijlocită în conștiința omului a realității obiective care acționează

sacrifică pentru o cauză fiind un rezultat complex al unui cumul de factori: personalitate, credință, mediu cultural și convingeri dobândite istoric.

Percepția asupra adevărului, pe de altă parte, este strâns legată de experiența subiectivă, sursele de informare și interpretarea locală.

2.3. Formele de manifestare socio-culturală

A treia componentă a modelului de analiză a conceptului cultural o constituie *formele de manifestare socio-culturală*, cu alte cuvinte modalitățile concrete prin care devin vizibile influențele și variațiile culturale⁶.

Tablelul următor oferă o ilustrare a unor astfel de forme de manifestare în cultura comunităților islamice, explicând pe scurt înțelesul acestor concepte⁷.

Manifestare	Scurtă caracterizare
<i>Wasta</i> (sistemul de relații) ⁸	Cuprinde metode diverse, de la nepotism și spagă până la corupție sau trafic de influență.
Respectul față de autoritate	Centralizarea autorității. Subordonaților li se pretinde supunere absolută față de superiori.
Suspiciunea	Neîncrederea într-o evoluție favorabilă a lucrurilor fără intervenția cuiva sau a unei forțe obscure.
Tendința spre delegare	Rolul liderilor este de a-și petrece timpul dând sarcini și monitorizând performanțele subordonaților.
Servilismul	Comportamentul lingușitor și servil al unora dintre subordonați este încurajat.
Consultarea / participarea	Existența în miezul sistemului tribal a unui firav proces democratic de consultare cu bătrânii și șeicul.
Idealism versus realism	Împietirea realului cu ficțiunea; exagerarea emoțiilor și trăirilor psihice.
Evitarea riscului	Musulmanii tind să se simtă amenințați de incertitudine și ambiguitate și încearcă să evite astfel de situații (nu sunt dispuși să-și asume riscuri inutile).
Fatalismul	Credința că toate evenimentele sunt predeterminate și că oamenii sunt neputincioși în fața sorții și voinței divine.
Stilul de negociere	Indică modul de percepție și comportamentele culturale specifice, disponibilitatea de a accepta compromisuri și de a asuma riscuri. Puternic conturat și particularizat (stilul de negociere arab).

3. Evaluarea efectelor mediului socio-cultural din perspectiva operațiilor de tip HUMINT

Doctrinar, *descrierea efectelor spațiului de luptă* are rolul de a analiza modul în care terenul, vremea și toate celelalte caracteristici ale spațiului de luptă pot influența atât operațiile proprii, cât și pe cele ale adversarului în interiorul zonei de operații, respectiv al zonei de interes informativ. Scopul declarat al acestei etape este de a permite comandantului evaluarea oportună și eficientă a tuturor acestor caracteristici, în vederea exploatării cu succes a avantajelor oferite de acestea și eliminării

riscurilor ce decurg din acele aspecte nefavorabile. În mod similar, succesul operațiilor care implică surse umane depinde în foarte mare măsură de abilitatea operatorilor HUMINT de a interpreta și de a se adapta particularităților mediului socio-cultural în care acționează.

Utilizarea procesului OCOKA (*Observation, Concealment & Cover, Obstacles, Key Terrain, Avenues of Approach – observare, mascare, obstacole, puncte-cheie din teren, căi de acces*) în scopul evaluării modului în care elementele demografice și culturale pot influența misiunea este utilă în toate tipurile de operații militare, inclusiv în cele informaționale. În operațiile specifice luptei armate, operațiile militare altele decât războiul și în cele intermediare, el constituie o metodă de interpretare a modului în care populația afectează manevra de forțe, de mijloace și de foc. În operațiile informaționale, pe de altă parte, OCOKA adaptat la mediul socio-cultural pune la dispoziția analistului cel mai eficient instrument pentru identificarea țintelor de audiență, dezvoltarea celor mai eficiente metode de transmitere a mesajelor și cuantificarea rezultatelor obținute în urma campaniei selectate⁹.

Observarea (Observation) se traduce în termenii dimensiunii socio-culturale, în primul rând, prin avantajele pe care le oferă utilizarea indivizilor sau grupurilor de indivizi din cadrul unei populații-țintă în scopul executării unor misiuni de cercetare sau supraveghere de către una dintre părțile aflate în conflict sau de către cealaltă. Populația locală din zona de operații dispune de cele mai complete și actuale date și informații, unele dintre ele „invizibile” altor tipuri de surse, iar sarcina de a identifica și exploata avantajele ce decurg din accesul direct la acestea revine, în primul rând, elementelor specializate HUMINT. Folosirea de către adversar a inducerii în eroare și a campaniilor de influențare psihologică poate îngreuna sau chiar zădărnici obținerea unei imagini clare asupra tacticilor și intențiilor acestuia.

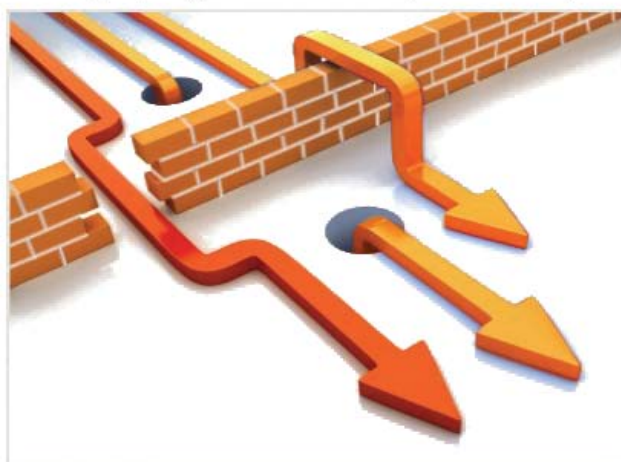
De asemenea, în sens figurativ, populația din zona de operații constituie „câmpul de tragere” al operațiilor informaționale, iar cunoașterea detaliată a particularităților socio-

culturale locale ajută sau, dimpotrivă, împiedică desfășurarea acestora.

Mascarea (Concealment & Cover). Prezența populației civile poate oferi posibilități diverse de mascare a forțelor neconvenționale, acestea putându-și disimula cu foarte mare ușurință prezența, structura, intențiile și modul de operare. Experiența recentă a teatrelor de operații a evidențiat utilizarea pe o scară extrem de largă a acestui *modus operandi*.

Concretizând cele arătate mai sus la mediul socio-cultural islamic, acesta oferă, prin formele sale de manifestare exterioară (vestimentație, comportament), mai mult decât în alte societăți, posibilitatea mascării prin ascundere în cadrul grupurilor de necombatanți a elementelor teroriste sau insurgente. Au devenit arhicunoscute tactica folosirii scuturilor umane, cea a întrebuițării femeilor (considerate tabu și a căror atingere în scopul percheziției corporale sau chiar observarea insistentă din partea unui „necredincios” sunt ofensatoare) și a copiilor pentru executarea de atentate sinucigase sau „fructificarea” avantajelor portului veșmintelor tradiționale, largi, pentru disimularea diferitelor tipuri de arme sau a unor dispozitive explozive improvizate.

Obstacolele (Obstacles), prin prisma mediului socio-cultural, trebuie înțelese atât în sens fizic, concret, dar și sub aspect abstract, figurativ. Unul dintre cele mai semnificative obstacole pentru trupele proprii îl constituie, fără îndoială, zonele a căror populație sprijină ideologic și logistic adversarul (*No Go Area*). În

sens psihologic, atitudinile populației civile, atât din statul-gazdă, cât și din țările care sprijină politic și ideologic una dintre părțile implicate în conflict, reprezintă domeniul care, în lipsa

unui management coerent, poate îngreuna sau zădărnici operațiunea. Spre exemplu, coroborată cu pierderile grele suferite în timpul războiului din Vietnam, poziția de respingere a unui segment important din populația Statelor Unite a condus la împiedicarea guvernului de a-și atinge obiectivele strategice, obligându-l în ultimă instanță să abandoneze și să ordone retragerea trupelor. Acțiunile de influențare psihologică planificate fără a lua în calcul toate aspectele de ordin cultural, atitudinal și afectiv, pot avea efecte contrare celor scontate inițial.

Punctele-cheie din teren (Key-Terrain). Din punct de vedere socio-cultural, punctele-cheie din teren sunt reprezentate de persoanele, grupurile de persoane sau elementele constitutive ale culturii (influențe socio-culturale, variații culturale, forme de manifestare socio-culturală) care pot influența decisiv cursul de acțiune. De asemenea, în termenii asigurării cu informații din surse umane, punctele-cheie din teren pot fi persoanele cu acces și care manifestă disponibilitate de cooperare, acestea fiind obiectul permanent de căutare și interes pentru operatorii HUMINT.

Percepția populației civile asupra acțiunilor coaliției în zonă și a legitimității prezenței sale este, bineînțeles, unul din punctele focale ale reușitei misiunii, întrucât ea determină în mod intrinsec sprijinul acesteia pentru una dintre părțile angajate.

Căile de acces (Avenues of Approach). În sensul abordării socio-culturale a spațiului de luptă, căile de acces sunt persoane sau grupuri umane ce intermediază accesul forțelor proprii la punctele-cheie din teren, relațiile dintre structurile sociale și, extrem de important, metodele întrebuițate pentru atingerea obiectivelor (îndeosebi în ceea ce privește operațiile informaționale). Raportat la sistemul HUMINT, acesta folosește diferite metode de culegere de informații din mai multe surse. Succesul operațiunilor depinde de abilitatea de a crea un echilibru între o multitudine de metode de culegere de informații aplicate unei multitudini de surse. Modul de abordare variază în funcție de tipul operațiunii, mediul operațional, personalitatea sursei, statutul său socio-profesional, timpul la dispoziție și gradul de experiență al operatorului.

4. Concluzii

Aspectele prezentate anterior sunt doar câteva dintre elementele ce joacă un rol esențial în ecuația evaluării mediului socio-cultural ca parte integrantă și determinantă a spațiului de luptă. Pregătirea în acest domeniu a luptătorilor, în general, și a operatorilor HUMINT, în special, conferă acestora capacitatea de a recunoaște și a interpreta efectele culturii asupra percepțiilor, valorilor și comportamentelor indivizilor și grupurilor umane și implică o înțelegere profundă a necesității de a reconsidera dimensiunea umană a terenului în operațiile militare.

Succesul pe câmpul de luptă rezultă din abilitatea comandanților de a înțelege, interpreta și exploata în propriul avantaj terenul, inclusiv dimensiunea sa umană, socio-culturală, de a se adapta cu ușurință acesteia și de a căpăta superioritate în fața adversarului, evitând incertitudinea, caracterul echivoc și subiectivismul. Trebuie avut în vedere faptul că, deși aceasta nu reprezintă, de foarte multe ori, un scop în sine în cadrul procesului de planificare a operației, analiza atentă a factorilor socio-culturali permite decidenților o mai bună identificare și exploatare a opțiunilor de diminuare a riscurilor și de evitare a situațiilor nedorite, asociate ignoranței culturale.

Bibliografie

1. Hamady, Sania, *Temperament and Character of the Arabs*, NY, Twayne Publishers, 1960
2. Hitti, P., *The Arabs: A Short History*, Regnery Gateway, Washington, DC, 1985
3. Lammens, Henri, *Islamul - credințe și instituții*, Editura Corint, București, 2003
4. Medby, Jamison, Russell Glenn, *Street Smart: Intelligence Preparation of the Battlefield for Urban Operations*, RAND Arroyo Center, 2002
5. Nydell (Omar), Margaret, *Understanding Arabs: A Guide for Westerners*, 3rd edition (Yarmouth, ME, Intercultural Press Inc., 2002)
6. Patai, Raphael, *The Arab Mind*, Catherleigh Press, May 2002
7. Wilson, Susan, *Culture Shock! Egypt: A Guide to Customs and Etiquette*, Portland, Graphic Arts Center Publishing Company, 1999
8. Wunderle, William D., *Through the Lens of Cultural Awareness*, Combat Studies Institute Press, Washington, DC, 2006
9. *** *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2006
10. *** AAP-6, *NATO Glossary of terms and definitions*, 2007
11. <http://www.army.mil/institution/armypublicaffairs/pdf/fm2-22-3.pdf>
12. <http://dexonline.ro/>
13. <http://dictionare.edu.ro/>
14. <http://en.wikipedia.org/wiki/Wasta/>
15. <http://www.macmillandictionary.com/open-dictionary/entries/wasta.htm/>

¹ William D. Wunderle, *Through the Lens of Cultural Awareness*, Combat Studies Institute Press, Washington, DC, 2006, p. 24.

² P. Hitti, *The Arabs: A Short History*, Washington, DC, Regnery Gateway, 1985, p. 34.

³ William D. Wunderle, *op. cit.*, p. 36.

⁴ William D. Wunderle, *op. cit.*, p. 38.

⁵ <http://dictionare.edu.ro>

⁶ William D. Wunderle, *op. cit.*, p. 41.

⁷ *Ibidem*, p. 42.

⁸ <http://en.wikipedia.org/wiki/Wasta/>; <http://www.macmillandictionary.com/open-dictionary/entries/wasta.htm>.

⁹ Jamison Jo Medby, Russell W. Glenn, *Street Smart: Intelligence Preparation of the Battlefield for Urban Operations*, RAND Arroyo Center, 2002, p. 67.

GÂNDIRE ȘI CUNOAȘTERE STRATEGICĂ ÎN ACTIVITATEA DE INFORMAȚII PENTRU APĂRARE

*Stelian TEODORESCU**

„După câte știm, există cunoștințe cunoscute. Există lucruri pe care noi știm că le știm. De asemenea, știm că există și necunoscute cunoscute. Adică noi știm că există unele lucruri pe care nu le știm. Dar există și necunoscute necunoscute, acelea pe care nu știm că nu le știm”.

Donald Rumsfeld

Abstract

Strategic knowledge has become prerequisite in supporting the decision-making process at the political and military level, in due time, for ensuring promotion of national interests, as well as those of Alliance.

The ability to understand both the past and the present and to thoroughly assess the meanings and implications for future prediction is determined by the quality of information provided by services specialized in the defense intelligence field.

Proactive approach of strategic thinking has as main objective to develop a proactive attitude able to help us in future planning as well as when organizing our existence, "uncertainty being billed as our only certainty" but, at the same time, estimating that „uncertainty can be conditioned only by strategic knowledge and thinking”.

Keywords: *strategic knowledge, strategic thinking, uncertainty, defense intelligence, proactive attitude*

1. Introducere

Intrarea lumii în secolul XXI a fost marcată nu numai de efectele diferitelor tipuri de crize, ci și de consecințele celui mai dramatic atentat terorist care au generat temeri cu privire la apariția acestui nou „virus al mileniului” ce a determinat multiplicarea amenințărilor asimetrice și atipice la adresa securității statelor și cetățenilor.

Mai mult, în contextul accentuării unuia dintre efectele globalizării, materializat prin avalanșa și caracterul nestructurat al informațiilor specifice actualei perioade, a apărut necesitatea reanalizării capacităților de procesare a informațiilor în sensul rafinării acestora, acest lucru prefigurându-se ca o

strategie de importanță deosebită pe termen mediu și lung.

Această necesitate primordială este sprijinită și de argumentul că existența democrației și funcționarea statului de drept sunt de neconceput fără cunoașterea fenomenelor și stărilor de fapt care influențează interesele de moment și de perspectivă ale națiunii. Din acest motiv, fiecare stat democratic este preocupat de cunoașterea acelor fenomene sau stări de fapt care sunt percepute ca amenințări la adresa valorilor și intereselor proprii, ținând seama de corelațiile acestora cu amenințările care se manifestă la adresa întregii comunități internaționale.

Cunoașterea strategică lipsită de relevanță directă pentru procesul decizional și de

**Stelian TEODORESCU este expert în probleme de securitate națională în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

planificare devine inutilă. Pe de altă parte, națiunile care nu investesc în cunoaștere vor deveni națiuni care vor pierde războaiele secolului în care trăim, iar când pierzi un război (care este în primul rând un război al inteligenței) devii un supus al vremurilor, slab, incapabil să le determini în lumina intereselor tale¹.

La fel de importantă a devenit **gândirea la nivel strategic** care încheie un ciclu al cunoașterii și deschide un altul, circuitul interacțiunii cognitive dintre individ și lume, fiind practic un proces continuu. Concomitent cu termenul de gândire începe să fie din ce în ce mai folosit termenul de **intelență**, uneori alături de cel de gândire, alteori în locul acestuia. Gândirea este o parte a inteligenței, una din formele ei, care o ajută să se adapteze la realitate, inteligența presupunând mai mult decât atât, aceasta fiind capacitatea de a rezolva problemele noi ce apar. Este semnificativ de subliniat că **gândirea strategică** a fost abordată și într-un proiect al unui mare profesionist în domeniul intelligence-ului, americanul Sherman Kent, care a promovat ideea unei distincții între gândirea strategică și proiecțiile provenite din paradigmele primare filomatematiche ale filosofiei naturale gen „*non range planning*” și „*forecasting*”.

2. Gândirea și cunoașterea la nivel strategic, elemente esențiale pe toate nivelurile activității de informații pentru apărare

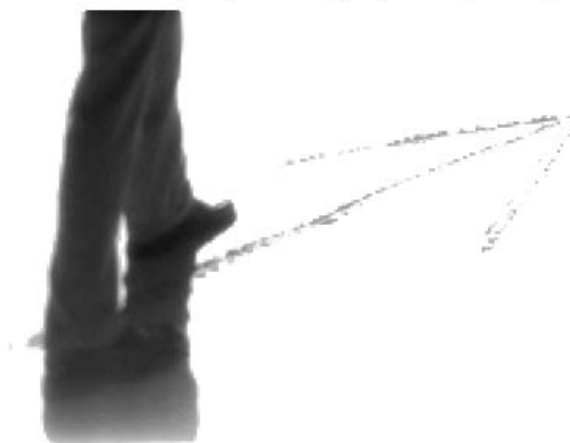
A devenit foarte clar că standardul de calitate a produselor de intelligence pentru apărare este fundamental determinat de abilitatea de utilizare a informațiilor obținute din toate categoriile de surse, HUMINT,

SIGINT, IMINT, OSINT etc., dar și de eficiența utilizării progresului tehnologic ca factor multiplicator, în sensul dezvoltării cunoașterii la nivel strategic.

În acest context, cunoașterea a devenit esențială în susținerea, în timp real, a procesului decizional în domeniul apărării pentru asigurarea competitivității și promovarea intereselor naționale în domeniu. Cunoașterea la nivel strategic este determinată de calitatea informației deținute, care de fapt este rodul unui proces complex. Cu toate acestea, este esențial să reliefăm faptul că sub presiunea erei informaționale se constată creșterea incertitudinii din cauza inducerii unor schimbări profunde în evoluția riscurilor și, implicit, în modul în care instituțiile statului trebuie să răspundă provocărilor create.

Cele două mari componente ale gândirii, cea *informațională* și cea *operațională*, ne dezvăluie, pe de o parte, latura de conținut (totalitatea unităților informaționale deținute), iar pe de altă parte, latura funcțională (transformarea informațiilor în vederea obținerii unor produse care să asigure adaptarea la mediul internațional de securitate, inclusiv pe dimensiunea militară).

Din acest punct de vedere, este semnificativ de subliniat că desfășurarea gândirii pe axa temporală se realizează prin extragerea conținuturilor, în cea mai mare măsură, din trecut, actualizarea acestora făcându-se în raport cu cerințele prezentului și cu informațiile, cunoștințele și expertiza

deținute, toate acestea constituind baza procesului de elaborare a prognozelor cu privire la evoluția viitorului. Acest demers anticipativ al gândirii are ca principal obiectiv dezvoltarea unei atitudini proactive cu ajutorul căreia să ne

planificăm viitorul și ne organizăm existența, *„incertitudinea fiind catalogată ca singura noastră certitudine”*, dar, în același timp, apreciindu-se că *„incertitudinea poate fi subordonată doar prin cunoaștere și gândire strategică”*.

În contextul accentuării incertitudinii asupra viitorului în domeniul securității la nivel național, regional și internațional, expansiunea lumii virtuale a condus la configurarea unei noi dimensiuni a puterii actorilor internaționali, *„puterea digitală”*, cu efecte pe termen lung asupra ***cunoașterii strategice și gândirii acțiunilor atât în plan național, cât și internațional.***

Nu trebuie omis însă că, evoluția *„puterii digitale”* generează, în egală măsură, oportunități și vulnerabilități pentru domeniul securității, inclusiv pentru domeniul informațiilor pentru apărare, toate provocările în domeniu putând fi gestionate doar prin capacități semnificative de accesare, procesare și diseminare a informației și, nu în ultimul rând, de utilizare a produselor de intelligence în procesul decizional politico-militar.

În acest context, este semnificativ de subliniat rolul esențial al cunoașterii în susținerea, în timp real, a procesului de adoptare a deciziilor la nivel politico-militar pentru asigurarea promovării intereselor naționale, cât și a celor de alianță. *Capacitatea de a înțelege trecutul și prezentul și de a le evalua în profunzime semnificațiile și implicațiile pentru anticiparea viitorului este determinată de calitatea informației furnizate de serviciile specializate în domeniul informațiilor pentru apărare.* Acest lucru vine ca un argument suplimentar în susținerea aprecierii că, odată cu liberalizarea fluxurilor de informații și comunicare, **cunoașterea**, în sensul cel mai înalt al termenului, nu mai este generată doar de posesia informației, utilizând toate sursele de informații disponibile, ci și de diseminarea și utilizarea acesteia în timp real.

În acest context, strategiile de transformare vizează dezvoltarea și adaptarea structurilor specializate în domeniul informațiilor pentru apărare în așa fel încât acestea să poată să asigure pe mai departe suportul pentru procesul de fundamentare a

deciziilor în domeniul securității naționale și a securității colective la nivel de alianță. Printr-o astfel de strategie se urmărește identificarea modului în care aceste structuri trebuie să răspundă provocărilor actuale determinate de era informațională și să-și consolideze performanța operațională și analitică prin utilizarea noilor instrumente cibernetice.

Scopul esențial este direcționarea procesului de transformare și adaptare a structurilor din domeniul informațiilor pentru apărare în direcția facilitării asimilării *„puterii digitale”*, ca parametru indispensabil al muncii de informații, chiar în contextul în care amenințările au forme noi de manifestare, iar posibilitatea unor confruntări clasice (de tip război) s-a redus substanțial.

Gândirea și cunoașterea la nivel strategic în domeniul informațiilor pentru apărare au căpătat valențe noi după ce sfârșitul Războiului Rece a marcat o nouă abordare a problematicilor mediului de securitate, mediu caracterizat de câteva elemente noi:

- problemele care țin de dimensiunile non-militare de securitate au luat locul celor de natură militară, însă fără a le elimina;
- extinderea spațiului euro-atlantic;
- asumarea de către NATO a noi roluri;
- afirmarea luptei împotriva terorismului, ca principal obiectiv al agendei tuturor instituțiilor și organizațiilor internaționale de securitate în afara frontierelor lor inițiale;
- complexitatea din ce în ce mai mare a problematicii de securitate, aceasta abordând terorismul, dar și sărăcia, crima organizată, proliferarea armelor de distrugere în masă, dezastre ecologice, competiția pentru resurse naturale etc.

Importanța activității de informații pentru apărare a fost reliefată în mod deosebit odată cu admiterea României în NATO, în cadrul colaborării alături de parteneri externi în soluționarea sarcinilor specifice, cât și pe timpul participării militarilor români la misiuni internaționale. Activitatea de informații pentru apărare constituie, pentru orice stat modern, atât o sursă a puterii naționale, cât și un instrument de sprijin pentru realizarea obiectivelor sale de securitate și politică externă.

Astfel, se poate aprecia că activitatea de informații pentru apărare joacă un rol important în apărarea și/sau promovarea intereselor naționale, scopurile sale urmărind, la nivel strategic, în esență, prevenirea surprinderii și sesizarea/evaluarea unor oportunități de acțiune. Din acest punct de vedere, serviciile de informații pentru apărare se confruntă cu o serie de exigențe noi în ceea ce privește deținerea capacităților necesare îndeplinirii misiunii principale a acestora – avertizarea oportună a autorităților competente cu privire la riscurile și amenințările de natură politico-militară și militară care pot afecta valorile și interesele naționale. Într-un astfel de context, în care pericolele și amenințările la adresa securității au devenit transnaționale și mai puțin predictibile decât amenințările militare tradiționale, politica de apărare națională a României a fost orientată spre protecția împotriva riscurilor și amenințărilor care pun în pericol drepturile și libertățile fundamentale ale omului, precum și bazele existenței statului român.

După aderarea la NATO forțele armate ale României au fost angajate într-o gamă largă de misiuni. Operațiile desfășurate au impus forțelor și capabilităților naționale specializate, dislocate în teatrele de operații, îndeplinirea unor cerințe noi mai ales în domeniul **gândirii și cunoașterii la nivel strategic**. În domeniul informațiilor pentru apărare, adaptarea la noile cerințe a fost constantă, operațiile din Balcani, Irak și Afganistan demonstrând capacitatea structurilor de informații militare de a culege și schimba informații în mediul multinațional, dar, în același timp, reliefând necesitatea perfecționării capabilităților deținute și, implicit, dezvoltarea unora noi și integrarea acestora în sisteme coerente la toate nivelurile. Astfel a apărut necesitatea folosirii oportunităților create de noile instrumente informaționale de acțiune pentru prevenirea și combaterea atât a riscurilor tradiționale de securitate, cât și a noilor amenințări cibernetice.

Este foarte clar că și în domeniul informațiilor pentru apărare informația este instrumentul care asigură cunoașterea necesară, pentru ca un stat să-și poată exercita efectiv puterea în menținerea securității naționale în parametrii normali (atât în planul politicilor sale interne în domeniu, cât și la nivelul alianțelor

politico-militare din care face parte). Munca structurilor din domeniul informațiilor pentru apărare constă tocmai în obținerea informației pentru creșterea nivelului de cunoaștere și reducerea nivelului de incertitudine, deciziile din domeniul politico-militar bazându-se pe cunoaștere, dar pornind și de la asumarea unui anumit nivel de risc.

Pornind de la conexiunile existente între amenințare și securitate, informație și analiză și între decizii și cunoaștere, putem aprecia că politicile adoptate în domeniul militar trebuie să reliefeze modul cum un stat își folosește resursele intelectuale și materiale pentru apărarea securității individului și a națiunii în întregul ei și, în același timp, pentru a juca un rol important pe scena internațională.

Identificarea anticipativă și analizarea provocărilor și oportunităților strategice pentru promovarea intereselor de securitate națională și de alianță este un obiectiv esențial de îndeplinit, acest lucru putând fi realizat doar printr-o analiză minuțioasă a tendințelor și consecințelor evoluțiilor la nivel strategic pe termen mediu și lung, prin dezvoltarea cooperării cu parteneri externi, precum și prin sprijinirea dezvoltării culturii de securitate și a comunicării cu beneficiarii produselor de intelligence la nivel instituțional. Această concepție pornește de la premisa conform căreia cunoașterea reprezintă elementul central al dinamicii instituționale și îndeplinirii misiunilor strategice în domeniul apărării².

Din această perspectivă, este semnificativ de subliniat că accesul la informație este marcat de accentuarea competiției în domeniu, în vreme ce utilizarea informației nu se poate realiza decât într-un mediu colaborativ, prin aplicarea

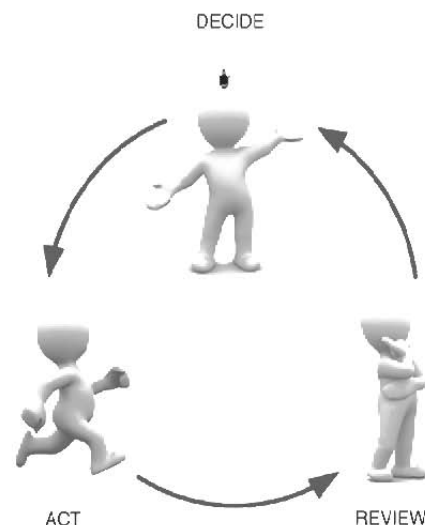
principiului „*need to share*” ca fundament al accesului la cunoaștere. Mai mult, succesele în era informațională sunt potențate de modul în care această cunoaștere este construită și bazată pe cele mai relevante evoluții ale tehnologiilor avansate, dimensiunea științifică și tehnologică a securității fiind marcată de evoluții diverse, de la dezvoltarea nanotehnologiei și biotehnologiei, la robotica avansată sau energiile regenerabile. Viteza acestor evoluții reprezintă deopotrivă sursa și forța motrice a oportunităților de dezvoltare a societății informaționale bazate pe cunoaștere, dar și a unor provocări, riscuri și amenințări la adresa securității.

Accesul facil la aproape orice fel de date, volumul și viteza de propagare a informației, dar și rata ridicată de perisabilitate a acesteia au devenit realități ale lumii în care trăim. În acest sens, configurarea unor canale de comunicare adecvate și exploatarea interconectării la nivel de rețele au o importanță majoră pentru susținerea intereselor proprii sau colective.

În contextul în care conflictele armate din ultimii 20 de ani au demonstrat calitatea de armă redutabilă a cunoașterii, putem aprecia cu deplină convingere că rolul mediului academic în domeniul intelligence-ului devine esențial.

„Odată cu această modernitate fluidă, oamenii sunt în situația de a gestiona identități multiple, iar aceasta activează tipare de atitudine sau comportament imprevizibile. De unde incertitudinea față de viitor, nu doar ca metaforă integratoare, dar și ca principiu epistemologic mobilizator de resurse creative și inovative. Noii soldați ai apărării statelor vor trebui să fie experți în istorie, sociologie, cultură și să manifeste empatie și înțelegere culturală, să fie în același timp agenți ai socializării, dar și fermenți ai schimbării controlate. Noul război este unul cognitiv, un război al minților, dar și unul al sufletelor”³.

În acest sens, este semnificativ de subliniat că, în contextul în care toate dimensiunile securității, inclusiv cea militară, au devenit „*bunuri comune ale indivizilor sau ale națiunilor*”, prezervarea stării de normalitate la nivel local, regional și internațional necesită în mod clar contribuția tuturor actorilor din domeniu, fie ei publici sau privați. Viitorul în *intelligence-ul pentru apărare* ne conduce către o rețea din care nu lipsește aportul sectorului

privat, respectiv al polilor de cunoaștere din societate - *mediul academic, think tank-uri și chiar analiști freelancer*.

Acest lucru reprezintă debutul unei schimbări fundamentale a modului de gândire și acțiune la nivel statal, o revoluție a cunoașterii care influențează toate formele de manifestare a individului și societăților contemporane, implicit în domeniul militar. Așa cum forțele armate au adoptat modelul operațiunilor de rețea (Network Centric) și așa cum diplomația clasică abordează nu numai relațiile cu actorii internaționali statali, ci și relații cu actori non-statali relevanți, tot astfel domeniul intelligence-ului pentru apărare trebuie să se adapteze continuu la dinamica de securitate internațională printr-o dublă abordare:

- adaptarea proceselor și procedurilor la necesitatea reacției rapide și cunoașterii extinse prin noi modalități de acțiune și decizie în operațiuni și prin consolidarea capabilităților analitice;
- investiția în tehnologie ca resursă de modelare a sistemului instituțional și factor de multiplicare a puterii în plan informațional.

Asemenea evoluții presupun flexibilizarea deciziei operaționale, integrarea surselor în formularea unor scenarii de evoluție a riscurilor, dezvoltarea diplomației apărării și investiția consecventă în educație și cercetare, în formarea continuă a personalului propriu.

Tehnologia informației reprezintă o resursă fundamentală pentru creșterea eficienței și vitezei de reacție a structurilor din domeniul informațiilor pentru apărare, a adecvării răspunsului la riscuri și amenințări complexe și

a creșterii calității analizei și informării pentru susținerea deciziilor strategice ale statului în domeniul apărării și securității. Mai mult, interdependențele globale accentuează necesitatea dezvoltării cooperării în plan extern, în contextul consolidării bazelor de date transnaționale, al extinderii schimburilor de informații și operațiunilor cu servicii din alte state, precum și în cadrul cooperării europene și euro-atlantice.

Implementarea unei astfel de concepții strategice ar asigura capabilități informative și operaționale puternice și flexibile, care să permită îndeplinirea eficientă a misiunilor fundamentale și a obiectivelor strategice. Succesul în acest sens este asigurat prin planificarea eficientă a tuturor resurselor financiare, materiale și umane în cadrul unor activități din care să rezulte:

- dezvoltarea unor capabilități de intelligence care să asigure atât elaborarea unor produse informative relevante și oportune bazate pe informații din surse multiple, cât și cunoașterea anticipativă a evoluțiilor din actualul mediu de securitate;
- realizarea unei infrastructuri integrate de comunicații și tehnologia informației și asigurarea celor mai noi instrumente tehnologice necesare pentru creșterea performanței activității pe toate nivelurile ciclului de intelligence;
- adaptarea sistemului de management al resurselor umane la provocările și oportunitățile erei informaționale prin aplicarea unor criterii eficiente de performanță profesională și susținerea carierei și motivației individului;
- gestionarea în comun a riscurilor și amenințărilor la adresa intereselor naționale și a celor euro-atlantice;
- asigurarea unui nivel standardizat de cunoaștere și inovare pentru creșterea performanței activității de intelligence în cadrul unui sistem unitar de cercetare-dezvoltare;
- consolidarea sistemului integrat de protecție, incluzând componentele de securitate a personalului, fizică, procedurală, a operațiunilor și a legăturilor operative, prin utilizarea facilităților oferite de noile tehnologii;
- intensificarea procesului de dezvoltare a culturii de securitate prin extinderea comunicării și prin promovarea rolului structurilor din domeniul informațiilor pentru apărare în gestionarea problematicilor de securitate specifice erei informaționale.

3. Concluzii

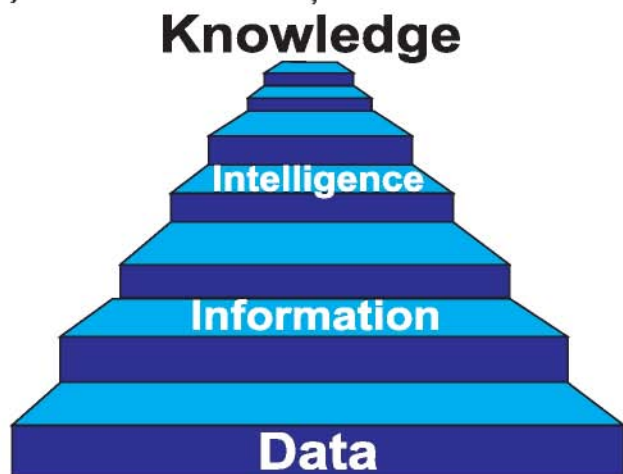
Este foarte important să subliniem că, în actuala eră informațională, filosofia ține seama de importanța pe care o capătă toate formele de cunoaștere în societatea cunoașterii deoarece, în afară de cunoștințele explicite și tacite, în afara cunoașterii științifice, în limbajul de fiecare zi se întâlnesc forme de cunoaștere care răspund la întrebări precum: știi că, știi unde, știi de ce, știi dacă, știi cum, știi când?

În condițiile în care cunoașterea a căpătat înțelesuri și semnificații noi față de filosofii clasice și moderne și de când cunoașterea nu mai este catalogată numai un proces mental, ci, cu anumite limite specifice, și un proces al sistemelor de inteligență artificială, este necesar ca omul să fundamenteze prin gândire cunoașterea, pe baze absolut certe.

Actualmente, în domeniul apărării, cunoașterea unui inamic nu se mai poate limita la un simplu exercițiu de contabilitate, care constă în inventarierea numărului de blindate, de piese de artilerie, de avioane și nave de luptă. Interesul se îndreaptă mai mult către sistemele de armament decât către materiale izolate de context; această noțiune incluzând toate elementele necesare misiunii (muniții, sesizoare, programe de calculator, folosirea simultană a diferitelor sisteme de armament, personal etc.). Efortul de analiză se îndreaptă și spre factorul uman (moralul trupelor, capacitatea și motivarea comandanților). Într-un astfel de context, serviciile de intelligence din domeniul apărării tind să-și consolideze rolul de furnizoare de cunoaștere, în cadrul unei rețele interdisciplinare, în care rolurile de beneficiar și furnizor de produse informative pot fi complementare, interșanjabile perpetuu.

În condițiile dezvoltării cunoașterii și necesității reducerii incertitudinii, gândirea strategică în domeniul informațiilor pentru apărare înseamnă evaluarea reală a forțelor aflate într-o anumită dispunere și o gândire anticipativă asupra pașilor care trebuie urmați pentru realizarea unui obiectiv, toată această muncă fiind o muncă bazată pe cicluri de cunoaștere, acumulare de date, informații și cunoștințe prin intermediul cărora se poate înțelege mediul de securitate în integralitatea

lui. Nu în ultimul rând, din punct de vedere tehnic, factorul coordonator este progresul tehnologic ce a devenit o realitate în procesarea și comunicarea informațiilor.

Ceea ce este adesea denumit „*revoluția în afacerile militare*” depinde foarte mult de creșterea utilității informațiilor pentru apărare atât prin întărirea capacităților de a exploata sursele de informații disponibile în era informațională, cât și prin dezvoltarea capacităților de procesare și diseminare a informațiilor într-un timp scurt, în scop operațional.

Bibliografie

1. Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, *Revista Română de Studii de Intelligence*, București, nr. 1-2, dec. 2009
2. IANCU, Ștefan, prof. univ. dr. ing., „Societatea cunoașterii necesită gândire”, revista *COGITO*, vol. 1, nr. 2, București, nov. 2009
3. MAIOR, George-Cristian, *Incertitudine, gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI*, RAO, București, 2009
4. MAIOR, George-Cristian, *Viziunea strategică 2011-2015 – Mesajul directorului Serviciului Român de Informații*
5. MATEI, Mădălina, *Securitatea informațională 2011 – „Securitatea rețelelor de informare”* - Academia de Studii Economice din București
6. NIȚU, Ionel, „Dificultățile prognozei de intelligence într-o eră a incertitudinii”, revista *Intelligence*, nr. 17, martie-mai 2010, p. 6
7. SEBE, Gabriel, „Revoluția surselor deschise în secolul XXI”, masă rotundă *Societate, democrație, intelligence*, 08.10.2008
8. ***, „Cercetarea științifică – modalitate eficientă de progres în cadrul serviciului de informații militar”, revista *Pulsul Geostrategic*, nr. 111, dec. 2011

¹ George Cristian Maior (coord.), *Un război al minții: Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică în secolul XXI*, Ed. RAO, București, 2011.

² Viziunea Strategică 2011-2015 – mesajul directorului Serviciului Român de Informații, George-Cristian Maior.

³ George-Cristian Maior, *Incertitudine. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI*, RAO, București, 2009.

CONSIDERAȚII JURIDICE PRIVIND CULEGEREA DE INFORMAȚII ÎN AFARA FRONTIEREI DE STAT

Jan ILIE

*Mădălina CIOIULESCU**

Abstract

The intelligence collection outside of the state border is an important mean through which the states ensure their national security and defence. The way of managing this activity, sometimes unauthorized, has caused tensions regarding the legitimacy of the actions between international law and national law.

We present the way in which the intelligence collection was indirectly viewed as a subject of a law norm and the relevant principles, without making an exhaustive analysis of this wide issue.

Most of the law aspects regard the espionage during the armed conflicts. The intelligence collection is seen as a border solution of the international law related to the non-intervention into the internal affairs of a state and, in certain conditions, was accepted as a necessary part of the diplomacy. Finally, we make a distinction between the intelligence collection unconsent among the states and the disarm check and control field which relies on international settlements.

Keywords: *intelligence collection, law of armed conflict, public international law, national law*

Culegerea de informații în afara limitelor teritoriului unui stat este, în mod evident, un mijloc important prin care statele își asigură apărarea și securitatea națională, dar maniera, adeseori neautorizată, în care a fost gestionată această activitate de-a lungul timpului, a determinat apariția unor tensiuni între dreptul internațional și cel național în ceea ce privește legitimitatea acțiunilor.

În mare parte, informațiile sunt culese via surse deschise, precum mass-media, cărți, Internet, prin schimb voluntar de informații între state și din alte mijloace care implică interceptarea comunicațiilor sau a altor emisii electromagnetice, obținere de imagini derivate din imaginile primite de la senzori în spectrul vizibil, în infraroșu, prin teledetecție, care sunt în mod general acceptate ca legale de comunitatea internațională.

Însă, ceea ce comportă discuții este culegerea de informații prin intermediul a diferite mijloace neautorizate, care conduce la o ingerință în teritoriul sau în treburile interne ale unui stat, fără ca acesta din urmă să își fi dat consimțământul sau să aibă cunoștință.

Este util și interesant să prezentăm modul în care culegerea de informații a fost indirect abordată ca subiect al unei norme de drept și principiile relevante, fără a ne propune să realizăm o analiză exhaustivă a întregii problematice și să înfățișăm un schelet normativ complet, astfel de obiective fiind practic imposibil de atins din cauza lipsei de reglementări și a unei abordări doctrinare omogene.

Cele mai multe aspecte normate sunt concentrate pe spionajul în timpul conflictelor armate, pe care, de altfel, le avem în vedere în prima parte a acestui studiu. În completare, această activitate apare ca o soluție aflată la limita normelor internaționale privind non-intervenția în treburile interne ale unui stat, așa cum, în anumite condiții, a fost acceptată și ca o parte necesară a diplomației. Aceste aspecte sunt dezvoltate în părțile a II-a, respectiv a III-a. În final, în conținutul părții a IV-a, vom evidenția deosebirea dintre activitatea de culegere de informații neconsimțită între state și mecanismele de control și verificare din domeniul dezarmării care se bazează pe

**Autorii sunt consilieri juridici în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

existența unor angajamente internaționale.

I. Culegerea de informații pe timpul conflictelor armate

Spionajul a fost privit întotdeauna ca o problemă internă a unui stat și nu ca una aparținând dreptului internațional. Cu toate acestea, având în vedere faptul că asemenea acte au condus la situații conflictuale între state, s-a dovedit necesar ca cel puțin legile războiului să prevadă câteva aspecte. Așadar, singurele abordări în materie sunt cele cuprinse în așa-zisele **legi ale conflictului armat**, respectiv în art. 24 și 29-31 din *Anexa la cea de-a patra Convenție de la Haga din 1907: Regulamentul privind respectarea legilor și obiceiurilor războiului pe uscat* și art. 46 din *Protocolul adițional nr. I din 1977 la Convențiile de la Geneva din anul 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale*.

Potrivit art. 24 din *Anexa la cea de-a patra Convenție de la Haga din 1907, șiretlicurile de război și angajarea de măsuri necesare obținerii de informații despre inamic și despre statul țintă sunt considerate permise*. În cazul activității de spionaj, înțelegându-se ca activitate de culegere de date sau informații pe care statul deținător nu își dorește a le dezvălui, desfășurată în mod clandestin, perfid sau înșelător de o persoană însărcinată cu asemenea activități, aceasta din urmă **primește un minimum de protecție sub legea conflictelor armate**¹.

Art. 29 furnizează o definiție a spionului ca fiind persoana care „*acționând clandestin sau sub pretexte înșelătoare obține sau încearcă să obțină informații într-un teritoriu controlat de către o parte adversă, cu intenția de a le comunica părții căreia îi aparține*”. Potrivit articolelor citate din Regulament, un combatant capturat în cadrul teritoriului controlat de inamic, trebuie să fie tratat precum un prizonier de război, întrucât nu este nimic perfid sau înșelător în misiunea sa de recunoaștere. Dar un membru al forțelor armate care nu poartă uniformă militară sau un semn distinctiv militar și care se dedă la activități de spionaj nu beneficiază de statutul de prizonier de război și poate fi tratat ca spion. Însă, dacă spionul se întoarce în unitate după misiunea sa și este capturat în timpul unor confruntări purtând uniformă militară sau un semn distinctiv, acesta

nu poate fi pedepsit pentru actul său de spionaj desfășurat anterior. Așadar, un spion este cu atât mai încurajat să reușească în misiunea sa și să se întoarcă repede în unitate. În anul 1977, Protocolul adițional I la Convențiile de la Geneva din 1949 nu face altceva decât să reafirme aceste principii².

Deși adițional la aceste Convenții, supranumite „legile războiului”, cel de-al doilea Protocol, încheiat în anul 1977, tratează protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional. Această extindere a legilor războiului la conflictele armate non-internaționale a condus inevitabil la o suprapunere a prevederilor Protocolului II cu reglementările internaționale privind drepturile omului și cu cele naționale specifice dreptului intern.

Reglementările privind drepturile omului și cele referitoare la conflictele armate aparțin unor sisteme de drept diferite. Așa cum indică și denumirea, *legile războiului* sunt destinate vremurilor de conflict armat. Scopul acestora nu este de a abolii războiul, ci de a reduce la minim suferințele cauzate de război sau de conflict, motiv pentru care nu se poate deroga de la prevederile sale³.

Reglementările privind drepturile omului le divizează pe acestea din urmă în două tipuri, acelea care sunt fundamentale și se aplică în orice circumstanțe și cele de la care se poate deroga, adică un stat poate să limiteze exercițiul lor în anumite circumstanțe, precum războiul sau urgența publică⁴.

Printre drepturile omului recunoscute este și dreptul la viață privată. În Declarația Universală a Drepturilor Omului, dreptul la viață privată este definit precum urmează:

„Nimeni nu trebuie să fie subiectul unei imixțiuni arbitrare în intimitatea sa, familia, căminul sau corespondența sa, nici al unui atac asupra onoarei sau reputației sale”⁵. Prevederi similare sunt reluate în Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice⁶.

Pornind de la faptul că statele participante la un conflict armat și, totodată, părți ale Convențiilor de la Geneva, trebuie să respecte prevederile acestora, se ridică întrebarea „*ce regim juridic sunt obligate să aplice statele care asistă la un conflict armat non-internațional?*”, despre care se știe că este guvernat numai de Protocolul Adițional II la Convențiile de la Geneva. Spre exemplu, forțele armate ale statelor implicate în operațiile din Afganistan, unde are loc un conflict armat non-internațional care, în termenii legilor războiului, au rolul de a asista autoritățile afgane în procesul de gestionare a conflictului. În asemenea circumstanțe, autoritățile afgane pot într-adevăr să argumenteze că o derogare de la obligațiile privind drepturile omului statuate în documentele internaționale cu privire la drepturile civile și politice este posibilă întrucât se confruntă cu o urgență publică care amenință viața națiunii, însă membrii coaliției nu pot spune același lucru. Aceștia nu se pot justifica invocând numai ostilitățile din Afganistan, ci un context mai larg, precum terorismul global, care le amenință în mod direct.

Hague Conventions

A compilation of Documents

Lydia de Beer (ed.)

În Afganistan, este necesar să se examineze mandatul acordat de Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, pentru a se vedea dacă au fost conferite puteri excepționale, peste sau sub cele guvernate de regulile privind conflictele armate non-internaționale și dacă pot fi justificate restrângeri ale drepturilor omului recunoscute, precum cel invocat mai sus, afectat, de regulă, pe timpul activității de culegere de informații⁷.

De asemenea, aspectele de principiu, cu privire la legalitatea executării acțiunilor militare în statul sprijinit, se regăsesc, în general, în acordurile cu privire la statutul forțelor/Status of Force Agreement - SOFA. Acestea mai pot face referire la tratamentul persoanelor capturate de către elementele Forței, responsabilitățile forțelor de securitate ale națiunii gazdă și la anumite limitări impuse operațiilor. Totodată, pe lângă acordurile cu națiunea gazdă și tratatele internaționale, fiecare membru al Coaliției se supune în permanență legislației și limitărilor sale naționale.

Revenind la caracterul legitim al activității de culegere de informații pe timpul conflictelor armate, ca parte a acțiunilor militare, în ciuda aspectelor abordate de Convențiile de la Haga și Geneva și de protocoalele adiționale despre care am amintit mai sus, acesta reiese tocmai din lipsa unei convenții specifice care să îl interzică, probabil din simplul motiv că statele nu sunt pregătite să renunțe la o activitate atât de utilă și de productivă.

Dreptul părților implicate într-un conflict de a se deda la activități de spionaj este astăzi acceptat ca *legitimate ruse of war* - șiretlic de război legitim, așa cum este codificat de art. 24 din *Anexa la cea de-a patra Convenție de la Haga din 1907: Regulamentul privind respectarea legilor și obiceiurilor războiului pe uscat*. În completarea regulii *ruse of war*, de la care art. 24 nu stabilește nicio excepție, uzitarea de trădarea combatanților sau non-combatanților aparținând părții adverse, indiferent dacă li s-au oferit bani sau alte foloase sau au oferit informații voluntar și gratuit, este considerată legală⁸.

Prin urmare, în timp ce principiile generale ale legii internaționale interzic obținerea în mod forțat de informații de la prizonierii de război, nimic nu interzice unei

părți adverse să primească informații oferite în mod voluntar și gratuit de un prizonier sau un trădător.

II. Culegerea de informații pe timp de pace – principiul non-intervenției

A devenit deja clasică în literatura de specialitate întrebarea dacă spionajul pe timp de pace este legal sau cel puțin interzis din punct de vedere moral sau politic. În acest sens, vom analiza legalitatea activităților de culegere de informații din afara teritoriului unui stat din punctul de vedere a două jurisdicții: a) dreptul internațional public și b) legea națională a statului țintă.

a) Dreptul internațional public

În dreptul internațional public nicio normă cu caracter general nu interzice și nu limitează în mod expres culegerea de informații pe timp de pace. În această materie, dreptul scris este sărac în reglementări. Anumite dispoziții ale tratatelor de pace (cum este cel de la Versailles, încheiat în anul 1919), anumite formule din tratate de prietenie (clauze de non-imixtiune în treburile interne) ar putea, aparent, să servească drept bază juridică. Dar, caracterul vag și prea general al oricăror astfel de dispoziții nu ne permit să le considerăm ca o interdicție expresă a culegerii de informații neautorizate în relațiile internaționale.

Literatura de specialitate referitoare la spionaj în dreptul internațional pe timp de pace este mult mai puțin dezvoltată. Ceea ce există despre spionajul pe timp de pace poate fi împărțit astfel:

- un grup care sugerează că spionajul pe timp de pace nu este permis sub legea internațională;

- un alt grup care susține ideea potrivit căreia spionajul pe timp de pace este permis sub legea internațională;

- un al treilea grup, plasat între cele două, care apreciază că spionajul pe timp de pace nu este nici legal, nici ilegal.

În orice caz, această incertitudine cu privire la regimul juridic al activității de spionaj conduce la o singură concluzie și anume că spionajul este mai presus de consensul internațional⁹.

Partizanii ilegalității pot recurge la argumentul avansat de Quincy Wright în

lucrarea sa intitulată *Espionage and the Doctrine of Non-Intervention in Internal Affairs*, potrivit căruia, în timp de pace, spionajul și orice penetrare a teritoriului unui stat de agenții altui stat reprezintă o încălcare a prevederilor naționale, fiind totodată și o încălcare a unor reguli internaționale, care impun statelor obligația de a respecta suveranitatea teritorială a unui stat și, implicit, de a nu aduce atingere principiilor non-intervenției în afacerile interne și al cooperării pacifiste între state¹⁰. Aceștia își fundamentează raționamentul pe faptul că spionajul antrenează fără doar și poate o violare a suveranității naționale, însă nu orice act de spionaj îndeplinește automat acest criteriu (ex.: activitățile de ascultare de la distanță prin intermediul stațiilor terestre sau navale); pe de altă parte, spionajul în sine nu trebuie confundat cu eventualele efecte juridice conexe pe care le atrage¹¹.

Alți autori, printre care se situează și Julius Stone, apără teza licitudinii spionajului în timp de pace, indiferent de metodele utilizate în acest scop. Acesta răspunde, în eseuul său *Legal problems of espionage in conditions of modern conflict*, argumentației aduse de Quincy Wright astfel: „nu sunt suficiente garanții pentru a afirma că legea internațională nu permite spionajul pe timp de pace”, menționând că, atunci când actele de spionaj implică intruziuni într-un teritoriu străin, ilicitul provine nu din spionajul însuși, ci din actele ilegale colaterale¹².

Curtea Internațională de Justiție, în afacerea Lotus (1927), a emis principiul despre care se spune că este fundamentul legilor internaționale, potrivit căruia *limitările independenței statelor nu se prezumă: în absența unor reguli prohibitive care să-i restrângă libertatea, fiecare stat este liber să adopte principiile pe care le apreciază ca cele mai bune sau convenabile*. Altfel spus, **activitatea de spionaj**, ca orice activitate care nu este interzisă expres de dreptul internațional este apreciată ca **legitimă** și, prin urmare, permisă. Spionajul nu este interzis de dreptul internațional indiferent că faptul în sine are loc prin intermediul agenților trimiși pe un teritoriu străin, are ca punct de colectare spațiul aerian sau extra-atmosferic, sau grație mijloacelor electronice, are ca punct de plecare chiar

propriul teritoriu național sau apele maritime. Admițând caracterul lor licit în lumina dreptului internațional, deși susceptibile de a dăuna relațiilor interstatale, o parte din doctrină a ales să califice actele de spionaj în categoria actelor neamicale între state¹³.

Curtea Supremă Federală Germană a rezumat problematica legitimității spionajului astfel: *„Din punct de vedere al legii internaționale, spionajul în timp de pace nu ar putea fi considerat ilicit. Nicio convenție internațională nu conține prevederi în acest sens. În aceeași măsură, legea internațională nu interzice statelor să stabilească în dreptul național pedepse pentru activități de spionaj împotriva lor”*¹⁴.

Pentru a da suport legal spionajului, anumiți autori, precum Roger Scott¹⁵, afirmă că activitatea de culegere de informații pe teritoriul altui stat, care prezintă amenințări clare bazate pe comportamentul său din trecut, pe capacitățile pe care le are și pe exprimările de intenție, ar putea justifica spionajul ca o practică esențială în exercitarea dreptului la autoapărare.

Legitimitatea spionajului poate deriva din dreptul recunoscut al statelor la autoapărare, care le permite acestora să acționeze preventiv, în anumite circumstanțe, în scopul protejării securității naționale. Sub această largă viziune, spionajul este considerat o tehnică necesară și legală prin intermediul căreia o națiune își prezervă frontierele. Oricum, legea internațională nu îmbrățișează în mod explicit o asemenea interpretare absolută și expansivă a dreptului la autoapărare¹⁶.

În schimb, art. 51 din Carta Națiunilor Unite statuează că *„Nici o dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului*

inerent la autoapărare individuală sau colectivă în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui Membru al Națiunilor Unite”. Chiar și în cadrul acestei formulări, pentru ca statele să se bucure de dreptul la autoapărare, acestea ar trebui să își rezerve dreptul la procurare de informații, care le-ar putea indica dacă se confruntă cu un atac armat iminent. Prin urmare, dreptul la autoapărare rămâne nevalorificat dacă nu se permite statelor să își pregătească apărarea împotriva unui atac armat. Pentru atingerea acestui scop, statele trebuie să aibă informații despre o posibilă amenințare și capacitățile eventualului inamic¹⁷.

De asemenea, autorii G. Cohen-Jonathan și R. Kovar concluzionează, în lucrarea

„L'espionnage en temps de paix”, într-o manieră destul de generală, că *spionajul este un act contrar dreptului internațional numai în măsura în care acesta este asociat cu alte fapte care încalcă o obligație privind respectarea suveranității altor state*, precum intrarea neautorizată în teritoriul sau spațiul aerian al unui stat străin, efectuarea unui exercițiu ilegal pe un teritoriu aflat sub jurisdicția altui stat, încercarea de a destabiliza Guvernul altui stat, dar și cu infracțiunile comune, precum corupția, șantajul, percheziția ilegală sau violarea de domiciliu, ori nerespectarea legislației privind protecția informațiilor. Asemenea activități nu pot fi niciodată justificate de regulile cutumiare, întrucât acestea reprezintă o gravă violare a principiilor legale recunoscute¹⁸.

În astfel de ipoteze, este vorba de violarea unei obligații internaționale și de crearea unui prejudiciu pentru care poate fi cerută o reparație, dar este vorba de un act ilicit distinct de spionaj. Spre exemplu, dacă este vorba de o violare a spațiului aerian pentru a spiona, manifestarea ilicită o constituie violarea

spațiului aerian, scopul jucând doar rolul unor circumstanțe agravante.

Cazuistică

Un bun exemplu de spionaj pe timp de pace este cel referitor la incidentul înregistrat pe data de 1 mai 1960, când un avion american U-2, special dotat pentru misiuni de observare, a survolat teritoriul sovietic, sfârșind prin a fi doborât de apărarea antiaeriană rusă. În acest caz, discuțiile juridice au avansat ca argument faptul violării spațiului aerian situat deasupra teritoriului de suveranitate, singurul care ar fi putut proba încălcarea dreptului internațional.

Pilotul a fost capturat în viață și condamnat pentru spionaj la 10 ani de închisoare, deși acesta era agent al Guvernului SUA, însă prezența sa în spațiul aerian sovietic nu era autorizată și nici nu s-a putut prevala de vreunul din cazurile în care ar fi putut beneficia de imunitate potrivit legii internaționale. Procurorul General al Uniunii Sovietice, Roman Rudenko, a scos în evidență, în cuprinsul rechizitoriului său, principiul suveranității absolute a statelor asupra spațiului aerian, dar în nicio parte din conținut nu se întâlnește vreo argumentație juridică care să-i permită să considere spionajul prin el însuși o violare a unei norme internaționale¹⁹. În ceea ce privește principiul inviolabilității spațiului aerian, acesta și-a găsit expresia în *Convenția privind aviația civilă internațională*, semnată la Chicago în anul 1944, în amendamentele aduse ulterior acestei convenții și în multe acorduri bilaterale, precum și în legislația internă a multor state. Deși Convenția vizează, în primul rând, aeronavele civile aparținând unui stat, prevederile sale includ o interdicție generală, indiferent de tipul aeronavei, de a zbura deasupra teritoriului altui stat sau de a ateriza fără autorizare din partea acestuia din urmă.

În plan juridic, nici violarea spațiului aerian sovietic, nici măsurile de natură penală luate împotriva pilotului nu au fost contestate de autoritățile americane. Așadar, în acest caz se poate vorbi de o dublă responsabilitate imputată pentru același act, respectiv a agentului public, în planul legislației naționale a statului victimă, și responsabilitatea statului său de origine, în planul reglementărilor internaționale. Autoritățile americane au declarat aceste zboruri de recunoaștere ca operaționale din 1956,

bazându-se pe refuzul sovieticilor de a accepta proiectul „*Cer deschis*” propus de Statele Unite în 1955 și, în consecință, pe necesitatea de a evita un atac surpriză din partea adversarului. Chiar liderii americani au admis că zborurile destinate spionării deasupra teritoriului sovietic au făcut parte din politica SUA.

Uniunea Sovietică a calificat acest zbor de recunoaștere drept un **act de agresiune** și a depus un proiect de rezoluție în acest sens la Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, al cărui răspuns a avut doar două voci pro această calificare (URSS și Polonia). Într-adevăr, dacă survolarea teritoriului sovietic de un avion U2 a constituit o violare a dreptului internațional, acest fapt nu autoriza guvernul sovietic să taxeze ca agresiune orice act de observare aeriană. În realitate, Nikita Hrușciiov a exploatat incidentul pentru a sabota summit-ul ce urma să aibă loc pe data de 16 mai 1960 între șefii guvernelor SUA, URSS, Franței și Marii Britanii. Cum a afirmat însuși președintele Eisenhower, câțiva ani avioanele de observare au survolat teritoriul sovietic la altitudine foarte mare. Au făcut-o de sute, poate chiar de o mie de ori. Sovieticii, care nu aveau cum să ignore acest fapt, nici nu au protestat vreodată, nici nu au consimțit. Și au așteptat momentul Conferinței de la Paris pentru a doborî unul din aceste avioane. Incidentul, supranumit U-2, arată perfect dimensiunea politică pe care o implică orice fapt de spionaj; practicând și tolerând activitățile de spionaj pe bază de reciprocitate, rămâne la latitudinea statelor de a le sancționa sau nu, cu mai multă sau mai puțină publicitate, în funcție de interesul diplomatic al momentului²⁰.

O problemă similară se pune și în cazul spionajului care acompaniază o violare a limitelor apelor teritoriale. Însă, contrar dreptului internațional aerian care cere ca orice survolare a spațiului aerian național de o aeronavă aparținând unui stat străin să se bazeze pe o autorizare prealabilă, dreptul mării recunoaște oricărei nave un drept de *trecere inofensivă*. Dreptul de trecere inofensivă a navelor străine în apele teritoriale este un principiu al dreptului cutumiar, consacrat deja în art. 2 din *Statutul asupra libertății tranzitului*, încheiat la Barcelona la 20 aprilie 1921²¹.

Mai mult, *Convenția Națiunilor Unite asupra dreptului mării din 1982* a statuat următoarele:

„1. *Trecerea este inofensivă atât timp cât nu aduce atingere păcii, ordinii sau securității statului riveran. Ea trebuie să se efectueze în conformitate cu dispozițiile convenției și cu celelalte reguli de drept internațional.*

2. *Trecerea unei nave străine este considerată că aduce atingere păcii, ordinii sau securității statului riveran, dacă, în marea teritorială, o asemenea navă se angajează în una dintre activitățile următoare:*

a) *amenințarea sau folosirea forței împotriva suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice a statului riveran sau în orice alt mod contrar principiilor dreptului internațional enunțate în Carta Națiunilor Unite;*

[...]

c) *culegerea de informații în detrimentul apărării sau securității statului riveran [...]*²².

În ceea ce privește activitatea de culegere desfășurată în marea liberă sau în spațiul extra-atmosferic, regimurile juridice în cauză se caracterizează prin libertatea de utilizare a acestor spații de către state, considerate *bunuri publice*.

Ținând cont de libertatea de a spiona, efectuarea acestei activități de nave camuflate sau nu, nu are nicio consecință juridică. Spre exemplu, nava sovietică de intelligence electronic Vega, camuflată în împingător, s-a apropiat până la treisprezece mii marine de cotele americane și a urmărit îndeaproape manevrele unui submarin nuclear al SUA. Ambasadorul american pe lângă Națiunile Unite a dat Consiliului de Securitate detalii despre această activitate exercitată cu frecvență de pretinsul împingător, fără însă a o califica vreodată contrară dreptului internațional²³.

Așadar, legea internațională interzice cu claritate culegerea de informații dacă este asociată cu elemente precum intervenția ilegală, încălcarea suveranității sau alte fapte. Fără nicio îndoială, spionajul dobândește caracter ilicit când sunt utilizate mijloace interzise de dreptul internațional. Mai mult, spionajul nu cade sub incidența niciunei fapte cuprinse în lista activităților declarate ilegale de Curtea Internațională de Justiție. Noțiunea „crimă” în

dreptul internațional este rezervată acțiunilor de război, crimelor de război sau crimelor împotriva umanității, printre care spionajul nu poate fi inclus.

În ceea ce privește culegerea de informații prin interceptarea comunicațiilor internaționale având ca punct de colectare stații de ascultare dispuse la sol, pe teritoriul unui stat, se poate afirma că, în virtutea principiului la exclusivitatea suveranității teritoriale, statul respectiv are comanda deplină în utilizarea teritoriului său. Mai mult, nicio regulă internațională nu interzice recurgerea la o asemenea practică. Cea mai cunoscută rețea este Echelon, rezultatul unui acord anglo-american din anul 1943, extins ulterior la mai multe state, care constituie un sistem multilateral de interceptare a comunicațiilor în lume, un program de spionaj electronic global. Despre acest sistem s-a afirmat de către specialiști că, prin prisma reglementărilor internaționale, nu încalcă suveranitatea teritorială a statelor ale căror comunicații sunt interceptate, avându-se în vedere și aspectul potrivit căruia „transmisiile” devin proprietate publică în momentul în care semnalele au intrat în spațiul public (spre ex. în spațiul extra-atmosferic, care potrivit art. II din *Tratatul spațial din 1967*²⁴, nu este susceptibil de apropiere națională prin proclamarea suveranității, prin folosință sau ocupație, sau prin orice alt mijloc) și sunt disponibile oricui dispune de mijloace adecvate să le intercepteze²⁵.

Teledetecția prin sateliți este o altă activitate spațială care permite culegerea și stocarea de informații de pe orice teroriu, aflat

sau nu sub suveranitatea vreunui stat. În lumina libertății de utilizare a spațiului cosmic, teledetecția prin sateliți nu poate fi considerată, în principiu o activitate ilicită. Cu toate acestea, desfășurarea ei generează importante conflicte de interese între statele care posedă tehnologii de teledetecție și restul statelor teleobservate. Acestea privesc, printre altele, problema acordului dintre statul observator și statul observat asupra culegerii de informații de pe teritoriul acestuia din urmă, accesul statului observat la datele obținute prin teledetecție, eventualitatea difuzării acestor date în detrimentul intereselor politice și economice ale statului observat.

b) Legea națională a statului țintă

În timp ce spionajul nu este un delict internațional, cele mai multe sisteme legale interne prevăd tragerea la răspundere penală a persoanei care comite fapte de spionaj, atâta timp cât nu intervin motive de exceptare de la răspundere, precum imunitatea diplomatică, fără să facă distincție între faptele comise pe timp de conflict armat sau pe timp de pace. Acest aspect nu ar trebui în mod automat să fie înțeles ca o afirmare a faptului că o asemenea practică este o violare a dreptului internațional.

Și Codul Penal român incriminează faptele săvârșite de un cetățean străin sau de o persoană fără cetățenie care nu domiciliază pe teritoriul statului român, ce constau în transmiterea secretelor de stat unei puteri sau organizații străine ori agenților acestora, precum și în procurarea de documente sau date ce constituie secrete de stat, ori deținerea de asemenea documente de către acei care nu au calitatea de a le cunoaște, în scopul transmiterii lor unei puteri sau organizații străine ori agenților acestora²⁶.

Majoritatea statelor incriminează spionajul în legile lor naționale și se protejează prin programe contrainformative nu pentru că autorii încalcă norme universale, ci pentru că s-au angajat în operațiuni contrare intereselor lor naționale. Dat fiind acest fapt, o recunoaștere pozitivă a spionajului sub imperiul legii internaționale ar putea să amenințe legitimitatea celor reglementate cu privire la spionaj în dreptul național. Pe de altă parte, ar fi la fel de problematică și interzicerea spionajului printr-un tratat sau înțelegere, având în vedere că spionajul servește funcției de autoapărare²⁷.

III. Diplomația, relațiile consulare și organizațiile internaționale

Agenții de informații la post în străinătate își desfășoară activitatea, de regulă, în următoarele structuri: în cadrul misiunilor diplomatice, în cadrul posturilor consulare și al organizațiilor internaționale.

Atunci când este efectuat de persoane care se bucură de o protecție specială (imunitate diplomatică) în dreptul internațional, spionajul prezintă anumite trăsături. Potrivit *Convenției de la Viena din anul 1961 cu privire la relațiile diplomatice*, agenții diplomați au responsabilități diverse, printre care și aceea de a se informa prin toate mijloacele licite despre condițiile și evoluția evenimentelor din statul acreditat și de a raporta cu privire la acestea guvernului statului acreditat. Dorința de a se informa cât mai exact depășește uneori cadrul licitului, deși o regulă cutumiară impune acestora să respecte legea și reglementările statului în care sunt acreditați și de a nu se amesteca în treburile interne ale acestuia²⁸.

Dacă diplomatul este prins desfășurând acest gen de activitate, care bineînțeles nu se regăsește printre activitățile diplomatice permise potrivit prevederilor Convenției de la Viena din 1961, pedeapsa națională nu va fi posibilă întrucât el beneficiază de imunitate diplomatică.

Este important, așadar, să cunoaștem care sunt persoanele acoperite de această imunitate și să determinăm care ar putea fi repercusiunile actelor lor. Imunitatea se aplică în primul rând personalului diplomatic, în sensul dreptului internațional: șeful misiunii și membrii personalului diplomatic al misiunii. Convenția dă posibilitatea statului acreditat să solicite, în ceea ce privește pe atașaii militari, navali sau aeri, ca numele lor să îi fie supuse în prealabil spre aprobare, probabil în scopul de a consimți la posibilul lor rol în intelligence.

Diferit față de un particular, persoanele în discuție nu pot fi nici arestate sau reținute (imunitate personală), nici aduse în fața instanțelor penale (imunitate jurisdicțională). Cu această măsură statul acreditat nu este dezarmat. El are la îndemână posibilitatea de a pune capăt activității agentului diplomatic, prin declanșarea fazelor de declarare ca *persona non grata*: sugestia de rechemare, cererea de rechemare și expulzarea. Cu toate că actul internațional menționat nu cere statului acreditat să își motiveze hotărârea, o formulă tipică de răspuns

este „*diplomatul s-a angajat în activități incompatibile cu statutul de diplomat*”²⁹. Statul poate, totodată, să procedeze direct la expulzarea diplomatului, ceea ce poate antrena o măsură similară din partea statului acreditant.

Beneficiază de imunitate de jurisdicție penală, similar diplomaților, funcționarii consulari, în baza *Convenției de la Viena din 1963 cu privire la relațiile consulare*, reprezentanții unui stat membru pe lângă o organizație internațională, potrivit art. 60 din *Convenția de la Viena din 1975 cu privire la reprezentarea statelor în relațiile cu organizațiile internaționale*, membrii misiunilor speciale pe teritoriul altui stat având ca temei *Convenția privind misiunile speciale*, adoptată de Adunarea Generală a ONU la New York în 1969, precum și funcționarii instituțiilor internaționale specializate, conform *Convenției cu privire la privilegiile și imunitățile instituțiilor specializate*, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 21 noiembrie 1947.

Așadar, în ceea ce privește protecția juridică oferită de dreptul internațional persoanelor care înfăptuiesc acte de spionaj, numai imunitatea de jurisdicție penală și statutul de prizonier de război permit spionilor să se sustragă de la urmărirea penală a statului victimă a actelor de spionaj.

Unul dintre motivele unui regim neobișnuit al spionajului în cadrul relațiilor diplomatice este principiul reciprocității – recunoașterea faptului că ceea ce un stat face agentului celuilalt stat va afecta tratamentul aceluși stat asupra propriilor săi agenți.

Substratul acestei accepțiuni (al imunității diplomatice) este acela că activitatea de culegere de informații este o importantă sau cel puțin inevitabilă componentă a relațiilor diplomatice. Este cu atât mai adevărat în cazul unui alt segment, parte a dreptului internațional, care mai aduce o contribuție în planul reglementării culegerii de informații: **controlul armamentelor și al dezarmării**, al cărui regim dezvăluie mijloace noi, care nu fac altceva decât să protejeze activitatea de intelligence în ansamblul ei³⁰.

IV. Controlul armamentului și dezarmarea

Mecanismele de verificare din domeniul dezarmării se diferențiază din punct de vedere juridic de culegerea de informații *prin existența unei norme juridice de bază conținând angajamentele care fac obiectul verificării* (Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare din 1968, Tratatul de interzicere totală a experiențelor nucleare din 1996, Tratatul „Cer deschis”, semnat la Helsinki în anul 1992).

Culegerea de date și analiza acestora sunt faze comune verificării și spionajului. Ceea ce le deosebește este faptul că spionajul nu are la bază nicio normă particulară între statul observator și statul observat, precum cea în materie de dezarmare (un tratat, convenție, înțelegere). Altfel spus, atât timp cât există o „ingerință consimțită prin convenții”, cum este cea din domeniul dezarmării, nu se poate vorbi de culegere de informații în mod neautorizat: măsurile de verificare sunt conforme cu dreptul internațional și cu cel al statelor părți la tratatele

privind dezarmarea, în timp ce actele de spionaj sunt interzise de legislațiile naționale.

În orice caz, această distincție nu este de natură să împiedice un stat să recurgă simultan sau succesiv la metode conforme cu angajamentele sale convenționale și la metode de resortul spionajului, așa cum nimic nu garantează unui stat angajat într-un tratat de dezarmare, care prevede mecanisme intruzive de verificare, că nu va căuta să disimuleze anumite date conexe, spre exemplu, în legătură cu tehnica cu dublă utilizare (civil-militară) și care au implicații economice. În mod semnificativ, datele relative la acordurile de dezarmare sunt furnizate prin utilizarea de mijloace tehnice naționale (observarea satelitară sau strategică; utilizarea aeronavelor în proximitatea teritoriului supravegheat, mijloace de ascultare de la distanță prin intermediul stațiilor terestre sau navale, radare).

Tratatul privind forțele nucleare intermediare, semnat la Washington în 1987, stabilește un regim de verificare global bazat pe o serie de tehnici, precum cele precizate, menite să asigure informații privind gradul de supunere al celorlalte state - părți la angajamentele convenite.

Printre procedurile acceptate este stabilită, pentru prima dată, și cea care permite statelor să pretindă o inspecție la facilitățile celuilalt membru. În considerarea faptului că verificarea se desfășoară pe teritoriul statului inspectat, având implicații cel puțin teoretice asupra limitelor teritoriale ale acestuia, această tehnică de verificare a fost acceptată de state numai în condiții de reciprocitate, caracter pe care, de altfel, îl întâlnim în practica spionajului internațional. Oricum, chiar dacă nu este exclus ca un inspector să se poată deda la activități de spionaj depășindu-și termenii mandatului său, distincția între un agent de informații și inspecția în sine este netă: în primul caz, statul trimițător comite o violare a suveranității teritoriale și agenții sunt pasibili de a fi acuzați de spionaj, în timp ce în al doilea caz, misiunea de a inspecta corespunde aplicării unui angajament convențional.

De asemenea, Tratatul supranumit „Cer deschis”, la care este parte și România, semnat la Helsinki în anul 1992, autorizează un stat-parte să survoleze neînarmat teritoriul altor state

părți, în scopul observării activității militare, fiecare având un număr de zboruri de observare pe teritoriul altui stat-parte egal cu numărul de survoluri pe care le-a autorizat pentru ca același stat să îi survoleze propriul teritoriu. Ceea ce este specific acestui acord, este faptul că zborurile trebuie să fie efectuate folosind aeronave dotate și cu senzori și tehnologii de aerofotografiere certificate, iar imaginile colectate să poată fi oferite oricărei alte părți.

Este evident că se poate vorbi de o **atentare consimțită** la suveranitatea spațiului aerian al părților, ceea ce britanicii rezumă prin formula „*to fly, not to spy*”³¹.

Concluzii

Un număr de reglementări internaționale sunt relevante pentru activitatea de intelligence, dar în mod indirect s-au dovedit de-a lungul timpului a avea efecte contradictorii:

- legile conflictelor armate permit culegerea de informații însă, în același timp, își pedepsesc sever practicantii;
- normele privind non-intervenția limitează activitatea unui stat în teritoriul altui stat, dar și-au pierdut din intensitate odată cu noile tehnologii care fac limitele teritoriale tradiționale irelevante;
- diplomația a tolerat îndelung culegerea de informații, dar și-a stabilit o serie de reguli pentru a-i limita ingerințele;
- regimul privind controlul armamentului și dezarmarea stabilește în mod efectiv dreptul de a colecta informații specifice necesare asigurării funcționării unor angajamente convenționale, care să răspundă în ce măsură celelalte state-părți au înțeles să își respecte obligațiile în materie.

Cu toate acestea, culegerea de informații este recunoscută ca un rău necesar, ceva ce poate fi mai degrabă domolit decât interzis.

Remediile în caz de violare a acestor norme reflectă, totodată, această balanță:

- spionii conflictelor armate ar putea fi pedepsiți fără a fi angajată și răspunderea statului în slujba căruia au acționat;
- violarea normelor principiului non-intervenției sunt limitate la conceptul tradițional al suveranității teritoriale;
- încălcărilor funcției diplomatice i se răspunde cu ridicarea statutului de diplomat;

- interferența cu activitatea de culegere de informații în cadrul exercitării regimului privind controlul armamentului s-ar putea îndepărta de la principala menire a acestui regim – **construcția încrederii între state**³².

Pe măsură ce această practică continuă sau

se intensifică, se impun tot mai mult mecanisme politice și legale eficiente care să evite abuzul și să protejeze interese necontestabile. În același timp, activitatea de intelligence va continua să existe în penumbra legii, plasându-se la limita legitimității internaționale³³.

¹ Dieter Fleck, „Individual and State Responsibility for Intelligence Gathering”, *Michigan Journal of International Law*, 2006, p. 689.

² Simon Chesterman, „The Spy who came in from the Cold War: Intelligence and International Law”, *Michigan Journal of International Law*, 2006, p. 1080.

³ Charles H.B. Garraway, „State Intelligence Gathering: Conflict of Laws”, *Michigan Journal of International Law*, 2006, p. 583-585.

⁴ Supra nota 3, p. 581.

⁵ Art. 12 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată de Adunarea Generală a O.N.U. la 10 decembrie 1948.

⁶ Art. 17 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice.

⁷ Supra nota 3, p. 590-592.

⁸ Craig Brown, *Espionage in International Law: A Necessary Evil*, Faculty of Law, University of Western Ontario, 1999, p. 23-24.

⁹ William Mitchell, „The Unresolved Equation of Espionage and International Law”, *Michigan Journal of International Law*, 2007, p. 601-607.

¹⁰ Quincy Wright, „Espionage and the Doctrine of Non-Intervention in Internal Affairs” in *Essays on Espionage and International Law*, editat de Roland J. Stanger, Ohio State University Press, 1962.

¹¹ G. Cohen –Jonathan și R.Kovar, „L’espionnage en temps de paix”, *Annuaire français de droit international*, 1960, p. 246.

¹² Julius Stone, „Legal problems of espionage in conditions of modern conflict” in *Essays on Espionage and International Law*, editat de Roland J. Stanger – Ohio State University Press, 1962.

¹³ Geoffrey Demarest, „Espionage in International Law”, *Denver Journal of International Law and Policy*, 24, nr. 2/3, 1996, p. 347.

¹⁴ M. Fabien Lafouasse, „L’espionnage en droit international”, *Annuaire français de droit international*, volume 47, 2001, p. 66.

¹⁵ Roger Scott, „Territorially Intrusive Intelligence Collection and International Law”, Air Force Judge Advocate General School, *The Air Force Law Review*, 1999, p. 223-224.

¹⁶ Christopher D. Baker, „Tolerance of International Espionage: A Functional Approach”, *American University International Law Review* 19, nr. 5/2003, p. 1095,1096.

¹⁷ Supra nota 16, p. 1096.

¹⁸ Supra nota 11, p. 246.

¹⁹ Supra nota 10, p. 29.

²⁰ Supra nota 14, p. 121, 122.

²¹ Supra nota 14, p. 123.

²² Art. 19 din Convenția Națiunilor Unite asupra dreptului mării din 1982.

²³ Supra nota 14, p. 78.

²⁴ Tratatul din 27 ianuarie 1967 cu privire la principiile care guvernează activitatea statelor în explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești.

²⁵ Supra nota 14; p. 77-80.

²⁶ Art. 157 din Codul penal al României.

²⁷ Glenn Sulmasy și John Yoo, „Counterintuitive: Intelligence Operations and International Law”, *Michigan Journal of International Law*, 2007, p. 628, 629.

²⁸ Supra nota 14, p. 114 - 115.

²⁹ Supra nota 2, p. 1088 -1089

³⁰ Supra nota 2, p. 1090.

³¹ Supra nota 14, p. 80-82.

³² Supra nota 2, p. 1088,1098.

³³ Supra nota 2, p. 1130.

AVANTAJELE UTILIZĂRII UAV-URILOR CU ARIPĂ ROTATIVĂ

*Sorin-Liviu POSTOLACHE**

*Motto: „Acum este clar că armata nu are suficiente vehicule nedirijate¹.
Intrăm în era în care vehiculele fără om la bord, de orice tip - în spațiu, pe
pământ, în aer și pe apă - câștigă o mare importanță”.*

George W. Bush

Abstract

Remotely operated air vehicle systems have great potential for supporting military operations. These systems, with their onboard sensors, can perform long term surveillance and assist in data collecting. Typical Unmanned Air Vehicles (UAVs) have three-dimensional mobility, but have landing and takeoff restrictions. Despite the fixed wing formula, the concept of a shrouded rotor, vertical take-off and landing (VTOL), provide mobility for themselves and to sensors and other payloads.

Decreasing the size of such platforms is a challenge in all fields. Besides the platform complexity (aerodynamics at low Reynolds number, small but efficient and safe propulsion systems, high but compact and light weight energy storage devices, pre-programmed and fully automated flight), the sensor part of a Mini Aerial Vehicle (MAV)² is extremely exigent.

This paper highlights the use of the concept of a VTOL UAV, sensor mobility system for support in military urban terrain operations. We discuss about a large category of systems, starting from classic military helicopters to small enough to be transported in a standard soldier backpack.

Keywords: *Unmanned Air Vehicles, vertical take-off and landing Micro- and Mini- Aerial Vehicles, sensor, military urban terrain operations*

Introducere

Reputația vehiculelor aeriene nedirijate (UAV) s-a construit pe recente succese din Balcani, Afganistan și Irak. Combinarea a trei factori fundamentali au făcut sistemele *unmanned* mult mai atractive și fezabile decât până acum. În primul rând este vorba despre avansul tehnologic. Senzorii și armamentul de bord sunt mult mai mici, mai ușoare și mai performante, oferind o mult mai mare capacitate pe unitatea de masă. Legăturile de date, care erau în mod tradițional veriga slabă a sistemelor *unmanned*, pot oferi acum conectivitate pe o bandă largă, suficientă pentru comanda și controlul vehiculelor aeriene, comanda și controlul încărcăturii utile și transferul (transmisia) de date. Avansul în tehnologia microprocesoarelor, dezvoltarea

software, navigația inerțială, sistemul de poziționare globală permit crearea de sisteme robuste de control al zborului, precum și procesarea *onboard* a datelor captate de senzori (video, dar și de telemetrie a aeronavei). Noile materiale compozite și sistemele de propulsie mult evolute au condus la structuri aerodinamice mai ușoare, mai mici și mai greu vizibile, cu consumuri mici și eficiențe mult crescute, conducând către nivelurile de duranță până nu demult nebănuite.

În al doilea rând, situațiile internaționale, cu o evoluție rapidă, oferă oportunități unice pentru sistemele *unmanned*. Așa cum afirmă Defense Science Board, „UAV-urile sunt sistemele ideale pentru caracterul imprevizibil al evenimentelor care rezultă din natura asimetrică a războiului”. Sistemele *unmanned*

*Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

pot opera în medii contaminate de agenți chimici, bacterieni sau radioactivi. Ele pot opera, de asemenea, și în alte medii mai dificile pentru sistemele *manned*, cum ar fi altitudinile joase sau înalte, în care nu regăsim, în mod normal, avioane cu pilot uman la bord. Anduranța remarcabilă a unor RPA și UAV fac posibile multe misiuni importante, în care țintele critice trebuie supravegheate pe timp îndelungat, cu o continuitate care nu poate fi asigurată de avioanele *manned* sau de către sistemele spațiale, care trec în survol pentru timp scurt.

În al treilea rând, capabilitățile RPA și UAV permit noi performanțe operative. Lecțiile învățate din recente experiențe ale teatrelor de operații au evidențiat avantajele pe care acestea le-au adus forțelor militare aeriene și comandanților diferitelor eșaloane. Avioane fără pilot, cu anduranță mare, care ocolesc limitările inerente echipajelor umane, realizează o supraveghere permanentă, la un nivel foarte redus de ieșiri³. La fiecare ieșire se pierde câteva ore de zbor pentru ajungerea deasupra ținte și întoarcerea la bază. Astfel, mai puține decolări și aterizări înseamnă reducerea uzurii tehnicii, a frecvenței de schimbare a echipelor de operare de la sol și micșorarea numărului de specialiști. Abilitatea sistemelor de a opera la distanțe mari reduce costurile logistice ale eșaloanelor înaintate și elimină necesitatea forței de protecție pentru personal. Toate aceste avantaje se regăsesc în costurile de producție și de operare a acestor sisteme⁴.

UAV cu aripă rotativă

O soluție constructivă a vectorului aerian care să fie utilizat la confecționarea unui UAV este, pe lângă cea cu aripă fixă - avionul, cea cu aripi rotative - elicopterul. Acestea pot să îndeplinească, în condiții bune, o mare parte a misiunilor specifice UAV, având avantajul că pot staționa la punct fix sau pot fi „strecurate” în spații înguste. Cel mai bun exemplu de misiune realizabilă, cu ușurință, de aeronavele cu aripi mobile, în comparație cu cele cu aripi fixe, este culegerea de informații în mediul urban, în special în zonele cu clădiri înalte, situate la distanțe relativ mici unele de altele.

Acest lucru se datorează capacității acestor vehicule de a fi foarte manevrabile.

Aeronavele din categoria UAV dotate cu rotoare, respectiv elicopterele, sunt din ce în ce mai utilizate datorită manevrabilității sporite și a posibilităților de operare la punct fix. Un exemplu este elicopterul VUAS (*Vertical Unmanned Air System*) MQ-8B Fire Scout, echipat cu sistemul optoelectronic cu infraroșii BRITE Star II, utilizat pentru Tactical Common Data Link (TCDL) la baza din Webster Field a Naval Air Station Patuxent River, Md.⁵

Figura nr. 1 - MQ-8B Fire Scout Vertical Unmanned Air System (VUAS)

Este important de subliniat că acest tip de vehicul aerian (UAV cu aripi rotative) consumă aproximativ dublul energiei consumate de un vehicul cu aripă fixă, din clasa sa. Acest aspect, evident dezavantajos, este compensat de capacitatea sa, considerată de o importanță esențială, de a zbura la punct fix, de a se deplasa cu spatele sau în lateral. Cercetările în domeniul aerodinamicii au demonstrat că o parte din această energie poate fi recuperată prin utilizarea unor modele constructive cum ar fi elicele intubate și rotoarele coaxiale.

Conceptul de aripă rotativă

Când vine vorba de aparatele cu aripă rotativă, aproape oricine se gândește la invențiile secolului XX, însă principiul funcționării lor a fost descoperit încă de la jumătatea primului mileniu.

În jurul anului 400 d. Hr., copiii chinezi se distrau înălțând o jucărie zburătoare din bambus, confecționată manual, învârtită rapid. În secolul al XV-lea, jucăria a ajuns și în Europa. Acesta a fost, probabil, obiectul care l-a inspirat pe Leonardo Da Vinci, la începutul

secolului al XVI-lea, când a desenat prima schiță a unui elicopter. Obiectul astfel descris părea funcțional pe hârtie, dar el nu a existat niciodată în formă fizică. Două dintre motivele care au împiedicat construirea unui astfel de aparat funcțional, timp de mai multe secole de la primele schițe ale lui Da Vinci, au constat în lipsa unei surse de energie, așa cum este cazul unui motor actual, și în neînțelegerea pe deplin a principiului fizic în urma căruia putea fi ridicat de la sol un corp cu ajutorul elicelor.

Primul zbor

Apariția primelor motoare, în secolul al XIX-lea, a reprezentat un mare pas înainte pentru capacitatea aparatelor de zbor mai grele decât aerul de a se ridica de la sol. În 1880, Thomas Edison a utilizat pentru prima dată un motor, pe bază de fulmicoton (nitroceluloză, exploziv puternic, n.a.). Din cauza numeroaselor explozii din timpul experimentelor, Edison s-a reorientat, utilizând ulterior aparate dotate cu motor electric (cu ajutorul căruia a descoperit că, pentru o bună funcționare a aparatului, era necesar un rotor mare dotat cu pale mici). Deși se întrezărea posibilitatea construcției cu succes a unui elicopter, pionierii domeniului au întâmpinat noi probleme, ca de exemplu apariția momentului reactiv, care determina rotirea fuselajului în sensul opus rotorului. Primul elicopter care s-a ridicat de la sol în echilibru, chiar dacă doar pentru câteva secunde, a fost cel proiectat de inginerul francez Paul Cornu, în anul 1907. Aparatul avea două rotoare, puse în funcțiune de un motor Antoinette, care au permis ridicarea de la sol, la 30 de centimetri, timp de 20 de secunde, acesta fiind considerat primul zbor cu pilot al unui elicopter⁶.

În anul 1911, românul Grigore Brișcu a executat prima machetă a elicopterului cu două rotoare coaxiale, cu platou pentru variația ciclică a pasului palelor, prevăzut cu articulații de bătaie și de baleiaj. Acest mecanism extrem de complicat este folosit și astăzi. Prin variația ciclică a pasului palelor se realizează echilibrarea forțelor și sarcinilor care acționează asupra rotoarelor și palelor elicopterului. Problemele sunt agravate de diferențele dintre forțele care acționează asupra palei care se rotește contra curentului de aer produs de înaintarea elicopterului și cele de pe

pala care se rotește în sensul de curgere a curentului de aer.

Funcționarea unui aparat de zbor cu aripă rotativă

Rotorul portant al elicopterului, de care sunt atașate palele, este o adevărată uzină, fiind foarte complex, atât din punct de vedere constructiv, cât și funcțional.

Figura nr. 2 - Rotorul portant de tip „articulat” al unui elicopter

Pentru a înțelege mai bine fenomenul, să presupunem că rotorul elicopterului, văzut de sus, se rotește în sensul acelor de ceasornic, adică de la stânga spre dreapta. Pala din partea stângă a elicopterului se va roti contra curentului de aer care vine din față, iar pala din partea dreaptă se va roti în același sens cu curentul de aer. Forțele care apar pe pala din stânga vor fi cu mult mai mari față de forțele care apar pe pala din dreapta. Prin mecanismul platoului de variație ciclică a pasului și prin articulațiile de bătaie și de baleiaj, aceste diferențe sunt compensate, astfel încât elicopterul să aibă un zbor cât mai stabil.

Portanța este realizată de palele elicopterului, care au același rol ca și aripile avionului, numai că la elicopter acestea sunt „aripi rotative”. Pentru ca aripa avionului să creeze portanță, aparatul are nevoie de viteză. Prin rotație, aripa rotativă obține această portanță fără ca aparatul de zbor să se deplaseze de pe loc.

Manevrele de zbor ale elicopterului se realizează modificând unghiul planului discului de rotație al palelor față de orizontală. Prin

înclinarea planului discului de rotație a palelor către direcția de zbor, se realizează tracțiunea, deci înaintarea aparatului. Dacă planul discului de rotație a palelor se înclină spre spate, elicopterul poate zbura în sens invers, iar dacă planul discului de rotație a palelor va fi înclinat spre stânga sau spre dreapta, elicopterul va zbura lateral spre una din cele două direcții. De asemenea, elicopterul poate zbura la punct fix, adică poate sta nemișcat în aer.

Prin rotirea rotorului portant, se creează un cuplu care tinde să rotească aparatul de zbor în sens invers. Pentru a menține poziția elicopterului, acest cuplu este anulat prin elicea spate (elicea anticuplu). Aceasta se rotește în plan vertical, creând o forță egală și de sens contrar celui produs de palele rotorului principal. De câte ori se modifică viteza de rotație a rotorului principal sau se schimbă unghiul de incidență al palelor acestuia, se schimbă în mod corespunzător și valoarea cuplului rotorului care, dacă nu este corectat, duce la girația necomandată a elicopterului față de axa verticală. Regimul de funcționare al elicei anticuplu trebuie modificat continuu și sincron cu valoarea cuplului produs de rotorul principal. Aceasta se realizează în mod automat, printr-un mecanism giroscopic, prin care se modifică unghiul de incidență a palelor elicei anticuplu în concordanță cu valoarea cuplului rotorului principal.

Figura nr. 3 - Model de elice anticuplu intubată

Când pilotul dorește să schimbe direcția de zbor în plan orizontal, va mări sau va

micșora pasul elicei anticuplu, rezultatul fiind modificarea momentului forței generate de aceasta, și elicopterul va executa o mișcare de rotație față de axa verticală, spre stânga sau spre dreapta. Elicopterele moderne au elicea anticuplu intubată, prin aceasta fiind îmbunătățite performanțele aerodinamice ale elicopterului.

Elicea anticuplu nu este necesară la elicopterele cu două rotoare coaxiale contrarotative, cuplul anulându-se prin mișcarea de rotație de sens contrar al celor două rotoare⁷.

Figura nr. 4 - Rotor dublu, contrarotativ, etajat

Alegerea tipului constructiv

Pentru a alege configurația optimă a vehiculului s-au analizat mai multe modele constructive. Au fost luate în calcul următoarele variante: vehicule cu un rotor, cu două rotoare, cu mai multe rotoare în stea și configurațiile hibrid.

Configurațiile cu un singur rotor

Aceasta este varianta constructivă tradițională a elicopterului, care a fost testată cu succes pe UAV. Aceasta oferă o bună eficiență aerodinamică, un control și o manevrabilitate crescute. Dezavantajul acestei configurații este dimensiunea mare a rotorului portant,

comparativ cu celelalte dimensiuni ale aparatului.

O variantă a acestei configurații este cea cu motoare de vârf de pală (de tip jet). Deși sunt atractive datorită structurii simple și ușurinței constructive date de absența generatoarelor de putere, acestea au ca dezavantaj scăderea controlului aparatului.

Figura nr. 5 - MAV în format clasic

Configurația cu două rotoare

S-au luat în considerare patru configurații cu două rotoare: coaxiale simple și intubate, unul lângă altul și în tandem.

Designul coaxial este folosit pentru că este foarte compact, structura este simplă și ușor de transportat și depozitat. De asemenea, acestea au un câștig aerodinamic, deloc de neglijat, în faptul că rotorul inferior are o eficiență mult crescută datorită simplului fapt că se află în curentul de aer generat de rotorul superior.

Figura nr. 6 - MAV cu două rotoare coaxiale simple

Design-ul cu rotoare coaxiale intubate (*ducted fan*) este foarte bun pentru UAV, dar nu

este un ansamblu compact. Totuși, această configurație a fost folosită de-a lungul timpului de constructorii de UAV și MAV, un exemplu concludent fiind MAV Cypher de la Sikorsky.

Figura nr. 7 - MAV Cypher folosește varianta celor două rotoare coaxiale intubate

Din studiile realizate a reieșit că cele două configurații, cu rotoarele unul lângă altul și în tandem, sunt aproximativ similare. Sunt mai eficiente la zborul la punct fix decât cele în configurația coaxială, datorită forțelor mai mici ce apar la interferența aerodinamică între cele două rotoare. Au totuși și dezavantaje, majore: nu sunt compacte, au structura fuselajului mult mai complexă, iar transmisia puterii la rotoare este mult mai complicată.

Configurația cu mai multe rotoare în stea

În ultimul timp, interesul industriei producătoare de UAV/MAV cu rotoare portante a fost concentrat pe construcția aparatelor cu patru sau mai multe rotoare. Configurațiile de acest fel sunt controlate prin modificarea turațiilor rotoarelor, schimbându-se în acest mod direcția vectorului de zbor.

Câteva exemple, dar la scară mică, sunt Mesicopter, Gyronsaucer sau Roswell Flyer. Ultimele două, deși sunt aplicații civile, s-a observat că au o manevrabilitate bună.

Mesicopter-ul este de mărimea unui ban și este încă în etapa de dezvoltare.

Figura nr. 8 – Rotoare în stea

Aparatele de zbor cu rotoare în stea sunt eficiente în ceea ce privește zborul la punct fix și prezintă calități bune de control și manevrabilitate, așa încât acest design are potențialul de a îndeplini toate criteriile cerute de utilizatori⁸.

Configurațiile hibrid

În această categorie intră: aripă rotor (sau rotor stopat), rotor basculant, aripă basculantă, aripă combinată, rotorul toroidal etc.⁹. Ca trăsături comune, toate aceste configurații s-au dovedit a fi mai rapide în zborul de înaintare. Cum această calitate nu se află însă printre cele care contează pentru utilizatori, configurațiile hibrid nu sunt folosite. În plus, utilizarea lor este evitată datorită gabaritelor mari.

Figura nr. 9 - Boeing Canard Rotor/Wing Dragonfly

Din aceste comparații reiese că, din toate aceste variante constructive, configurațiile elicopterelor tradiționale sunt cele mai bune (variantele cu rotor portant și rotor anticuplu, cea cu două rotoare coaxiale și quadro – rotorul). Configurația coaxială are avantajul că este compactă și ușor de lansat, în timp ce

configurația cu rotoarele în stea este superioară în ceea ce privește controlul și manevrabilitatea.

UAV, un partener de nefnlocuit

Dacă cel de-al Doilea Război Mondial a consacrat armatele mecanizate, întronând tancul drept vedeta incontestabilă a bătăliilor terestre, următoarea mare conflagrație a secolului XXI ar putea aduce armatele robotizate. Colaborarea om-mașină a fost testată, în condiții de luptă, de către Armata SUA, încă de la invadarea Afganistanului, ceea ce a impus vehiculele aeriene fără pilot drept partenerul ideal al unităților de infanterie.

Anul 2007 a adus o veritabilă „revoluție” privind folosirea acestora în Irak. Deși numărul lor a crescut doar de la 1.000 la 1.350, totalul orelor de zbor înregistrate în cursul luptelor contra insurgenților irakieni ale acestor UAV-uri a sporit de la 60.000 la 140.000, înainte ca anul să se fi încheiat. Dacă până acum misiunea lor se limita la culegerea de informații și la a fi un releu de comunicații în zone inaccesibile, de anul acesta Armata SUA experimentează transformarea unui UAV în „platformă pentru arme” – mai ales pentru rachete și bombe ghidate prin laser, care și-ar putea atinge țintele cu o precizie de un metru.

Avantajele unor asemenea UAV, precum modelul MQ-8B FCS al Northrop Grumman, constau în faptul că exclud total riscul uciderii sau capturării vreunui pilot, pot zbura câte 7-21 de ore neîntrerupt, pot să staționeze în aer exact la coordonatele transmise de la sol, dar și să reziste la forțe de accelerație gravitațională de 15-20 G, pe care niciun om nu le poate suporta.

Figura nr. 10 - Elicopterul MQ-8B FCS fabricat de Northrop Grumman

Mai mult, dacă operarea unui avion F-18 necesită 20-25 de ore între misiuni, iar a unui F-14 până la 40 de ore, în cazul unui UAV, timpul se reduce de câteva ori, iar echipa de întreținere de la sol este mult mai redusă.

Un UAV transmite neîncetat date despre câmpul de luptă și execută comenzile primite cu o rapiditate și precizie de neegalat. Un UAV identifică și urmărește ținte, evaluează distrugerile, suplinește centrele de comunicații de la sol distruse, ba chiar are senzori care pot avertiza cu privire la existența unor agenți chimici sau biologici.

Bibliografie

1. Academia Oamenilor de Știință din România, „Sistem inteligent de monitorizare și dirijare a traficului cu ajutorul platformelor aeriene robotizate – SIMPAR”, contract nr. 71- 082/24.09.2007
2. Buysschaert, F., M. Yacoubi, A. Alami, E. Kagambage, G. Dimitriadis, P. Hendrick, „Development and evaluation of a VTOL observation platform”, prezentat la The 27-th International Congress of the Aeronautical Sciences, ICAS 2010
3. Guenard, Nicolas, Tarek Hamel, Laurent Eck, „Control laws for the Tele Operation of an

Unmanned Aerial Vehicle known as an X4-flyer”, IEEE/RSJ International Conference on Intelligence Robots Systems, 2006

4. Quick, Darren, „New class of UAVs look more like UFOs”, 14 septembrie 2009, disponibil pe <http://www.gizmag.com/aesir-unmanned-aerial-vehicle/12813/>
5. Niculiță, Camelia, teză de doctorat *Contribuții teoretice și experimentale privind aripa adaptivă (morphing) pentru aeronave*, Universitatea Transilvania din Brașov
6. Nicolai, Bogdan, „Roboții zburători, asasinii viitorului”, articol presa scrisă, 30 iulie 2011
7. Munteanu, Bogdan, „Elicopterele fără pilot – ochi, urechi și artilerie de sprijin pentru infanteriști”, *Gândul*, 21.10.2007, disponibil pe <http://www.gandul.info/magazin/elicopterele-fara-pilot-ochi-urechi-si-artilerie-de-sprijin-pentru-infanteristi-963808>
8. Olteanu, George, „Draganfly X6 UAV – un aparat de zbor impresionant”, 27 august 2008, disponibil pe <http://www.go4it.ro/curiozitati/draganfly-x6-uav-un-aparat-de-zbor-impresionant-3013721/>
9. <http://www.aeryon.com/products/avs.html>
10. <http://www.robotshop.com/skybotix-coax-autonomous-uav-micro-helicopter-drone-1.html>
11. <http://www.popsci.com/technology/article/2010-02/mits-flyfire-swarms-helicopters-3-d-displays>

¹ În articol este utilizat termenul de „unmanned” asociat vehiculelor fără echipaj uman la bord. Pentru aeronavele fără pilot în literatura de specialitate sunt folosite acronimele UAV (*Unmanned Aerial Vehicles*), UAS (*Unmanned Aerial Systems*), RPV (*Remote Piloted Vehicles*) sau RPA (*Remote Piloted Aircrafts*), diferențele dintre termeni nefăcând obiectul prezentului articol.

² MAV (*Mini and Micro Aerial Vehicles*) – acronimul se referă la vehicule aeriene de tip UAV.

³ La forțele aeriene, misiunea unei aeronave (perioada cuprinsă între o decolare și următoarea aterizare) este definită ca „ieșire”. Termenul este utilizat pentru calculul eficienței, al costurilor, chiar și la calculul resursei de funcționare a unor agregate care intră în compunerea avioanelor.

⁴ „Platforma aeriană aeropurtată cu modul de luptă strategic” disponibil pe www.mail.incas.ro/PNCIDI2_Program4/81025/etapa_I.htm

⁵ „Aeronavele fără pilot și utilizarea lor în domeniul civil și militar”, *Buletinul AGIR* nr. 3/2011.

⁶ Adela Cristina Teodorescu, „Zboruri fără aripi”, *Jurnalul Național*, 6 septembrie 2008.

⁷ Mihai Nazare, „Cum zboară elicopterul?”, *Pilot magazin*, 26 aprilie 2011.

⁸ I. Kroo, P. Kruntz, „Development of the Mesicopter: A miniature Autonomous Rotorcraft”, prezentată la AHS Vertical Lift Aircraft Design Conference, San Francisco CA, 2000.

⁹ Charles M. Stancil, *Electric Toroid Rotor Technology Development*, studiu al NASA Institute for Advanced Concepts, 01.11.1998 – 30.04.1999.

**ASPECTE PRIVIND ACTIVITATEA DE ANALIZĂ
A SECȚIEI A II-A INFORMAȚII
(IULIE - AUGUST 1941)**

*Dr. Alin SPÂNU**

Résumé

Conformément à ses tâches et missions, la Section II des Renseignements du Grand État Majeur, par l'intermédiaire du Bureau no. 1 des Renseignements - Front de l'Ouest, a suivi de près, entre autres objectifs, les médias hongrois et les résultats mensuels ont été présentés à la présidence du Conseil des Ministres.

En parallèle, on a mentionné les points de vue parus dans la presse roumaine. De simples statistiques ont indiqué, d'une part, un avantage quantitatif et qualitatif net en faveur de la Hongrie, État qui n'a jamais manqué d'occasion pour se présenter en tant que leader régional et, d'autre part, une intention de dénigrer la Roumanie, en critiquant l'administration de la période 1918-1940, en promouvant des mensonges historiques et en soutenant la propagande nécessaire pour annexer la Transylvanie.

Mots clefs: *médias, propagande, Traité de Trianon*

Secția a II-a Informații din Marele Stat Major a continuat să monitorizeze mass-media din Ungaria pentru a extrage liniile directoare ale Budapestei cu privire la România. Așa cum au acționat în perioada mai – iunie 1941¹, analiștii militari au elaborat sinteze și în perioada următoare (iulie – august 1941), pe care le-au înaintat Președinției Consiliului de Miniștri. Propaganda ungară a continuat pe aceeași linie - de revendicare a supremației în bazinul dunărean și obținerea de noi teritorii -, în speranța extinderii granițelor și recunoașterii statutului de lider regional. Presa românească nu a rămas datoare și, prin diferite mijloace și tertipuri, folosind ca pretexte diverse aniversări și comemorări, a reușit să publice câteva articole în care analiștii militari de surse publice au descoperit referiri la Transilvania.

Cele opt articole din presa ungară, evidențiate de analiștii militari (din care trei în *Pest*) în iulie 1941 (Anexa nr. 1), au avut ca temă principală revizuirea granițelor și drepturile istorice asupra Ardealului. Cotidianul *8 órai Ujság* a afirmat că, în Cluj, administrația românească „a înstrăinat”² toate bunurile orașului, prin exproprieri abuzive ale

maghiarilor și împrăștierea românilor cu loturi de case. *A Nép* a promovat afilierea liderilor unguri din fostele teritorii iugoslave la partidul guvernamental de la Budapesta, deoarece cabinetul avea în vedere „*extinderea spațiului vital național*”³ și refacerea regatului Sfântului Ștefan. Publicația *Nagy Magyarország* (15 iulie) a reluat tema primilor locuitori din Ardeal care, evident, au fost ungurii, sașii și „*numai în urmă*”⁴ românii. Volumul *Spațiu vital* de Ludovic Bázecki a fost recenzat în *Magyarság* (18 iulie), care a publicat și câteva fragmente. Printre acestea se proclama revizuirea necondiționată a granițelor, „*din care Ungaria a și primit un acout*”⁵, aceasta fiind o condiție obligatorie pentru armonia europeană.

La 23 iulie 1941, ziarul *Pest* a prezentat repunerea în funcțiune a minei de aramă de la Rodna Veche, abandonată de români. Minerii s-au declarat fericiți că pot să vorbească „*în limba ungurească și să mănânce pâine ungurească*”⁶. Un reportaj comparativ între casele ungurești și cele românești din Transilvania a fost publicat în *Pesti Hirlap* (30 iulie). Casele românilor au fost prezentate ca fiind murdare, dezordonate și populate cu 8-10

**Dr. Alin SPÂNU este cercetător în cadrul Centrului de Studii Euro-Atlantice, Universitatea București.*

copii, în timp ce maghiarii și-au construit locuințe „frumoase și cu gust”⁷. Cotidianul a afirmat că în regiunea Someșului, în urmă cu 200 de ani, populația era alcătuită 80% din unguri și restul români, în timp ce în 1941 proporția era inversată. Cauza modificării o reprezenta „corectările”⁸ românilor făcute în timp. Revista *Katolikus Szmele* a criticat asupra catolicismului în România, care a avut ca efect întărirea conștiinței pentru enoriași. Pentru întărirea credinței, revista a propus introducerea limbii ungare la predicile din bisericile greco-catolice și la orele de religie predate elevilor români.

Presa din România a evocat în nouă articole regiunea cedată, din care patru au apărut în ziarul *Țara*, câte două în *Curentul* și *Universul*, iar unul în *Viața*. În prima zi a lunii iulie 1941, *Țara* a publicat pastorală IPS Nicolae, mitropolitul Ardealului, care i-a felicitat pe rege și pe conducătorul statului pentru „putința de a spăla rușinea care rămăsese înaintea lumii”⁹ în 1940 și pentru refacerea granițelor din Est. Aurel Cosma jr.¹⁰ a semnat în *Curentul* articolul „România în noua ordine europeană”, unde și-a exprimat optimismul în reîntregirea țării „pe cale amiabilă”¹¹, bazat pe principiile enunțate de Adolf Hitler. Editorialul lui Pan M. Vizirescu¹² din publicația *Țara* a fost selectat de analiștii militari pentru credința în refacerea granițelor României Mari. Acesta, cu măiestrie, l-a poziționat pe mareșalul Antonescu în viitor, unde privea „din creștetul istoriei la plaiurile lungi și ondulate ale României eterne”¹³, o subtilă figură de stil la adresa reîntregirii naționale. Interviu acordat de Mihai Antonescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de externe, presei italiene a fost preluat de *Universul*. Cu privire la românii din afara granițelor, șeful diplomației a spus că această problemă „va trebui soluționată”¹⁴, deoarece milioane de conaționali trăiesc „dincolo de fruntariile actuale”¹⁵.

La 14 iulie 1941, *Universul* a analizat declarațiile lui Kóvér Gustáv, șeful Biroului central al minorităților de la Geneva, care încerca să găsească aliați influenți pentru a susține, la viitoarea conferință de pace, câștigurile și revendicările teritoriale ale Budapestei. Kóvér Gustáv a luat în calcul că

Ungaria „nu va avea niciodată atâția prieteni încât să nu aibă nevoie de cât mai mulți”¹⁶. Cotidianul de la București a evidențiat politica duplicitară a Ungariei, care a trimis alți agenți de propagandă în SUA și Marea Britanie cu aceeași misiune – recunoașterea și acceptarea pretențiilor teritoriale.

Comemorarea regelui Ferdinand a reprezentat un alt prilej de aducere aminte a luptelor care au dus la alipirea provinciilor locuite de români, în 1918, o luptă care continuă pentru „dezrobirea pământului românesc, întreg și de totdeauna”¹⁷, a menționat *Universul* (21 iulie). Conferința rostită la radio de Mihai Antonescu a fost evidențiată de *Țara* (22 iulie) sub titlul „De la Bug și până la Tisa”, deoarece a scos în relief întinderea limbii și a neamului românesc între cele două fluvii. În ultima zi a lunii, același ziar a publicat poezia „Rugăciune”, de Malin Bogoe, probabil un pseudonim, dar reținută de analiștii militari.

Cele șapte articole apărute în presa ungară în luna august 1941 (Anexa nr. 2) au fost disipate în șase cotidiane și au abordat aceleași două teme predilecte. Reorganizarea bazinului dunărean a fost subiectul principal din publicația *Peste Lloyd* (23 august), acesta abordând tema într-un stil interogativ autoapreciativ. Astfel, unitatea sud-estului european s-a efectuat, în timp, de-a lungul Dunării, iar „o regină”¹⁸ care să domine regiunea nu putea fi decât Budapesta. La 30 august 1941, *Pesti Hirlap* a reluat critica față de prevederile Tratatului de la Trianon, care a creat „o situație imposibilă”¹⁹ în Sud-Estul continentului. Aniversarea Dictatului de la Viena a fost primită cu speranța de împlinire/realizare a tuturor doleanțelor teritoriale, dar, în același timp, cu recunoașterea faptului că „teritorii însemnate”²⁰ au fost integrate în granițele ungare.

Pesti Ujság (7 august) a continuat polemica cu *Universul* afirmând că migrarea „în masă”²¹ a românilor în Transilvania a început în secolul al XIII-lea, de frica tătarilor și s-a prelungit până în secolul al XVIII-lea, ceea ce a dus la ocuparea regiunii, considerată integrată Ungariei de la regele Arpad. Serbările dedicate Sfântului Ștefan au produs articole în *Pest* (19 august), *8 órai Ujság* (19 august) și *Szövetkezés* (21 august). Primul dintre acestea a menționat

ridicarea unei statui de 9 metri a Sfântului Ștefan în Munții Rodnei, la 2 km de graniță, cu rolul de a păzi „hotarele milenare”²² ale regatului.

În România au apărut doar cinci articole: în *Țara* (două), *Universul*, *Curentul* și *Viața*. Onisifor Ghibu²³ a deschis seria în *Țara* (5 august) cu o analiză – „O formulă depășită: de la Nistru până la Tisa” – în care a afirmat că trebuie să privim spre Bug, dar fără să uităm „hotarul vestic, năruit vremelnice”²⁴.

Universul (11 august) a răspuns polemicii deschise de omologul ungar *Pesti Ujság* printr-un eminent jurnalist, Romulus Seișanu²⁵, care și-a folosit din plin talentul literar, umorul fin și profund pentru a răspunde alegațiilor. A răspuns, în primul rând, că în 1240 românii au luptat cu tătarii, în timp ce ungurii nu sunt menționați în cronici deoarece „erau pe pustă”²⁶ și nu în Ardeal. Apoi a urmat enumerarea istoricilor unguri care în lucrările lor au atestat trecerile românilor din Transilvania în Muntenia și Moldova, nu invers, așa cum se vehiculează în propaganda oficială. În final, Seișanu l-a citat chiar pe premierul László Bárdossy, care afirmase că Transilvania are o populație „băștinașă majoritar românească”²⁷, ceea ce a închis polemica dintre cele două cotidiane.

Gheorghe Sofronie²⁸ este autorul

articolului „Dreptul nostru la frontiera etnică”, publicat în *Viața* (21 august), care conchide că pe unitatea națională și lingvistică „se reazimă speranța”²⁹ în dreptate a românilor la o viitoare dezbateră a problemelor continentale. A doua zi, Pamfil Șeicaru³⁰, unul dintre cei mai de seamă jurnaliști autohtoni, a semnat în ziarul său, *Curentul*, editorialul „Misiunea noastră europeană: Fața la Est”, în care a făcut o predicție care s-a dovedit corectă: „Pentru România Mare de mâine pledează marile necesități ale Europei...”³¹. Avansarea lui Ion Antonescu la gradul de mareșal a oferit cotidianului *Țara* (26 august) prilejul să afirme că acesta va fi „în curând, dezrobitorul întregului pământ românesc”³², cu referire clară la Transilvania de Nord-Vest, deoarece Basarabia și Bucovina de Nord erau deja eliberate de trupele româno-germane.

Presa ungară a continuat să fie monitorizată de specialiștii militari în surse publice, care, constant, au elaborat materiale direcționate către beneficiarii legali. În ansamblu, Secția a II-a și-a îndeplinit cu profesionalism sarcinile și misiunile clasice și cele asimetrice, pe timp de război, consacându-se drept una dintre cele mai solide instituții ale sistemului de securitate națională.

Anexa nr. 1

Julie	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
1		Ziarul <i>Țara</i> publică pastorală IPS Sale Mitropolitului Nicolae al Ardealului, din care cităm: „Să fim recunoscători M.S. Regele și viteazului general I. Antonescu pentru fapta plină de înțelepciune și curaj. Ei au dat Neamului nostru puțința de a spăla rușinea care rămăsese înaintea lumii pe obrazul lui în urma întâmplărilor din vara trecută și să-și refacă, deocamdată, hotarele dinspre răsărit ale Țării”.
4	Ziarul <i>Pest</i> evidențiază intensificarea legăturilor sufletești între Ungaria și Ardeal. Fiecare școală din Ungaria își alege câte o școală din Ardeal, cu care intră în corespondență. În vacanțe își fac vizite reciproc, atât profesorii cât și elevii.	

INFOSFERA

Iulie	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
	<p>8 órai Ujság comentează improprietățile făcute de orașul Cluj sub stăpânirea românească cu loturi de case, afirmând că regimul românesc a înstrăinat toate bunurile comunei.</p>	
7		<p>Ziarul Curentul publică un articol intitulat „România în noua ordine europeană”, semnat de dl Aurel Cosma, din care extragem următoarele: „Noi nu vrem să ne luptăm împotriva nimănui pentru ca să redobândim ceea ce am avut sau ceea ce ni se cuvine nouă prin incontestabilele motive de echitate și justiție. Noi nu urmărim să luăm drepturile sau pământurile altora, dar pretutindeni să ni se dea tot ce-a fost al nostru și tot ce ne aparține prin tradiție etnică și prin existență românească. Gândul nostru este curat, iar dorința noastră nu caută și nici nu umblă pe căi de compromisuri sau de răfuieli. Cauza noastră e prea evidentă și prea dreaptă. Ea n-are nevoie de târguieli sau de intervenția unor măsuri coercitive. Avem credința că ni se va face dreptate pe cale amiabilă, fiindcă nu vrem decât realizarea aceluiași principiu de unitate națională pe care l-a preconizat și l-a înfăptuit cancelarul Reichului german, marele Adolf Hitler, prin lozinca: «Ein Volk, ein Reich, ein Führer». O dată cu reorganizarea Europei se va face și țara noastră în hotarele ei etnice”.</p> <p>Același ziar publică poezia „Rugăciunea lui Ștefan-vodă”, de Volbură Poiană Năsturaș, din care reproducem strofa: <i>„Împărăția mânei Tale sfinte/Hotarul să-și întindă cât suflarea/Cea românească-și are așezarea;/Să te slăvim în veci și din morminte...”</i>.</p>
9		<p>Ziarul Țara publică un editorial semnat de Pan M. Vizirescu, sfârșitul căruia este o mărturisire de credință în mareșalul Antonescu și în hotarele României Mari: „Și peste ani și ani, când rănile toate se vor fi închis, când noaptea trecutului ce ne-a durut</p>

INFOSFERA

Iulie	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
		<p>atâta va fi îngropată sub lespezile uitării, târziu, într-un amurg frumos ca o poezie, Generalul, nins de mângâierile anilor, va privi din creștetul istoriei la plaiurile lungi și ondulate ale României eterne, la hotarele întinse până la semnele lor din primul început și va privi înseninat de bucuria celor săvârșite de dragul tânărului rege Mihai I, care va scruta cu ochi de vultur zările, ca să ducă mai departe gloria sfintei ctitorii”.</p>
10		<p>Universul publică: „Ducele, Conducătorul și Noua Românie văzute de dl Mihai Antonescu, vicepreședintele Consiliului de Miniștri”. Cuprinde partea a III-a a interviului acordat de dl prof. Mihai Antonescu presei italiene, apărut în ziarele Popolo di Friuli, Giornale di Genova, Roma di Napoli și altele:</p> <p>„- Excelență, puteți să-mi vorbiți ceva despre marile mase ale țărănilor? Puteți să-mi spuneți ceva despre posibilitățile de transferare a populațiilor rămase afară de hotarele românești?</p> <p>- Ați atins o mare problemă - mi-a răspuns dl. Antonescu cu privirea dintr-o dată însuflețită și cu cuvinte și gesturi mai rezezi - o mare problemă, care va trebui soluționată fiind vorba de milioanele de români care astăzi trăiesc dincolo de fruntariile actuale. Am citit și meditat de mai multe ori, după ce l-am ascultat cu bucurie, cu entuziasm și recunoștință, discursul din urmă al Ducelui, care afirmă că statul nou trebuie să se ridice pe rasă și pe națiune și că acolo unde geografia va trebui să organizeze elementele fundamentale ale statului, destinul geografic va ajuta destinul națiunii. Aceste cuvinte ale Ducelui sunt pentru poporul român o înaltă alinare și o speranță”.</p>
12	Ziarul A Nép din Ujvidák, comentând înscrierea în partidul guvernamental a organizației maghiare din	

INFOSFERA

Iulie	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
	<p>teritoriile răpite Iugoslaviei, scrie că șefii acestei organizații „au avut în vedere politica hotărâtă și energică a guvernului, care urmărește extinderea spațiului vital național și refacerea Ungariei Sfântului Ștefan”.</p>	
14		<p>Sub titlul „Un propagandist maghiar la Geneva. Două atitudini, două politici?”, ziarul <i>Universul</i> publică, după ziarul <i>Nagyvárad</i>, declarațiile refugiatului politic Kövér Gustáv: „La sfârșitul lunii curente voi pleca din nou la Geneva, ca să reiau conducerea Biroului central al minorităților și spre a menține adânci legăturile prin care se pot păstra și spori simpatiile față de Ungaria. Convingerea mea este că interesul actual al Ungariei este să câștige cât mai mulți prieteni influenți, în vederea conferinței de pace și a hotărârilor definitive privitoare la viitorul Ungariei. Sunt convins că Ungaria nu va avea niciodată atâția prieteni încât să nu aibă nevoie de câți mai mulți”.</p> <p><i>Universul</i> mai reproduce și o altă declarație a lui Kövér Gustáv, din <i>Uj Magyarország</i>, în care spune: „În timp de război pacea trebuie pregătită în mod serios, iar în această luptă Biroul din Geneva constituie un exemplu”.</p> <p>„Aceste declarații ale unui personaj politic maghiar, cunoscut prin activitatea sa de propagandist în străinătate - scrie <i>Universul</i> - sunt cu atât mai ciudate și semnificative cu cât ele au fost făcute pe calea publicisticii în împrejurările actuale, când Ungaria, în calitate de stat aderent la Pactul Tripartit, nu poate urmări decât o politică strânsă de colaborare cu puterile Axei, în acord cu scopurile lor de război și de pace, cu principiile și interesele lor comune. Misiunea dlui Kövér Gustáv la Geneva în actuala stare de război, cu scopul mărturisit de d-sa, dezvăluie o altă politică ce nu se acordă cu aceea impusă de obligațiile ce</p>

INFOSFERA

Iulie	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
		<p><i>decurg pentru Ungaria în urma aderării sale la Pactul Tripartit. De ce ar avea nevoie Ungaria de legături cu puterile anglo-saxone, prin Biroul de la Geneva, când ea aderă la Pactul Tripartit? Ungaria contează pe aceste puteri pentru a-și satisface pretențiile. Ciudat este că, pe lângă Kövér Gustáv, Ungaria a mai expediat în țările anglo-saxone și americane numeroși agenți propagandiști cu aceeași misiune. Presa din Budapesta, cel puțin până acum, n-a clarificat cazul ciudat al dlui Kövér Gustáv și a celorlalți agenți maghiari propagandiști, lăsând astfel să se înțeleagă că ar fi vorba de două atitudini și, deci, de două politici impuse de interesele speciale ale Ungariei”.</i></p>
15	<p>Ziarul Nagy Magyarország publică un articol în care afirmă că primii locuitori ai Ardealului au fost ungurii, urmați de sași și numai în urmă au venit și românii.</p>	
18	<p>Magyarság reproduce pasaje din volumul <i>Spațiul vital</i>, tipărit recent de către dr. Ludovic Bozéki. Reproducem următoarele: „<i>Delimitarea dreaptă a hotarelor, care se va produce necondiționat după terminarea războiului și din care Ungaria a și primit un acot, care oferă speranțe îndreptățite, va crea armonia între popoarele europene, iar planul economic rațional, o colaborare folositoare pentru toți</i>”.</p>	
19	<p>Ziarul Pest publică un reportaj asupra repatrierii ceangăilor din Bucovina, afirmând că, o dată cu ceangăii, ar fi voit să plece din România și foarte mulți unguri, pentru a trăi în Ungaria.</p>	
21		<p>Ziarul Curentul publică un articol închinat regelui Întregitor de Țară, Ferdinand I, în care se scriu următoarele: „<i>Iminența dreptății dumnezeiești n-a lăsat să treacă și această comemorare fără a reda țării rotunjite de Ferdinand I provinciile alipite de el. Jertfa ostașilor lui se prelungește astăzi în fiii vitejilor de atunci. Se prelungește în lupta pentru dezrobirea pământului românesc, întreg și de totdeauna</i>”.</p>

INFOSFERA

Iulie	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
22		Sub titlul „De la Bug și până la Tisa” ziarul <i>Țara</i> reproduce o conferință ținută la radio de către dl. prof. Mihai Antonescu, în care se fixează limitele întinderii limbii și neamului românesc între aceste două ape frământate de istorie.
23	Ziarul <i>Pest</i> anunță că guvernul maghiar a repus în funcțiune baia de aramă de la Rodna-Veche, pe care românii ar fi abandonat-o. Minerii ar fi declarat că sunt foarte fericiți că pot iarăși să vorbească în limba ungurească și să mănânce pâine ungurească.	
28		Ziarul <i>Viața</i> scrie următoarele rânduri despre dezrobirea Basarabiei: „ <i>Basarabia revine roasă de cangrena bolșevică la Țara-mamă ca, prin martirajul ei, să ne dea din nou semnal prevestitor de reîntregire totală</i> ”.
30	<i>Pesti Hirlap</i> publică un articol intitulat „Viață nouă pe ruinele vechi”, din care reținem: „În sate (e vorba de satele din Transilvania) casele alternează, o casă maghiară, una românească. Cea ungurească este curată, de cărămidă, acoperită cu țiglă sau, dacă e din lemn, este frumoasă și cu gust. Casa românească este acoperită cu stuf sau trestie și țuguiață. În cele mai multe cazuri sunt vopsite într-un albastru supărător pentru ochi. Dezordinea și neglijența sunt izbitoare de la distanță. Curtea ei este murdară, grajdul, dacă este, se prezintă dărăpănat sau distrus. Și mai este un semn distinctiv: în fața casei românești câte 8-10 copii stau și cască gura, curioși. În fața casei maghiare sunt cel mult 2-3 copii, în cele mai multe cazuri unul sau nici unul. Este un semn distinctiv, dar sigur. Majoritatea caselor românești este copleșitoare”. În continuare ziarul susține că în regiunea Someșului, acum 200 de ani, proporția dintre români și unguri era de 80% în favoarea acestora din urmă, în timp ce astăzi proporția este împotriva ungarilor, exprimată prin aceleași procente, din cauza „corectărilor” săvârșite de români și cele două decenii din urmă.	
31	Revista <i>Katolikus Szmele</i> afirmă că sub regimul românesc catolicismul a fost supus unor grele încercări.	Ziarul <i>Țara</i> publică poezia „Rugăciune”, de Malin Bogoe. Reproducem strofele: „Și-acum,

INFOSFERA

Iulie	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
	<p>Toate vexațiunile n-au făcut însă altceva decât au întărit conștiința catolică maghiară. Lupta trebuie continuată. Pentru ca în Ardeal catolicismul să fie și mai mult întărit, revista propune ca în bisericile greco-catolice (unite) să se rostească și predici în ungurește, iar copiii acestor români să învețe religia în ungurește.</p>	<p><i>cerescule Părinte/Nalți rugi în loc de mănăstire/Du țara mea, te rog fierbinte/De azi 'nainte spre mărire./Din Tisa până-n Bugul mare/O Doamne, ochii cât rotesc/Să se ridice mândru-n soare/Doar tricolorul românesc".</i></p>

(Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 565/1941, f. 17-23)

Anexa nr. 2

August	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
5		<p>Sub titlul „O formulă depășită: de la Nistru până la Tisa”, dl Onisifor Ghibu publică în ziarul <i>Țara</i> un articol, din care extragem: „Iată-ne azi, după mai puțin de un sfert de veac, în pragul realizării visului de odinioară. Astăzi putem spune fără nici o teamă că formula eminesciană «de la Nistru până la Tisa» a fost depășită. Neamul nostru trebuie să privească spre Bug. Dar, în clipele acestea mari și grele, nu trebuie să uităm cătuși de puțin hotarul vestic, năruiț vremelnic”.</p>
7	<p><i>Pesti Ujság</i> scrie: „În polemica dintre ziarul <i>Universul</i> și primul-ministru Bárdossy, argumentarea <i>Universului</i>, în privința migrării ardelenilor în Principatele Române, nu este concludentă. <i>Universul</i> nu amintește deloc migrarea în masă a românilor în Ardeal în sec. XVIII, când ei nemaiaivând loc în Muntenia și Moldova, s-au folosit de toleranța Habsburgilor și au cotropit Ardealul, adică pământurile care de la Arpad încoace fac parte din Ungaria. <i>Universul</i> nu amintește nici de ce românii din Moldova și Muntenia s-au refugiat în masă în Ardeal de frica tătarilor”.</p>	
11		<p>Ziarul <i>Universul</i> publică următorul articol: „Istoria Transilvaniei - răspuns ziarului <i>Pesti Ujság</i>”, de R. Seișanu, în care se afirmă: „Ziarul <i>Pesti Ujság</i> scrie că, de teama tătarilor, românii din</p>

INFOSFERA

August	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
		<p>Principate s-au refugiat în Transilvania, de unde n-au voit să se mai întoarcă în țara lor. Adevărul este că românii n-au fugit ci, după cum atestă o cronică persană, au înfruntat pe mongoli sub Basarab la 1240. De unguri nu se face mențiune în documentul străin, deoarece erau pe pustă și nu în Transilvania.</p> <p>Trecerile în masă ale românilor din Transilvania în Principate sunt atestate de Benkő József, care recunoaște descălecarea lui Negru-Vodă. Emigrările ulterioare sunt atestate de o sumedenie de istorici, după cum s-a arătat în răspunsul anterior. Ele au fost atât de masive, încât bieții moldoveni se plâneau de imigrația năvalnică a ardelenilor ca și când «tot Ardealul românesc vine în Moldova». În afară de descălecatul voievozilor din Făgăraș și Maramureș, confirmat prin plângerea sașilor și ungarilor din 1485 către Báthory, strămutările românilor ardeleni peste Carpați au continuat. În 1773 românii uniți din Transilvania se plâng împăratului că românii fug dincolo, iar istoricul Sulzer arată că în timpul său au trecut 8000 fugari. Raicevici evaluează, la 1788, numărul refugiaților la 13000. În timpul lui Mihail Șutu s-au numit chiar ispravnici ai ungurenilor străini. Dovezi mai aduc Vâlsan și Ecaterina Zaharescu, care dovedesc prin date trecerile numeroase ale transilvănenilor în România. Transilvania - încheie ziarul - a avut întotdeauna, precum are și astăzi, o populație băștinașă majoritar românească, care reprezintă elementul național cel mai puternic, după cum recunoaște în articolul său dl Bárdossy, primul-ministru al Ungariei".</p>
14		<p>Ziarul Țara, în editorialul „Datoria noastră de azi, fericirea țării de mâine”, făcând apel pentru subscrieri la împrumutul reîntregirii, scrie: „Conducătorul biruitor</p>

INFOSFERA

August	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
		<i>va ști să conducă la bun sfârșit, în toate cele patru zări ale pământului, opera națională de refacere pe toate țărmurile și faima unei noi României, mai mari și mai tari decât a fost vreodată”.</i>
19	Ziarul <i>Pest</i> relatează într-un reportaj așezarea în munții Rodnei a unei statui a Sfântului Ștefan la 2 km de frontiera românească, având misiunea de a păzi „hotarele milenare ale Ungariei”. Statuia, sculptată în piatră, are o înălțime de 9 metri. 8 órai Ujság, în legătură cu sărbătorirea zilei Sf. Ștefan, scrie: „În afară de importanța religioasă, ziua aceasta este serbarea imperiului maghiar al Sf. Ștefan. Această sărbătoare ne mișcă azi mai mult decât oricând, armata maghiară, cu arma în mână, apără granițele Ungariei Sfântului Ștefan – încă neîntregite”.	
21	<i>Szövetkezés</i> , vorbind despre comemorările de odinioară ale regelui Sf. Ștefan, scrie: „Astăzi muncim pentru țara noastră și pentru „poporul nostru. Și dacă astăzi, în ziua Sf. Ștefan, ne rugăm iarăși pentru libertatea, pentru eliberarea fraților noștri, dovedim în fața lui Dumnezeu că suntem uniți sufletește și unirea aceasta nu poate fi sfărâmată de nici o graniță, de nici o decizie”.	În ziarul <i>Viața</i> , dl. prof. Gh. Sofronie publică un articol despre „Dreptul nostru la frontiera etnică”. După ce arată principiile care legitimizează aspirațiile noastre naționale, conchide că: „Națiunea română are în structura ei toți factorii morali și materiali ai conceptului de națiune: rasa, limba, religia, comunitatea de interese, conștiința națională, voința comună. Pe voința comună și pe unitatea de limbă «de la Tisa dincolo de Nistru, din Carpați dincolo de Dunăre», se sprijină speranța în dreptatea neamului românesc la viitoarea dezbatere a problemelor europene”.
22		Dl Pamfil Șeicaru semnează în <i>Curentul</i> un articol de fond intitulat „Misiunea noastră europeană: Fața la Est”, din care reproducem: „România va fi din nou mare. Să nu se sperie cei ce nu au respirația pe măsura destinului Nației, dar vom fi așa cum am fost, adică 20 milioane de români în cuprinsul aceluiași stat. Pentru România Mare de ieri pledau doar sacrele noastre drepturi naționale, pentru România Mare de mâine pledează marile necesități ale Europei.

INFOSFERA

August	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
		Sectorul supravegherii ce ni se va încredința ne va condiționa și hotarele unei noi Români Mari".
23	<p><i>Pester Lloyd, vorbind despre reorganizarea bazinului dunărean, scrie: „Trăsătura de unire cea mai caracteristică a sud-estului este Dunărea. De altfel, această regiune se numește și spațiul Dunării. Ce este, deci, mai firesc decât să existe aici o regină a Dunării care, cu farmecul ei, dar și cu posibilitățile ei economice, să lumineze toată această regiune. Regina Dunării, orașul Budapesta, există. Nu lipsește decât realizarea Europei noi pentru ca el să-și poată îndeplini misiunea: a deveni centru creator de viață în sud-est”.</i></p> <p><i>Pesti Hirlap publică declarațiile primarului din Cluj, adăugând că „în Cluj înflorește iarăși viața maghiară: spiritul maghiar a triumfat, Universitatea s-a populat, fabricile lucrează iarăși intens și muncitorii specialiști nu mai sunt șomeri. Mulți ardeleni au început să se ocupe cu comerțul. Numărul prăvăliilor unghurești este în creștere, iar vitrinele au reluat frumosul aspect european. În Cluj, la retrocedare, erau 4000 șomeri. Am plasat pe toți aceștia. În prezent, peste 1000 șomeri lucrează în interes obștesc. Problema grea a fost aprovizionarea populației, căci la preluarea administrației civile aproape că nu mai existau rezerve alimentare în oraș. Cu o muncă încordată toate exigențele au fost satisfăcute. În școlile primare 7300 elevi învățau unghurește. În domeniul sanitar au fost multe de făcut. Caracteristic este cum a văzut stăpânirea străină problema sanitară: românii așezaseră orfanii și vagabonzii în aceeași clădire”.</i></p>	
26		Țara, cu ocazia înălțării d-lui general Ion Antonescu la gradul de Mareșal, scrie că d-sa va fi în curând dezrobotorul întregului pământ românesc.
30	<p><i>Pesti Hirlap scrie: „Tratatele de pace din jurul Parisului au creat o situație imposibilă din punct de vedere economic și politic și sud-estul european. Gravele nedreptăți legate de ele au creat aici o încordare permanentă. Izbucnirea acestor nemulțumiri dacă a putut fi</i></p>	

INFOSFERA

August	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
	<p>amânată sau tăinuită, totuși, nimeni n-a putut să împiedice descompunerea Europei nenorocite prin tratatele de la Paris. Față de tratatele de la Paris, Ungaria a fost totdeauna în flagrantă opoziție și nici o clipă n-a ascuns că va face tot ce-i stă în putere pentru schimbarea situației la care a fost aducă prin silnicie. Bărbații de stat unguri și politicienii care vizitau străinătatea au făcut tot ce le-a stat în putință ca să convingă opinia publică internațională de nedreptatea făcută Ungariei și să arate consecințele funeste ale acestei nedreptăți pentru Europa. Redeșteptând conștiința lumii, aceștia au dovedit că nerezolvarea problemei maghiare ar fi o nenorocire pentru Europa. Nimeni nu poate spune că munca aceasta clarificatoare nu ar fi dat rezultate deoarece, în ultimii ani de pace, foarte mulți factori cu răspundere ai politicii mondiale și-au manifestat clar convingerea că condițiile de pace draconice dictate la Paris au creat o situație insuportabilă în centrul Europei și, deci, tratatele de pace trebuie revizuite dacă se urmărește o dezvoltare pașnică în viitor în această regiune. Este o pagubă eternă pentru omenire că recunoașterea aceasta n-a dus la dezlegarea pe care conducătorii Europei ar fi găsit-o împreună sau printr-o voință comună. Deși au fost vremuri când se spera că revizuirea pașnică ar fi posibilă. Astăzi am ajuns la o aniversare importantă: acum un an s-a întrunit, sub conducerea miniștrilor de externe german și italian, comisia de arbitraj din Palatul Belvedere din Viena care, după consimțământul prealabil al guvernelor român și ungar, a fixat noile granițe ale României și Ungariei. Hotărârea aceasta, deși nu a adus împlinirea tuturor speranțelor maghiare, a realipit la Ungaria teritorii însemnate. Am împlinit cu cinste ce ne-am asumat atunci. În urma muncii maghiare în Ardealul neglijat și paralizat a început să palpitate o viață nouă, vechile instituții culturale au reînviat și a început dezvoltarea pe calea unui viitor mai frumos".</p>	

(Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 565/1941, f. 25-31)

¹ Pentru mai multe detalii a se consulta: Alin Spănu, *Aspecte privind activitatea de analiză a Secției a II-a Informații (mai – iunie 1941)*, revista *Infosfera*, an IV, nr. 2/2012, p. 79-93.

² Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita ANIC), fond Președinția Consiliului de Miniștri (în continuare se va cita PCM), dosar 565/1941, f. 17.

³ *Ibidem*, f. 19.

⁴ *Ibidem*, f. 21.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, f. 22.

⁷ *Ibidem*, f. 23.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*, f. 17.

¹⁰ Aurel Cosma jr. (n. 25 martie 1901, Timișoara - d. 1982, Timișoara) avocat, ziarist și scriitor, a fost nepot de frate al mult mai cunoscutului Aurel Cosma (n. 1867 - d. 1931), membru PNR și PNL, luptător pentru unirea Transilvaniei cu România și primul prefect român al județului Timiș - Torontal. A. Cosma jr. a absolvit Facultatea de Drept la București (1922), a obținut doctoratul în științe economice și politice la Paris (1926) și a fondat revista literară *Luceafărul* din Timișoara (1925-1943). Pentru mai multe detalii, a se consulta: Aurel Cosma jr., *Memorii* (ediție, studiu introductiv și note de Carmen Albert), Editura Mirton, Timișoara, 2010.

¹¹ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 18.

¹² Pan M. Vizirescu (n. 16 august 1903, Brăneț, Olt - d. 31 ianuarie 2000, București) a absolvit Facultatea de Litere în București (1929) și a obținut doctoratul în litere și filozofie în Germania (1938). A fost director de cabinet al ministrului Propagandei, Alexandru Marcu (1941-1944), fapt care i-a adus inculparea și condamnarea la muncă silnică pe viață în procesul ziariștilor (1945), însă a reușit să se ascundă timp de 23 de ani. Pentru mai multe detalii a se consulta: Vasile Dima, Gheorghe Atanasescu, *In memoriam Pan Vizirescu*, la adresa: http://revista.memoria.ro/?location=view_article&id=399.

¹³ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 18.

¹⁴ *Ibidem*, f. 19.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, f. 20.

¹⁷ *Ibidem*, f. 22.

¹⁸ *Ibidem*, f. 28.

¹⁹ *Ibidem*, f. 29.

²⁰ *Ibidem*, f. 30.

²¹ *Ibidem*, f. 25.

²² *Ibidem*, f. 27.

²³ Onisifor Ghibu (n. 31 mai 1883, Săliște, Sibiu - d. 31 octombrie 1972, Cluj), luptător pentru unirea Basarabiei cu România, doctor în filozofie, pedagogie și istorie universală la Universitatea din Jena (1909), membru corespondent al Academiei Române (1919), arestat (1945) și condamnat la închisoare (1956-1958).

²⁴ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 25.

²⁵ Romulus Seișanu (n. 14 octombrie 1887, Tecuci-d.?) jurnalist din 1902, redactor la *Acțiunea și Acțiunea română* (1917-1918), iar din 1920 la *Universul*. Ales deputat în 1933. La 1 iunie 1945, în „procesul ziariștilor”, a fost condamnat la 20 de ani de detenție grea.

²⁶ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 26.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Gheorghe Sofronie a fost profesor de drept internațional la Universitatea din Cluj, refugiat apoi la Sibiu. A publicat: *Principiul naționalităților în Tratatul de pace din 1919-1920*, Editura Universul, București, 1936 și *Contribuții la teoria și practica frontierei*, Sibiu, 1941.

²⁹ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 27.

³⁰ Pamfil Șeicaru (n. 1894, Beciu, Bacău – d. 1980, Germania), ziarist, publicist și om politic. Redactor-șef al cotidianului *Cuvântul* (1923), director și redactor-șef la *Curentul* (1927-1944), ales de trei ori deputat independent, a părăsit România cu destinația Spania (august 1944) și apoi Germania (1974). În 1945, la București, a fost condamnat la moarte pentru crime de război și crime împotriva păcii și umanității, în „procesul ziariștilor”. Din 1978 a publicat lunar revista *Curentul*. Mai multe despre viața și activitatea sa, în: Victor Frunză, *Destinul unui condamnat la moarte, Pamfil Șeicaru*, EVF, București, 2001.

³¹ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 28.

³² *Ibidem*, f. 29.

INFOOSFERA

INFOOSFERA - Anul IV nr. 3/2012

Tipărit la S.C. STATUR COMIMPEX S.R.L.

ISSN: 2065 - 3395